GEMEENTE Drimmelen

Begroting 2026

Monument Liniecrossers, Lage Zwaluwe. Foto Gerard van Vugt

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE **3**

INLEIDING **5**

Voorwoord 6
Samenvatting 7

PROGRAMMA'S **11**

Inleiding programma's 12
1. Burger en bestuur 13
1.1 Veiligheid 13
1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners 14
1.3 Levendige dorpen 15
Wat gaat programma 1 kosten? 16
2. Openbare ruimte 18
2.1 Natuur en Groen 18
2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte 18
2.3 Water 19
Wat gaat programma 2 kosten? 20
Indicatoren Prog. 2 21
3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie 22
3.1 Woningbouw en ruimte 22
3.2 Duurzaamheid 24
3.3 Economie, recreatie en toerisme 28
Wat gaat programma 3 kosten? 32
Indicatoren Prog 3 32
4. Sociaal domein 34
4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid 34
4.2 Participatie en schuldenproblematiek 37
4.3 Sociale structuur, sport en zorg 38
Wat gaat programma 4 kosten? 40
Indicatoren Prog 4 40
Algemene dekkingsmiddelen 42
Overhead 43
Wat gaat Overhead kosten? 43
Basisset beleidsindicatoren 45

PARAGRAFEN **48**

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 49
B. Lokale heffingen 56
C. Onderhoud kapitaalgoederen 61
D. Financiering 70

E. Bedrijfsvoering 74
F. Verbonden partijen 79
G. Grondbeleid 86
H. Wet Open Overheid (WOO) 90

FINANCIËLE BEGROTING 91

A. Overzicht baten en lasten en toelichting 92
A1. Meerjarenperspectief 92
A2. Financiële uitgangspunten 92
A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van vastgestelde meerjarenbegroting 95
A4. Overzicht incidentele baten en lasten 97
A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves 98
B. Financiële positie 99
B1. Investeringen 99
B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen 99
B3. Financiering 104
B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume 104
B5. Geprognosticeerde balans 105
B6. EMU-saldo 106

BIJLAGEN 108

1. Overzicht actuele beleidsstukken 109
2. Baten en lasten per taakveld 114
3. Taakvelden per programma 117
4. Investeringsprognose 121
5. Afschrijvingstermijnen investeringen 127
6. Richtlijnen begroting GR'en 130
7. Afkortingenlijst 136

Inleiding

Voorwoord

Voor u ligt de begroting 2026 van de gemeente Drimmelen met een doorkijk voor de periode 2026–2029. Deze begroting biedt richting aan onze ambities, beleidskeuzes en financiële verantwoordelijkheid in een tijd waarin we ons voorbereiden op gemeenteraadsverkiezingen. De begroting weerspiegelt onze visie, ambities en de koers die we als gemeente willen varen.

Drimmelen voert al jaren een solide financieel beleid. We zoeken steeds opnieuw de balans tussen behoedzaamheid en daadkracht: investeren waar het kan en nodig is, en terughoudend zijn waar het moet. Tegelijkertijd blijven we onze financiële uitgangspunten kritisch tegen het licht houden, zodat ze passen bij de veranderende omstandigheden van vandaag én morgen.

Dankzij incidentele compensatie vanuit het gemeentefonds is het financiële perspectief voor 2026 en 2027 tijdelijk verbeterd. Vanaf 2028 worden echter de bezuinigingen op het gemeentefonds niet meer extra gecompenseerd vanuit het Rijk. Vanaf 2028 worden we geconfronteerd met structurele risico's, zoals de nog onzekere effecten van de hervormingsagenda jeugdzorg en de bijbehorende kortingen op het gemeentefonds.

In deze begroting geven we invulling aan onze speerpunten:

- We investeren in levendige dorpen en veiligheid en het dorpsgericht werken gaan we verder doorontwikkelen (programma 1).
- We actualiseren belangrijke beleidsplannen en werken de coalitieafspraken verder uit (programma 2).
- We zetten stevig in op woningbouw, duurzaamheid en economische ontwikkeling (programma 3).
- Binnen het sociaal domein blijven we scherp op ontwikkelingen in de BUIG, prijsindexatie en compensatie en houden we de zorg binnen Jeugd, Wmo en Beschermd Wonen nauwlettend in de gaten (programma 4).

We blijven sturen op realisme, samenwerking en toekomstbestendigheid. Alleen zo kunnen we ook in de toekomst blijven bouwen aan een sterke en betrokken gemeente.
Mijn dank gaat uit naar iedereen die heeft bijgedragen aan deze begroting. Ik kijk uit naar de dialoog met raad, inwoners en partners over de keuzes die we maken voor Drimmelen.

Namens het college,

Harry Bakker
Wethouder Financiën

Samenvatting

In deze begroting treft u de belangrijkste beleidsvoornemens aan voor het jaar 2026, zoals opgenomen in de vier gemeentelijke programma's. We besteden aandacht aan de belangrijkste ontwikkelingen in de verplichte paragrafen conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), waaronder het weerstandsvermogen, het grondbeleid en de lokale heffingen.

Deze samenvatting biedt u inzicht in de financiële situatie van de gemeente Drimmelen en hoe deze naar verwachting zal ontwikkelen.

Programma 1: Burger en Bestuur
Het college zet in op het versterken van de leefbaarheid en veiligheid in alle dorpen. In 2026 worden integrale veiligheidscontroles uitgevoerd op spookbewoning en arbeidsmigratie, in samenwerking met het RIEC en het Baronie Interventieteam. Cameratoezicht en innovatieve technieken worden ingezet op basis van actuele veiligheidsontwikkelingen. Preventie onder jongeren blijft een speerpunt, met intensieve samenwerking tussen scholen, verenigingen en zorgpartners.

De dienstverlening wordt verder verbeterd via het dienstverleningsconcept, met concrete beloftes, digitale formulieren en begrijpelijke communicatie. Dorpsgericht werken gaan we doorontwikkelen en in Wagenberg en Lage Zwaluwe geven we uitvoering aan de dorpsvisies en werken we aan centrale dorpsharten.

Programma 2: Openbare Ruimte
De gemeente investeert in een klimaatbestendige en biodiverse leefomgeving. In 2026 worden in alle dorpen dorpsbosjes aangelegd en we gaan aan de slag met het nieuwe actieplan biodiversiteit. Verkeersveiligheid verbeteren we met de aanleg van de bypass Zoutendijk, veilige schoolroutes en een fietspad langs de Zonzeelseweg.

Op het gebied van water werken we aan de hemelwatersnelweg in Made Laag en aan de verkenning van dijkversterking langs de Amer. Deze maatregelen dragen bij aan het beperken van wateroverlast en het versterken van de klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte.

Programma 3: Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie
De woningbouwambitie blijft onverminderd hoog. In 2026 start de bouw van circa 200 woningen, waaronder flexwoningen en herstructurering van bestaande locaties. We actualiseren de omgevingsvisie en er wordt gewerkt aan huisvesting voor aandachtsgroepen en arbeidsmigranten.

Duurzaamheid krijgt verder vorm via zonnepark De Bergen, een warmteprogramma en verduurzaming van bedrijventerreinen. Economisch wordt geïnvesteerd in toerisme en recreatie, met projecten in de Biesbosch, dorpsentrees en havenontwikkeling.

Programma 4: Sociaal Domein
Het sociaal domein blijft een prioriteit. In 2026 investeren we in gezonde leeromgevingen, jeugdhulptransformatie en financiële zekerheid voor inwoners. Het Dongemond College blijft behouden en cultuureducatie bereikt 85% van de basisschoolleerlingen. Sport, cultuur en sociale structuren ondersteunen we via subsidies, pilots en samenwerkingen.

De vraag naar maatschappelijke ondersteuning neemt toe, waardoor preventie, welzijnswerk en laagdrempelige voorzieningen extra aandacht krijgen. De gemeente zet in op het versterken van de sociale infrastructuur, zodat inwoners langer thuis kunnen blijven wonen en actief blijven deelnemen aan de samenleving.

Paragrafen

Weerstandsvermogen en Risicobeheersing
De weerstandsratio bedraagt 4,34 en is ruim boven de norm van 1,0. De gemeente beschikt over voldoende financiële buffer om risico's op te vangen. De solvabiliteit daalt van 42% naar 32%, en de netto schuldquote stijgt naar 65%, passend bij de investeringsambities.

Lokale Heffingen
De lokale lastendruk stijgt licht door hogere kosten voor afvalstoffen- en rioolheffing. De belastingcapaciteit ligt op 93%, net onder het landelijk gemiddelde. Kwijtschelding is mogelijk voor inwoners met een inkomen op bijstandsniveau.

Onderhoud Kapitaalgoederen
Er wordt structureel geïnvesteerd in wegen, groen, verlichting, riolering en civiele kunstwerken. De totale onderhoudslasten bedragen circa € 3 miljoen, met een investeringsvolume van ruim € 5 miljoen.

Financiering
De gemeente trekt in 2026 € 11 miljoen aan langlopende financiering aan. De omslagrente stijgt naar 1,2%. De langlopende schuld komt uit op € 52 miljoen eind 2026. De financieringslasten zijn ingepast in de begroting.

Bedrijfsvoering
In 2026 wordt overgestapt op een nieuw PSA-systeem (Personeels Salaris Administratie) en een nieuwe Digitale Werkplek. Informatiebeveiliging en privacy krijgen extra aandacht in verband met de NIS2-wetgeving. De Planning & Control-cyclus wordt verder versterkt en het nieuwe financiële systeem wordt verder ingericht.

Verbonden Partijen
De gemeente werkt samen met diverse regionale partners. Nieuwe gemeenschappelijke regelingen worden opgericht, zoals De Baronie (per 1 januari 2026). Binnen Regio West-Brabant Oost (WBO) wordt gewerkt aan de oprichting van een nieuwe gemeenschappelijke regeling jeugdhulp, gericht op een toekomstbestendige, preventieve en efficiënte inrichting van de jeugdhulp via integrale samenwerking binnen Stevige Lokale Teams (SLT).

Grondbeleid
Het gemeentelijk grondbeleid is gericht op een toekomstbestendige en zorgvuldige inzet van beschikbare ruimte, met oog voor maatschappelijke en financiële meerwaarde. In 2026 voert de gemeente zes actieve grondexploitatiecomplexen, waaronder Dorpshart Made en De Ligne. De gemeente hanteert een richtinggevend grondbeleid en kiest per ontwikkeling bewust voor een actieve, samenwerkende of faciliterende rol. De ambities uit het Programma Wonen 2030 worden voortgezet, met een verwachte oplevering van 902 woningen in de periode 2022–2026.

De Omgevingsvisie wordt in 2026 geactualiseerd en blijft leidend voor ruimtelijke keuzes. Het grondbedrijf beschikt over een weerstandsvermogen van € 845.000 (per 31-12-2026) en heeft voldoende ruimte voor nieuwe gebiedsontwikkelingen.

Wet Open Overheid (WOO)
De gemeente ligt op schema voor actieve openbaarmaking. In 2026 wordt verder gebouwd aan de digitale afhandeling van Woo-verzoeken.

Financiële begroting

De gemeente krijgt het grootste deel van haar inkomsten van het Rijk. Dit gebeurt via het gemeentefonds en via specifieke uitkeringen die bedoeld zijn voor een bepaald doel, zoals bijvoorbeeld bijstandsverlening.
Daarnaast ontvangt de gemeente ook geld van inwoners en bedrijven. Dit zijn lokale belastingen, zoals de onroerendezaakbelasting (OZB), en vergoedingen voor gemeentelijke diensten, zoals het aanvragen van vergunningen, het ophalen van huisvuil en het verstrekken van paspoorten.
Tot slot gebruikt de gemeente ook geld uit haar eigen reserves om bepaalde uitgaven te kunnen doen.

Tabel Finbgr.A4-2

Gezuiverd saldo (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029
Saldo baten en lasten	-1.434 N	-390 N	-1.467 N	-787 N
Saldo mutaties reserves	1.936 V	1.667 V	1.667 V	1.667 V
Begrotingssaldo na bestemming	**502 V**	**1.277 V**	**200 V**	**880 V**
Waarvan incidentele baten en lasten	-475 N	-212 N	-135 N	-180 N
Begrotingssaldo	**27 V**	**1.065 V**	**65 V**	**700 V**

Meerjarige ontwikkeling van baten en lasten

De totale baten (inkomsten) bedragen in 2026 naar verwachting € 86 miljoen, tegenover € 77 miljoen in 2025. De grootste inkomstenbron is het gemeentefonds, dat stijgt van € 50,5 miljoen in 2025 naar € 54,5 miljoen in 2029. Deze toename is grotendeels het gevolg van de compensatie die gemeenten krijgen van het Rijk voor loon- en prijsstijgingen (nominale deel). Daarnaast is er een volumedeel in het gemeentefonds. Dit deel daalt in 2026, deze afname komt doordat het Rijk heeft besloten dat het gemeentefonds niet meer meegroeit met de rijksuitgaven (trap-op-trap-af-systematiek), maar op basis van de nieuwe systematiek (BBP-groei).

Toch nemen de totale programma-baten van de gemeente over de jaren af, tot € 25,1 miljoen in 2029. Dit komt vooral doordat de specifieke uitkeringen van het Rijk (SPUK) afnemen. Deze uitkeringen zijn vaak tijdelijk en stoppen zodra de looptijd voorbij is. Mogelijke nieuwe SPUKs worden pas opgenomen in de begroting als er een officiële beschikking is afgegeven. Zolang die er niet is, worden deze middelen niet meegenomen in de meerjarige raming.

De totale programmalasten (uitgaven) volgen een vergelijkbare trend. In 2026 bedragen de uitgaven € 76,7 miljoen en dalen licht naar € 74,4 miljoen in 2029. Dit vraagt om zorgvuldige keuzes en sturing binnen de beschikbare middelen, zodat de gemeente financiering structureel in evenwicht blijft.

De overheadkosten blijven in 2025 en 2026 nagenoeg stabiel, met een raming van respectievelijk € 11.5 miljoen en € 11,4 miljoen. Deze ontwikkeling getuigt van een zorgvuldige kostenbeheersing binnen de organisatie. Tegelijkertijd is bekend dat er op onderdelen sprake is van beperkte capaciteit. Desondanks lukt het de organisatie om de continuïteit van dienstverlening te waarborgen en de beschikbare middelen doelmatig in te zetten, mede dankzij de inzet en flexibiliteit van medewerkers.

Meerjarige ontwikkeling van het structurele saldo

De begroting bestaat uit structurele en incidentele baten en lasten. Structurele posten hebben een terugkerend karakter en beïnvloeden de financiële positie op lange termijn. Volgens de begrotingsregels moeten structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Dat betekent dat vaste uitgaven (zoals personeelslasten) moeten worden bekostigd uit vaste inkomsten (zoals algemene uitkeringen en lokale heffingen). Een positief structureel saldo betekent dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten en de begroting dus structureel in evenwicht is. Naast het verschil tussen de structurele baten en lasten is ook het incidentele resultaat van invloed op het saldo.

In alle jaren is sprake van een positief structureel saldo, al is er in 2026 een duidelijke daling. Dat komt doordat de inkomsten uit het gemeentefonds in dat jaar minder hard stijgen dan de uitgaven. Het structurele begrotingssaldo in 2026 bedraagt € 27.000 positief. In de jaren daarna herstelt het saldo:

- 2027: € 1.065.000 positief
- 2028: € 65.000 positief
- 2029: € 700.000 positief

Een positief incidenteel resultaat biedt daarnaast ruimte om tegenvallers op te vangen zonder direct te hoeven bezuinigen.

Meerjarige ontwikkeling van reserves

De gemeentelijke reserves nemen de komende jaren naar verwachting af, omdat ze beleidsmatig worden ingezet. De inzet komt vooral uit de bestemmingsreserves, die bedoeld zijn voor specifieke doelen. Daarnaast beschikt Drimmelen over een algemene reserve, die dient als buffer voor financiële tegenvallers. Deze reserve draagt bij aan een stabiel financieel beleid en voorkomt dat er bij onverwachte kosten direct maatregelen nodig zijn.

In 2026 is er een onttrekking uit de reserves van € 1.936.000, waarmee een deel van de uitgaven wordt gedekt.

Tabel Finbegr.A1-1

Begroting Gemeentebreed	Realisatie	Begroting - primair	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000,-)	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Prog. 1: Burger en Bestuur	-6.167 N	-6.390 N	-6.839 N	-6.821 N	-6.794 N	-6.627 N
Prog. 2: Openbare Ruimte	-10.797 N	-11.972 N	-12.318 N	-12.419 N	-12.544 N	-12.536 N
Prog. 3: Ruimte, Wonen, Duurzaamh en Eco.	-18.613 N	-11.921 N	-12.905 N	-12.425 N	-12.425 N	-11.925 N
Prog. 4: Sociaal Domein	-40.205 N	-38.287 N	-44.608 N	-43.770 N	-43.393 N	-43.347 N
Totaal lasten	**-75.782 N**	**-68.570 N**	**-76.671 N**	**-75.435 N**	**-75.155 N**	**-74.435 N**
Prog. 1: Burger en Bestuur	754 V	760 V	901 V	945 V	894 V	582 V
Prog. 2: Openbare Ruimte	3.984 V	4.400 V	3.996 V	4.220 V	3.991 V	3.880 V
Prog. 3: Ruimte, Wonen, Duurzaamh en Eco.	15.280 V	8.347 V	9.172 V	8.996 V	9.033 V	8.651 V
Prog. 4: Sociaal Domein	13.609 V	7.826 V	12.609 V	12.176 V	12.176 V	11.961 V
Totaal baten	**33.627 V**	**21.333 V**	**26.677 V**	**26.337 V**	**26.093 V**	**25.075 V**
Alg. Dekkingsmiddelen	54.071 **V**	55.876 **V**	59.510 **V**	59.923 **V**	58.888 **V**	59.821 **V**
Overhead	-10.493 **N**	-11.465 **N**	-11.428 **N**	-11.428 **N**	-11.428 **N**	-11.428 **N**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	**1.423 V**	**-2.826 N**	**-1.911 N**	**-603 N**	**-1.603 N**	**-968 N**
Saldo mutaties reserves	2.818 **V**	2.952 **V**	1.937 **V**	1.667 **V**	1.667 **V**	1.667 **V**
Begrotingssaldo	**4.241 V**	**126 V**	**27 V**	**1.065 V**	**65 V**	**700 V**

Correctie incidentele baten en lasten		-90 **N**	-475 **N**	-212 **N**	-135 **N**	-180 **N**
Structureel begrotingssaldo		**216 V**	**502 V**	**1.277 V**	**200 V**	**880 V**
Mutaties reserves op programma niveau						
Programma 1	70 V	46 V	47 V	47 V	47 V	47 V
Programma 2	603 V	792 V	788 V	788 V	788 V	788 V
Programma 3	299 V	-211 N	-51 N	-51 N	-51 N	-51 N
Programma 4	1.260 V	922 V	852 V	852 V	852 V	852 V
Overhead	586 V	0				
Algemene dekkingsmiddelen		1.403 V	301 V	31 V	31 V	31 V
Totale mutaties	**2.818 V**	**2.952 V**	**1.937 V**	**1.667 V**	**1.667 V**	**1.667 V**

Programma's

Inleiding programma's

In het programmaplan staan de programma's uit het coalitieakkoord "Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen":

- Programma 1 - Burger en bestuur;
- Programma 2 - Openbare ruimte;
- Programma 3 - Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie;
- Programma 4 - Sociaal domein.

Elk programma is uitgewerkt in:

- Thema's uit het coalitieakkoord;
- per thema; de beoogde maatschappelijke effecten (Wat willen we bereiken?), hoe we gaan dat bereiken (Wat gaan we ervoor doen?) en met welk resultaat;
- prestatie-indicatoren;
- de raming van baten en lasten (Wat gaat het kosten?).

Programma's en doelstellingen uit het coalitieakkoord gelden voor de hele raadsperiode. In deze begroting staan de ambities voor het begrotingsjaar 2026.

1. Burger en bestuur

1.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Een leefbare en veilige samenleving

Een veilige en leefbare samenleving begint bij sterke verbindingen tussen de gemeente en alle kernen. In alle dorpen staat de leefbaarheid centraal, waarbij de gemeente actief in contact staat met inwoners en lokale organisaties. Samen denken we na over veiligheidsvraagstukken en zoeken we naar passende oplossingen die écht werken voor de gemeenschap.

Handhaving speelt daarbij ook een belangrijke rol: onze boa's en de politie zijn zichtbaar aanwezig en grijpen in waar nodig. Uit ervaring weten we dat veiligheid meer is dan handhaven alleen. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Door samen te werken en elkaar te versterken, bouwen we aan dorpen waar mensen zich thuis en veilig voelen en met vertrouwen naar de toekomst kijken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Controles op leegstand/vergunning verlening

In 2026 zullen we de stappen die gemaakt zijn in 2025 verder opvolgen. Structureel inzetten op controles in verschillende samenwerkingen en intern een goede informatie positie vanuit Openbare Orde en Veiligheid.

Wat is het resultaat?

In 2025 is de tool van het RIEC succesvol ingezet om inzicht te krijgen in spookbewoning binnen de gemeente. Dit heeft geleid tot een dynamisch overzicht van woningen die voldoen aan de criteria van spookbewoning. De aanpak is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het cluster Veiligheid, cluster Burgerzaken (Sociaal Domein) en cluster VTH (Grondgebied). Op basis hiervan is een serie integrale controles vastgesteld, die in 2026 iedere 6 weken plaatsvinden.

Deze controles worden gecombineerd met de inspecties van woningen waarin arbeidsmigranten verblijven (18 controles in 2026). Beide thema's vertonen een sterke verwevenheid en worden daarom integraal opgepakt door dezelfde betrokken clusters.

Daarnaast blijven wij ons in 2026, samen met het RIEC en het Baronie Interventieteam (BIT), actief inzetten tegen ondermijnende criminaliteit. Een belangrijk speerpunt is de aanpak binnen de automotive sector. Ook gaat een student Integrale Veiligheidskunde zich hiermee bezighouden. Het doel is om meer inzicht te krijgen in de automotive-activiteiten binnen de gemeente Drimmelen en het effectief tegengaan van de criminele praktijken die zich hier kunnen voordoen.

De controles binnen de automotive sector worden in 2026 integraal uitgevoerd in samenwerking met het BIT, waarbij gebruik wordt gemaakt van het informatiebeeld dat door de student zal worden onderzocht en ontwikkeld.

Geavanceerde technieken

Geavanceerde technieken zullen in 2026 actief betrokken worden in het bredere veld van Openbare Orde en Veiligheid.

Wat is het resultaat?

In 2026 wordt er continu en proactief beoordeeld of locaties binnen de gemeente voldoen aan de gestelde criteria voor het toepassen van cameratoezicht. Deze beoordeling vindt plaats op basis van actuele veiligheidsontwikkelingen en signalen uit de praktijk.

Vooruitlopend hierop wordt in het najaar van 2025 onderzocht welke aanvullende fysieke en digitale technieken beschikbaar zijn om inwoners en bezoekers bewust te maken van trends en risico's op het gebied van veiligheid. Dit onderzoek richt zich op innovatieve middelen die kunnen bijdragen aan het vergroten van het veiligheidsgevoel en het versterken van de preventieve werking van toezicht en handhaving.

Voorlichting

Topprioriteit is voorkomen dat kinderen en jongvolwassenen aan de drugs gaan of op het slechte pad belanden. Voorkomen is beter dan genezen. Scholen, verenigingen, jongerenwerkers en ouders hebben samen een belangrijke rol in voorlichting en vroeg signaleren van problemen. Hier moet nog meer aandacht voor komen.

Wat is het resultaat?

Kinderen en jongvolwassenen krijgen op verschillende manieren informatie en voorlichting over drugs. Dit doen we op diverse manieren, zoals met het inloopspreekuur van Halt en Novadic Kentron, jongerenwerk en de GGD. Daarnaast zet Moedige Moeders zich in voor familieleden van personen met een verslaving. Ook gaan we de aanpak Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) verder verstevigen. Deze aanpak is gericht op het voorkomen van onder andere middelen gebruik en het verbeteren van de mentale gezondheid bij kinderen en jongvolwassenen.

Verminderen overlast

In 2026 vergroten we de meldingsbereidheid via gerichte online campagnes, afgestemd op actuele veiligheidsthema's. Deze campagnes worden uitgevoerd volgens een jaarlijkse agenda in samenwerking met Communicatie.

De maandelijkse veiligheidsrubriek in 't Carillon blijft een vast kanaal om inwoners te informeren. Wijkboa's zijn zichtbaar aanwezig, houden spreekuren en spelen vroegtijdig in op signalen van overlast. Dankzij extra capaciteit zetten we hen nog effectiever in op preventie en verbinding in de wijk.

Wat is het resultaat?

In 2026 zullen de wijkboa's hun zichtbaarheid en netwerk stevig op orde hebben. Door hun aanwezigheid in de wijken en hun nauwe samenwerking met bewoners en partners zijn zij in staat om signalen van overlast vroegtijdig te herkennen, te begeleiden of – indien nodig – tijdig over te dragen aan de juiste instanties.

Om deze proactieve werkwijze te ondersteunen, stemmen we jaarlijks een communicatieagenda af op de actuele veiligheidstrends. Deze agenda wordt opgesteld in samenwerking met de politie en sluit aan op de signalen en ontwikkelingen die lokaal spelen. Zo zorgen we ervoor dat onze inzet effectief blijft en aansluit bij de behoeften van de samenleving.

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners

Wat willen we bereiken?

Investeren in de relatie met onze inwoners

Meer invloed, meer betrokkenheid, meer vertrouwen.

Vaste aanspreekpunten per dorp maken het makkelijker om elkaar te vinden en samen te werken. Initiatieven van inwoners verdienen ruimte en waardering. Grote thema's zoals de energietransitie en het aardgasvrij maken van wijken vragen om lokale kennis, betrokkenheid en samenwerking. Alleen dan ontstaat beleid dat past bij de dorpen en gedragen wordt door de mensen die er wonen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begrijpelijk communiceren

Begrijpelijke taal is het uitgangspunt in alle uitingen van de gemeente. We besteden extra aandacht aan laaggeletterden. Dit doen we met beelden, een voorleesfunctie en een lettertype dat goed leesbaar is voor mensen met dyslexie.

Wat is het resultaat?

Ook in 2026 gaan we minstens één communicatiemiddel aanpassen, zodat ook laaggeletterden het makkelijker kunnen begrijpen. We besteden extra aandacht aan het schrijven van begrijpelijke taal door medewerkers van de gemeente. We gaan onderzoeken hoe we de website Wijzijndrimmelen verder kunnen ontwikkelen.
Ook in onze interne communicatie besteden we extra aandacht aan goede communicatie door vernieuwing en verbetering van het intranet.

Burgerparticipatie

We gaan doordacht en gestructureerd in gesprek met onze inwoners zodat we beter beleid en betere plannen kunnen maken. Een belangrijk doel daarbij is om ook de zwijgende meerderheid te bereiken. Om dat goed aan te pakken, werken we hierin samen met inwoners, collega's en stakeholders. De Denk- en Werkwijzer Participatie is hierbij een belangrijk hulpmiddel.

Wat is het resultaat?

We krijgen steeds meer ervaring met participatieprocessen zoals bedoeld in het participatiebeleid. Die ervaringen gebruiken we mede als input bij het opstellen van de Participatieverordening. De gemeenteraad krijgt deze ter besluitvorming aangeboden in 2026.

Dienstverlening

Het dienstverleningsconcept is in november 2023 door de gemeenteraad vastgesteld en is in 2024 verder geïmplementeerd. Hierin staat hoe we onze dienstverlening organiseren, gebaseerd op de leidende waarden uit de visie op dienstverlening.

Om het dienstverleningsconcept te vertalen naar de praktijk, maken we gebruik van een uitvoeringsplan. Dit plan bevat een overzicht van projecten en acties die op korte termijn (1 tot 2 jaar) worden opgepakt om de dienstverlening te verbeteren. Het uitvoeringsplan is samengesteld door het regieteam Dienstverlening en fungeert als sturingsinstrument en zorgt voor focus, voortgang en samenhang in de organisatie.

Wat is het resultaat?

In 2026 zetten we stevig in op het verbeteren van onze dienstverlening aan inwoners. We zorgen ervoor dat inwoners duidelijk weten wat ze van ons mogen verwachten door het vastleggen en communiceren van minimaal vijf concrete dienstverleningsbeloftes vóór 1 april 2026. Deze beloftes worden breed gedeeld via onze website en andere digitale kanalen. Medewerkers worden maandelijks geïnformeerd over hun rol en verantwoordelijkheden via interne communicatie. Op deze manier kunnen zij optimaal bijdragen aan een betrouwbare en klantgerichte dienstverlening. Heldere communicatie vormt hierbij de basis.

Gedurende 2026 worden onze dienstverleningsprocessen elk kwartaal geëvalueerd en waar nodig verbeterd, op basis van klantfeedback en overleggen met de coördinatoren. We werken hierbij actief samen met inwoners. De focus ligt op het optimaliseren van werkwijzen en het herstructureren van servicetermijnen zoals terugbeltijd en respons op e-mail. Deze normen worden gemonitord via maandelijkse rapportages.

Binnen de organisatie creëren we een integraal overzicht van alle lopende initiatieven op het gebied van dienstverlening, zodat we gericht kunnen sturen en verbeteren. Een belangrijk onderdeel van het uitvoeringsplan is de verdere ontwikkeling van digitale e-formulieren (180 e-formulieren opgeleverd in 2025) op de gemeentelijke website. In 2026 is het streven deze trend voort te zetten. Hierbij moet gedacht worden in enkele tientallen e-formulieren. De website van Drimmelen wordt doorontwikkeld als gebruiksvriendelijk digitaal loket met verbeterde klantgeleiding, waarbij standaardisatie en digitalisering van processen leiden tot hogere efficiëntie en een betrouwbare klantbeleving.

Daarnaast zetten we in op onze bereikbaarheid via specifieke communicatiekanalen, zodat inwoners ons via het juiste kanaal kunnen bereiken met vragen en meldingen. Het Klant Contact Centrum wordt verder doorontwikkeld en ondersteund door een actuele kennisbank en data-gedreven sturing. De analyse van data biedt inzicht in prestaties en knelpunten, waarmee we gericht kunnen verbeteren. In het tweede kwartaal van 2026 implementeren we een nieuwe telefooncentrale met uitgebreidere mogelijkheden, zodat we inwoners nog beter van dienst kunnen zijn.

Door deze integrale en planmatige aanpak versterken we onze organisatie, verbeteren we de klantbeleving en bouwen we aan een betrouwbare, mensgerichte, efficiënte en interactieve dienstverlening.

1.3 Levendige dorpen

Wat willen we bereiken?

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt

Drimmelen bestaat uit zes levendige dorpen.

De saamhorigheid en de leefbaarheid zijn goed en het organiserend vermogen van de dorpen is groot. Wij faciliteren dat door in overleg te gaan met de dorpen, door initiatieven te ondersteunen en door ervoor te zorgen dat er in ieder dorp een gezellig en voor iedereen toegankelijk dorpshuis is.

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorontwikkeling Dorpsgericht werken

Op basis van ervaringen vanuit de pilot Aanspreekpunten en vanuit de ervaring met participatie, zoals bij de dorpsvisies, bouwen we het gedachtengoed van dorpsgericht werken verder uit in een nieuwe aanpak.

Wat is het resultaat?

Kernpunt van deze aanpak is verder werken aan het bouwen van een sterk netwerk met en in de dorpen.

Visie Wagenberg

Op 26 juni 2025 is de dorpsvisie Wagenberg geamendeerd vastgesteld. Onderdeel van de dorpsvisie is een uitvoeringsprogramma. De grootste opgave hieruit is het maken van een bruisend dorpshart. Bij de behandeling van de kadernota is een aanzienlijk bedrag van € 800.000 beschikbaar gesteld om uitvoering te geven aan de dorpsvisie.

Wat is het resultaat?

In 2026 starten we met een haalbaarheidsonderzoek naar een gebiedsopgave dorpshart, met daarin een dorpshuis, een dorpsplein, een basisschool, maatschappelijke voorzieningen, woningen, water, groen en spelen. Verder willen we uitvoering geven aan diverse quick wins. Met de kerngroep bespreken we waarop we het beschikbare budget inzetten.

Visie Lage Zwaluwe

Op 27 juni 2024 is de dorpsvisie voor Lage Zwaluwe geamendeerd vastgesteld. De wijziging ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel had betrekking op bedrijventerrein De Zwingel, om deze niet om te vormen en niet te verplaatsen. In de dorpsvisie zijn onder meer twee grote opgaven benoemd, namelijk het realiseren van een centraal dorpshart en een haalbaarheidsonderzoek naar een gebiedsopgave voor het gebied tussen Amer en Flierstraat met water, groen, recreatie en verkeer.

Wat is het resultaat?

Met het onderzoek/de planvorming bij de Flierstraat starten we in 2026, waarbij participatie een zeer belangrijk onderdeel zal zijn. Met het dorpshart is reeds gestart. Voor het onderzoeken van de haalbaarheid van de realisatie van het dorpshart heeft het college in het voorjaar van 2025 een projectopdracht en participatieplan vastgesteld. Het betreft een gebied van circa 13.000 m2 naast basisschool De Grienden. De gemeente bezit de helft van de grond en de andere helft is van corporatie Woonvizier. In het gebied ligt al een bestemming voor een supermarkt. Op dit moment vindt planvoorbereiding plaats. Ook voor het dorpshuis in het dorpshart is een project- en participatieplan opgesteld.

Naar verwachting ligt er in het tweede kwartaal van 2026 een eindrapport voor besluitvorming door de gemeenteraad met daarin een visie op eigendom en beheer, een globaal programma van eisen inclusief ruimtestaat en een haalbaarheidsanalyse (investeringskostenraming, businesscase). Uiteraard nemen we gebruikers en verenigingen nadrukkelijk mee in dit proces.

Wat gaat programma 1 kosten?

Tabel Prg.1

Programma 1. Burger en bestuur *(bedragen x € 1.000,-)*		Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Veiligheid	Lasten	-2.701 N	-2.951 N	-3.026 N	-3.026 N	-3.026 N	-3.026 N
Dienstverlening en samenwerking met de dorpen	Lasten	-3.399 N	-3.156 N	-3.522 N	-3.504 N	-3.477 N	-3.311 N
Levendige dorpen	Lasten	-66 N	-283 N	-291 N	-291 N	-291 N	-291 N
Totaal lasten		**-6.167 N**	**-6.390 N**	**-6.839 N**	**-6.821 N**	**-6.794 N**	**-6.627 N**
Veiligheid	Baten	46 V	18 V	43 V	43 V	43 V	43 V
Dienstverlening en samenwerking met de dorpen	Baten	708 V	742 V	858 V	902 V	851 V	539 V
Levendige dorpen	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal baten		**754 V**	**760 V**	**901 V**	**945 V**	**894 V**	**582 V**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		**-5.412 N**	**-5.630 N**	**-5.937 N**	**-5.876 N**	**-5.900 N**	**-6.045 N**

2. Openbare ruimte

2.1 Natuur en Groen

Wat willen we bereiken?

Meer aandacht voor biodiversiteit en liefde voor natuur door jong en oud

De staat van de natuur in Nederland verslechtert in hoog tempo. Rapport na rapport toont dat aan. Een deel van de achteruitgang heeft te maken met klimaatverandering. In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Het maakt ons tot de blauwgroene gemeente, met de Biesbosch als kloppend hart. Drimmelen wil betere biodiversiteit door ecologisch beheer van watergangen en bermen, meer variatie in beplanting en extensief onderhoud.
Zo kunnen jong en oud (blijven) genieten van mooie natuur. Klimaatverandering zorgt ook in Drimmelen voor hittestress. Dat verminderen we door aanleggen van natuurlijke schaduw- en koelteplekken (dorpsbosjes) in combinatie met betere biodiversiteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Vergroten biodiversiteit

In 2026 werken we aan het versterken van de biodiversiteit op basis van het programma Duurzaamheid en het nieuwe Actieplan Biodiversiteit 2026–2027. Dit nieuwe actieplan stellen we eind 2025 op in samenwerking met onze groenpartners en op basis van de evaluatie van het vorige actieplan (2024–2025).

Wat is het resultaat?

In 2026 starten we met de uitvoering van de eerste acties uit het Actieplan Biodiversiteit 2026–2027 en het programma Duurzaamheid (onderdeel natuur). Het nieuwe actieplan bevat concrete maatregelen en projecten om de biodiversiteit te behouden en te vergroten. Hiermee zetten we gerichte stappen richting een groener, biodiverser en klimaatbestendiger dorp.

Plaatsen extra bomen (Hittestress)

In 2024 inventariseerden we verschillende locaties om te bepalen waar extra bomen gerealiseerd kunnen worden. Dit kan in ieder geval gedeeltelijk samengaan met het realiseren van de dorpsbosjes uit het coalitieakkoord. We streven naar een locatie in elk dorp. In Lage Zwaluwe en Wagenberg sluiten we zoveel mogelijk aan op de dorpsvisies, met daarbij een goede participatie van de inwoners uit de betreffende wijk. In 2026 vindt de aanleg plaats, waarbij we tevens kijken of er volwaardige verblijfsplekken van gemaakt kunnen worden. Bij integrale reconstructies en nieuwbouw bekijken we per project of en waar we extra groen en bomen kunnen toevoegen.

Wat is het resultaat?

In 2026 leggen we in alle dorpen dorpsbosjes aan die we zoveel mogelijk als volwaardige verblijfsplekken inrichten.

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Veiliger maken van alle kernen voor alle weggebruikers

Voor leefbare dorpen verbeteren we de bereikbaarheid, bijvoorbeeld:
- kinderen veilig naar school
- iedereen veilig naar sportlocaties
- auto in de buurt parkeren
- gemakkelijk naar lokale winkels
- openbaar vervoer (OV) blijft beschikbaar
- is er geen OV, dan is er een alternatief
- oplossingen waar gemengd verkeer gevaar oplevert. Bijvoorbeeld splitsen zwaar en langzaam verkeer, tegenhouden of beperken ongewenst verkeer.

Wat gaan we daarvoor doen?

Landbouwverkeer op N285

Na het vaststellen van het kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer stuurden we de provincie een verzoek om de N285 open te stellen voor landbouwverkeer. Zo ontlasten we onze dorpen. De eerste inhoudelijke gesprekken met de provincie zijn geweest. Het gaat hierbij om een proef.

Wat is het resultaat?

We blijven ons inzetten om samen met de provincie een proef te starten met landbouwverkeer op de N285. Voor het toestaan van landbouwverkeer op de N285 zijn we afhankelijk van de provincie. In 2026 voeren we een proef uit met landbouwverkeer op de N285 of we zijn nog in gesprek om de proef op de N285 toe te staan.

Realisatie bypass Zoutendijk

We leggen een bypass (rondweg) voor zwaar verkeer aan om de kern Hooge Zwaluwe te ontlasten. We doen dit om de leefbaarheid en verkeersveiligheid in Hooge Zwaluwe te verbeteren. Tegelijkertijd leggen we een Ecologische Verbindingszone aan, beveiligen we de spoorwegovergang op de Zoutendijk en voeren we werkzaamheden uit aan het wegdek.

Wat is het resultaat?

In 2026 is de bypass aangelegd en zijn de werkzaamheden aan de Ecologische Verbindingszone afgerond. Ook is het wegdek van de Zoutendijk en de Zonzeelseweg opgeknapt. Hierdoor is voor bewoners in Hooge Zwaluwe de verkeersveiligheid en leefbaarheid verbeterd.

Veiligere fietsroutes

In alle kernen van de gemeente Drimmelen treffen we verkeersmaatregelen en infrastructurele aanpassing om het voor kinderen veiliger te maken om zelfstandig naar sport en school te lopen en te fietsen.

Wat is het resultaat?

In 2026 ronden we het project Veilige Sport- en Schoolroutes af. In alle kernen van onze gemeente zijn dan maatregelen getroffen om het voor kinderen veiliger te maken om zelfstandig naar de sportvereniging of school te lopen of te fietsen.

Visie Lage Zwaluwe (omleiding Flierstraat)

In 2024 hebben we een verkeerscirculatieplan Lage Zwaluwe opgesteld. Dit is onderdeel van de visie Lage Zwaluwe. Uit het verkeerscirculatieplan komen maatregelen waar we mee aan de slag gaan. In 2025 hebben we een pilot gehouden met een zogeheten knip in de Onderstraat in Lage Zwaluwe.

Wat is het resultaat?

In 2026 gaan we aan de slag met een pilot éénrichtingsverkeer op de Nieuwlandsedijk, Kerkstraat en Dorpsstraat in Lage Zwaluwe. Tijdens en na de pilot onderzoeken en bekijken we of en op welke manier we éénrichtingsverkeer gaan instellen.

Fietsveiligheid Zonzeelseweg

We realiseren een fietspad langs de Zonzeelseweg, tussen de Wagenbergsestraat en Zwaluwseweg. Dit doen we om het voor fietsers veiliger te maken. Ook nemen we maatregelen om de snelheid van gemotoriseerd verkeer te verlagen.

Wat is het resultaat?

In 2026 is het aanvullende onderzoek naar de natuurwaarden afgerond, zijn de benodigde vergunningen geregeld en is het fietspad aangelegd. Tegelijkertijd zijn snelheidverlagende maatregelen gerealiseerd en is de weg opgeknapt.

2.3 Water

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie: een water -en volksgezondheidsveilige omgeving

In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) staan uitgangspunten voor aanpassingen vanwege klimaatverandering. Adaptatie betekent niet voorkomen, maar leren omgaan met veranderende omstandigheden. We willen de gevolgen van klimaatveranderingen beperken. We ondernemen actie zodat wateroverlast bij extreme regenbuien beperkt blijft en houden rekening met droogte, hitte en hoge rivierstanden. Dit heeft bijvoorbeeld gevolgen voor woningbouw of andere ruimtelijke ontwikkelingen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Water

Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) richt zich op het beperken van wateroverlast, droogte, hittestress en overstromingen, met als einddoel een klimaatbestendig en waterrobuust Nederland in 2025. Om dit lokaal te vertalen is het water- en rioleringsplan (WRP) en uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie opgesteld.

Wat is het resultaat?

In 2026 zetten we verdere stappen om de maatregelen uit het uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie te realiseren en uit te voeren. In het bemalingsgebied Made Laag zijn we begonnen met het aanleggen van een hemelwatersnelweg: een rioolsysteem waardoor regenwater sneller en beter wordt afgevoerd. Inmiddels is er een functioneel ontwerp opgesteld en vindt integrale afstemming plaats. In 2026 werken we het ontwerp verder uit. Na de realisatie van de hemelwatersnelweg is het bemalingsgebied Made Laag afgekoppeld van het riool. Dit zorgt ervoor dat regenwater beter wordt vastgehouden en afgevoerd, waardoor verdroging en wateroverlast worden tegengegaan. Daarmee leveren we een bijdrage aan het waterrobuust maken van de gemeente Drimmelen.

Dijkverzwaringen

Dijkversterking Moerdijk - Drimmelen
Van Moerdijk tot Drimmelen ligt een primaire kering die ons beschermt tegen het hoogwater van het Hollands Diep en de Amer. Deze dijk is ongeveer 17 km lang en voldoet niet meer aan de wettelijke veiligheidseisen. Brabantse Delta is met name aan het kijken hoe de dijk te verstevigen. De dijkversterking is onderdeel van het landelijk Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Het project startte in 2015 en kreeg in 2020 een bredere opzet onder de naam GEA-WAD, vanwege strengere landelijke normen. Naast dijkversterking worden nu ook systeemoplossingen onderzocht, zoals het afsluiten van riviermondingen met keermiddelen.

De aanpak bestaat uit twee sporen. In Spoor 1 wordt gekeken naar het versterken van de afgekeurde dijkvakken, met als doel opname in het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In Spoor 2 wordt onderzocht of er alternatieve oplossingen mogelijk zijn die het hele watersysteem veiliger maken.

De ingangstoets bij het HWBP loopt. Daarna start de verkenning van systeemoplossingen. Het uiteindelijke doel is een toekomstbestendige bescherming tegen overstromingen voor Geertruidenberg en omgeving.

Wat is het resultaat?

Dijkversterking Moerdijk - Drimmelen
Het project bevindt zich in de Verkenningsfase waarin onderzoek wordt verricht naar technische en ruimtelijke mogelijkheden. De gemeente, provincie Noord-Brabant, Ministerie, ZLTO en andere gebiedspartners zoeken gezamenlijk naar het meest comfortabele alternatief en mogelijke koppelkansen. In 2026 wordt een plan van aanpak verwacht. De uiteindelijke realisatie duurt nog tot 2033.

Wat gaat programma 2 kosten?

Tabel Prg.2

Programma 2. Openbare ruimte (bedragen x € 1.000,-)		Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Natuur en Groen	Lasten	-2.873 N	-2.920 N	-2.902 N	-2.902 N	-2.902 N	-2.902 N
Verkeer en inrichting openbare ruimte	Lasten	-5.289 N	-6.115 N	-6.294 N	-6.254 N	-6.318 N	-6.278 N
Water	Lasten	-2.635 N	-2.937 N	-3.123 N	-3.263 N	-3.324 N	-3.356 N
Totaal lasten		**-10.797 N**	**-11.972 N**	**-12.318 N**	**-12.419 N**	**-12.544 N**	**-12.536 N**
Natuur en Groen	Baten	22 V	5 V	5 V	5 V	5 V	5 V
Verkeer en inrichting openbare ruimte	Baten	326 V	209 V	272 V	272 V	272 V	272 V
Water	Baten	3.636 V	4.186 V	3.718 V	3.943 V	3.714 V	3.603 V
correctie afrondingslijn		0,36	0,31	0,53	-0,79	-0,69	-0,91
Totaal baten		**3.984 V**	**4.400 V**	**3.996 V**	**4.220 V**	**3.991 V**	**3.880 V**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		**-6.813 N**	**-7.572 N**	**-8.323 N**	**-8.199 N**	**-8.553 N**	**-8.656 N**

Indicatoren Prog. 2

2.1

Tabel Prg.Ind.2-1

Thema 2.1 Natuur en Groen	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026
1. Maandelijkse schouw openbaar groen voldoet aan afgesproken kwaliteitsniveau	96%	96%	95%	> 90%	> 90%
2. Tevredenheid burgers over onderhoud openbaar groen	6,0	5,8	6,0	6,5	6,5

2.2

Tabel Prg.Ind.2-2

Thema 2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026
1. Onderhoudsniveau wegen Kwaliteit B (ingedikt)	96%	96%	93%	> 90%	> 90%
2. Onderhoudsniveau voetpaden en hoofdfietspaden Kwaliteit B	96%	96%	94%	> 90%	> 90%
3. Plaatsen Laadpalen (st)	-	-	20	30	30
4. VerLedden armaturen (st)	651	381	160	150	150

2.3

Tabel Prg.Ind.2-3

Thema 2.3 Water	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026
1. Vervangen verharding door Groen/ groene verharding (m2)	-	2.900	500	2.000	2.000

3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Woningbouw en ruimte

Wat willen we bereiken?

Voldoende woningen bouwen in alle kernen en alle prijsklassen

Omschrijving

Voor leefbaarheid van de dorpen is het belangrijk dat we genoeg woningen bouwen. Bouwen, bouwen, bouwen is het motto van de komende jaren. Bouwen voor ouderen, voor een fijn huis waar ze vitaal oud worden. Bouwen voor jongeren, om uit te vliegen in hun eigen woonplaats. Ons doel is doorstroming op de woningmarkt en woningen voor ieders portemonnee. Deze woningen bouwen we volgens de Drimmelense Norm: energieneutraal, natuurinclusief, rekening houdend met klimaatverandering.

Scherpe keuzes op ruimtelijk gebied
We zijn trots op ons buitengebied en willen dit nog beter maken. Grote ruimtelijke opgaven zoals de energietransitie vragen scherpere keuzes. Dit vraagt ook aanscherping van ons beleid. De omgevingsvisie geeft inwoners en ondernemers ruimte voor eigen initiatieven en gezamenlijke projecten voor hun dorp en buitengebied. Tegelijkertijd verwacht de provincie dat wij duidelijk aangeven welke ontwikkelingen wij willen op grote lijnen en in welk gebied. De uitgangspunten van de raad in de Omgevingsvisie en Toekomstvisie zijn onze leidraad.

Subdoelen:
- De bouw van nieuwe woningen versnellen van 100 naar 200 woningen per jaar, met nadruk op 2022-2026.
- Voldoende betaalbare woningen bouwen en houden, aansluitend bij de Woondeal.
- Nieuwe plannen liggen in een groene omgeving en zijn duurzaam, natuurinclusief en energieneutraal.
- Actualiseren ruimtelijk beleid voor meer helderheid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouw 100 duurzaam verplaatsbare woningen

De realisatie van de 100 duurzame verplaatsbare woningen (flexwoningen) heeft meer tijd gevraagd dan aanvankelijk voorzien. De eerste 18 flexwoningen aan de Markstraat te Terheijden worden inmiddels tot tevredenheid bewoond. De tweede 21 flexwoningen aan de Ligne te Made worden in december 2025 geplaatst. Voor de resterende 60 woningen is in mei 2025 een aanbestedingsprocedure gestart waarbij een contractpartij de woningen uiterlijk juni 2026 gerealiseerd moet hebben.

Wat is het resultaat?

De gunning voor de realisatie van deze woningen heeft plaatsgevonden en er is een akkoord over de te sluiten huur-en ontwikkelingsovereenkomst. De resterende 60 flexwoningen zullen uiterlijk 1 juli 2026 in gebruik genomen kunnen worden.

Bouw 800 woningen

Onze ambitie in deze collegeperiode is 800 woningen toe te voegen aan onze woningvoorraad. Tot nu toe zijn er 385 woningen opgeleverd. We hebben nog een slag te slaan: het zwaartepunt van de opleveringen ligt in 2025 en 2026. Dit is logisch, omdat we aan het begin van deze collegeperiode onze ambitie flink hebben verhoogd, terwijl planvorming en woningbouw nu eenmaal tijd kosten. Helaas haalden we in 2024 ons doel niet om 200 woningen te bouwen. Dit komt vooral doordat enkele grotere projecten zijn uitgesteld, zoals Kloosterstraat (51 woningen), Zuideindsestraat (43 woningen) en Verlengde Elsakkker (88 woningen). De laatste wacht nog op een uitspraak van de Raad van State.

Wat is het resultaat?

We willen per jaar starten met de bouw van gemiddeld 200 woningen. We verwachten van de volgende projecten de start bouw in 2026:

- De Biezen Lage Zwaluwe, fase III, onderdeel 3 (45 woningen)
- Made Oost II, fase 1, (73 woningen)
- De Ligne Made zowel zuid als noord (24 woningen)
- Plukmadehof Made (10 woningen)
- Zuideindsestraat Made (43 woningen)
- Brabantstraat Terheijden (herstructurering, van 6 naar 18 woningen)
- Lageweg Terheijden flexwoningen (70 woningen)
- Verlengde Elsakker Wagenberg (88 woningen, gefaseerde uitvoering)
- Hofstad Wagenberg (9 woningen)
- Dorpsstraat 28 Wagenberg (8 woningen)

Omdat ruimte schaars is, juichen wij transformatie en herstructurering toe. De Brabantstraat in Terheijden is met sloop-nieuwbouw een voorbeeld van herstructurering. Daarnaast verwachten we met Dorpsstraat 28 een mooie transformatie van de voormalige Legowinkel in Wagenberg naar woningbouw.

Opstellen omgevingsplan

Elke gemeente is vanuit de Omgevingswet verplicht een gemeentebreed omgevingsplan op te stellen vóór 2032. We hebben ons aangemeld voor deelname aan SPRONG. Diverse Brabantse gemeenten en de provincie bundelen hierin expertise en capaciteit om planologische procedures te versnellen en zo sneller het omgevingsplan gereed te maken. Wij hebben als doel veel sneller dan 2032 (uiterlijke termijn) het basis omgevingsplan klaar te hebben. Het jaar 2026 zal grotendeels in het teken staan van het bouwen aan ons omgevingsplan.

Wat is het resultaat?

In de eerste helft van 2026 werken we met SPRONG aan de milieuregels in het omgevingsplan. In de loop van het jaar worden deze als pakketje/bouwsteen opgeleverd. Dit is het tweede pakketje/bouwsteen (na de bouwregels). We verwachten de voor Drimmelen uitgewerkte regels ook in 2026 aan te bieden aan de gemeenteraad, voor het wijzigen van ons omgevingsplan. Het gemeente brede omgevingsplan zal dit jaar (tot en met 2027) een belangrijk project zijn.

Actualiseren Omgevingsvisie

Onze Omgevingsvisie dient geactualiseerd te worden. Goede onderdelen behouden we, andere onderdelen scherpen we aan. Om te bepalen welke onderdelen aanscherping nodig hebben, is gestart met het evalueren van de huidige Omgevingsvisie.
In 2026 wordt fase 2 opgestart. Tijdens deze fase wordt de actualisatie van de omgevingsvisie uitgevoerd. De verwachting is dat eind 2026/begin 2027 de actualisatie gereed en vastgesteld is.

Wat is het resultaat?

Het resultaat is een Omgevingsvisie die iedereen duidelijkheid geeft over de langetermijnambities, beleidsdoelen en ontwikkelingsrichtingen voor de leefomgeving van de gemeente. De zogeheten 'kaders' van de gemeenten. In de Omgevingsvisie zijn duidelijke integrale, gebiedsgerichte keuzes gemaakt die de ontwikkelingen in de gemeente richting en perspectief geven.

Volkshuisvestelijk programma

Het Volkshuisvestelijk Programma wordt, na wettelijke verankering, de vervanger van het huidige Programma Wonen 2030 'Drimmelen groeit'. Aangezien het huidige Programma Wonen is ingehaald door de tijd en de woningnood om de nodige oplossingen vraagt, gaan we hiermee aan de slag. In het Volkshuisvestelijk Programma borgen we niet alleen de woningbouwprogrammering, maar ook de betaalbaarheid van woningen, de geschiktheid van woningen voor ouderen, de woonzorgvisie, het huisvesten van urgente aandachtsgroepen en hoe we onze (toekomstige) inwoners voldoende kans bieden op een woning.

Wat is het resultaat?

In 2026 werkt een integraal projectteam van de gemeente aan het opstellen van het nieuwe Volkshuisvestelijk Programma. Dit doen we op basis van een nieuw woningbehoefteonderzoek voor onze gemeente, dat in de eerste helft van 2026 gereed zal zijn. Ook betrekken we de gemeenteraad, de woningcorporatie, marktpartijen, zorginstellingen en inwoners hierbij in verschillende participatiemomenten. We borgen het bouwen van (meer dan) voldoende woningen, met minimaal 40% betaalbare (koop)woningen, 30% sociale huurwoningen en een aanzienlijk deel levensloopbestendige woningen - in lijn met nationale regelgeving en regionale afspraken.

Beleid huisvesting arbeidsmigranten

Naar aanleiding van het kritische Rekenkamerrapport en voor menswaardige en kwalitatief goede huisvesting voor arbeidsmigranten en leefbare dorpen hebben we het beleid huisvesting arbeidsmigranten herzien. Het herziene beleid is unaniem vastgesteld door de gemeenteraad.

Wat is het resultaat?

We geven uitvoering aan het herziene beleidsplan en het bijbehorende uitvoeringsprogramma. We schalen op van 6 integrale controles in 2025 naar 18 integrale controles in 2026. In de eerste helft van 2026 brengen we het aantal woningen dat kamergewijs verhuurd wordt in beeld door middel van de nulmeting kamergewijze verhuur. In de tweede helft van 2026 gaan we aan de slag met kamerverhuurbeleid, Hierin stellen we een maximum voor het aantal personen dat per woning via kamergewijze verhuur mag wonen. Daarnaast voeren we in de eerste helft van 2026 een totaalcontrole uit van het nachtregister, waarmee we inzicht krijgen in de locaties voor nachtverblijf en controleren we op naleving van de verplichting tot het betalen van verblijfsbelasting.

Huisvesting aandachtsgroepen

In het district de Baronie, waar de gemeente Drimmelen onderdeel van uitmaakt, werken we samen aan de districtelijke taakstellingen op het gebied van vluchtelingen uit Oekraïne, de huisvesting van statushouders en de opvang van asielzoekers. Hiervoor is een gezamenlijk plan van aanpak opgesteld ‘Samen vangen we het op’. Iedere gemeente neemt naar rato de taakstelling voor zijn rekening. In de gemeente Drimmelen zijn deze taken ondergebracht in het programma Huisvesting aandachtsgroepen.

Wat is het resultaat?

Statushouders: Er is nog steeds een achterstand op de taakstelling huisvesting statushouders. Er is een wetsvoorstel ingediend om de voorrangsregeling voor statushouders bij de huisvesting in de sociale huursector af te schaffen. Dit betekent dat statushouders niet langer voorrang krijgen op andere woningzoekenden bij het toewijzen van sociale huurwoningen. Het wetsvoorstel ligt bij de Raad van State en moet nog goed gekeurd worden door de Eerste Kamer. Op het moment dat dit wetsvoorstel wordt aangenomen en de gemeentelijke taakstelling tegelijkertijd wel blijft bestaan, wordt de gemeente wellicht verplicht een doorstroomvoorziening of andere faciliteit te maken. Hoe dit moet en welke financieringen daarvoor beschikbaar zouden zijn, is op dit moment nog volstrekt onduidelijk.

Oekraïense vluchtelingen: De status van Oekraïense vluchtelingen is verlengd tot 4 maart 2027. De gemeente voldoet op dit moment volledig aan haar taakstelling en het aantal plekken zal de taakstelling en heeft daarbovenop ongeveer 15-20% extra plekken voor Oekraïense vluchtelingen. Vanuit het Rijk wordt momenteel gewerkt aan een Nationale terugvaloptie na maart 2027. Deze optie gaat uit van gedeeltelijke terugkeer maar vooral ook van integratie van deze vluchtelingen. Op het moment dat de terugvaloptie in werking zal treden, zal dit een grote belasting zijn op het sociaal domein, met name op participatie en op de reguliere (sociale huur)woningvoorraad. Naar verwachting ontstaat in 2026 meer duidelijkheid en is hier extra inzet op nodig. Op dit moment kunnen we nog niet zeggen hoe groot deze inzet moet zijn en waar deze concreet uit bestaat.

Asiel: de opvang op Brieltjenspolder 18 Made blijft in 2026 open. Het college heeft in het voorjaar 2025 besloten het zoeken naar een tweede locatie on hold te zetten vanwege het ontbreken van financiële kaders vanuit het Rijk. Aan het ministerie van Asiel en Migratie is een melding gedaan dat Drimmelen om deze reden niet zal voldoen aan de gevraagde aantallen in de spreidingswet. Eveneens hebben we COA uitgenodigd met ons in gesprek te gaan over een eventueel volgende locatie en financiering hiervan.

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

Duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie

We willen onze blauwgroene gemeente klaarmaken voor een schone en duurzame toekomst. Daarom zetten we grote stappen met de duurzame big five: energietransitie, duurzaam ondernemen & circulariteit, klimaatadaptatie, natuur & biodiversiteit en duurzame mobiliteit. We werken onder andere aan circulariteit, minder huishoudelijk restafval, meer biodiversiteit en minder, schonere en zuinigere verplaatsingen (mobiliteit). Dat gaat ook over veel direct zichtbare dingen, zoals proactief opzetten van een laadpalenstructuur voor fiets en auto, dorpsbosjes aanleggen en gemeentelijke gebouwen verduurzamen.

In de toekomst willen we duurzame energievoorziening, onafhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en onze eigen keuzes maken. Uitgangspunt is: iedereen kan meedoen. Betaalbare, betrouwbare en duurzame energie voor alle inwoners! We maken impact met het Energieprogramma in vijf thema's en maatregelen. Het beschrijft hoe we kijken naar duurzame energie. Wat is nodig voor een succesvolle lokale energietransitie?

Wat gaan we daarvoor doen?

Elektriciteit

Duurzame opwek van elektriciteit is cruciaal voor de vermindering van CO2 -uitstoot en daarmee voor de versnelling van de energietransitie. Denk hierbij aan zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven, maar ook aan zon- en windenergie op land. Hiermee zetten we als gemeente grote stappen naar een duurzame energievoorziening voor inwoners en ondernemers. Onze projectdoelen uit de RES WB (Regionale Energiestrategie West-Brabant) zijn daarbij leidend.

Wat is het resultaat?

In 2026 werken we actief aan de uitvoeringsagenda van het RPE-WBEB (Regionaal Plan Energiesysteem West-Brabant Energie in Balans), dat zich richt op de gemeentelijke doelen en een duurzaam en betrouwbaar energiesysteem. Daarnaast zorgen we er met gerichte maatregelen voor dat het percentage woningen in Drimmelen met zonnepanelen, boven het landelijk gemiddelde blijft liggen. Samen met onze ondernemers en coöperaties stimuleren we ook grootschalig(er) zon op dak, binnen de technische mogelijkheden. Deze maatregelen samen moeten Drimmelen dichter bij haar RES-doel van 23 GWh opwek in 2030 brengen.

We verwachten dat Zonnepark De Bergen in Terheijden eind 2026 (grotendeels) is ontwikkeld, mits een onherroepelijke omgevingsvergunning niet te lang op zich laat wachten. De gemeente maakt zich hard voor realisatie van dit park, evenals voor versnelling van besluitvorming rondom de aanvragen voor vier andere zonneparken. In 2026 verwachten we ook een verkenning af te ronden naar de (on)mogelijkheden van duurzame opwek op rijksgronden in Drimmelen.

Op het gebied van wind op land hebben we ons RES-doel al bereikt met de windparken Klaverspoor en Zonzeel, waardoor acht windmolens zijn gerealiseerd op Drimmelens grondgebied.

Warmte

Drimmelen wil in 2050 aardgasvrij zijn. De warmtetransitie - de overstap van fossiele naar duurzame warmte in woningen en bedrijfspanden - is daarbij essentieel. Door veranderende wetgeving, klimaatbewustzijn, technologische innovaties en stijgende energiekosten daalt het gebruik van aardgas. En stijgt de behoefte aan duurzaam verwarmde en gekoelde ruimtes en warm(tap)water. De centrale vraag is: hoe realiseren we in Drimmelen een toekomstbestendige, duurzame en betaalbare warmtevoorziening?

Wat is het resultaat?

Eind 2026 beschikken we over een concept warmteprogramma, dat concreet richting geeft aan de overgang van fossiele naar duurzame warmtebronnen. Onze gemeente werkt daarbij nauw samen met inwoners en ondernemers aan een toekomstbestendige warmtevoorziening. Aardwarmte, restwarmte en warmtepompen zijn mogelijke oplossingen. Het doel is om wijken aardgasvrij te maken en het energieverbruik te verduurzamen.

Nieuwbouwprojecten worden vaak al op een duurzame manier verwarmd of gekoeld, maar we zetten ons actief in om daarbij collectieve warmteoplossingen te stimuleren. Een rechtvaardiger systeem voor gebruikers en minder belastend voor het elektriciteitsnetwerk.

Tenslotte zullen we als gemeente Drimmelen onze rol moeten pakken in de enorme opgave, die warmtetransitie heet. Wat vinden we als gemeente belangrijk en hoe gaan we dit tot realisatie komen? Allemaal vraagstukken waar we de komende jaren een antwoord op moeten geven.

Programma Duurzaamheid

We willen onze blauwgroene gemeente klaarmaken voor een schone en duurzame toekomst. Daarom zetten we grote stappen met de duurzame big five: energietransitie, duurzaam ondernemen & circulariteit, klimaatadaptatie, natuur & biodiversiteit en duurzame mobiliteit. We werken onder andere aan circulariteit, minder huishoudelijk restafval, meer biodiversiteit en minder, schonere en zuinigere verplaatsingen (mobiliteit). Dat gaat ook over veel direct zichtbare dingen, zoals proactief opzetten van een laadpalenstructuur voor fiets en auto, dorpsbosjes aanleggen en gemeentelijke gebouwen verduurzamen.

Wat is het resultaat?

Eerste kwartaal van 2026 leveren we een plan van aanpak voor de monitoring, inclusief hoe de raad meegenomen wordt over de voortgang van de uitvoering van het duurzaamheidsprogramma. Verder publiceren we in 2026 vier nieuwsbrieven over duurzaamheid, samen met onze stakeholders. Ook organiseren we een activiteit over duurzaamheid voor en met al onze stakeholders.

Bedrijven en tuinbouw

In nauwe samenwerking met onze ondernemers streven we in Drimmelen naar circulaire en CO2-arme bedrijfsactiviteiten. Ook spelen we een actieve rol in bestaande en te ontwikkelen bedrijventerreinen en stimuleren en faciliteren we ondernemers om te voldoen aan duurzame wetgeving. Om dit te bereiken zal er gefocust worden op drie speerpunten: onderzoek en beleid, innovatie en techniek én samenwerking.

Wat is het resultaat?

In 2026 zal met betrekking tot het speerpunt 'onderzoek en beleid' het onderzoek binnen het kader van de SPUK-regeling 'Bedrijfsmatig Vastgoed' voortgezet worden. Concreet beschikken we eind 2026 over de eerste tussenresultaten met betrekking tot de voortgang van de verduurzaming van de drie aangedragen bedrijventerreinen (Brieltjenspolder, Thijssenweg en De Zwingel). Ook leveren we eind 2026 een conceptversie op van een algemeen startdocument over de verduurzaming van bedrijventerreinen. We werken gezamenlijk verder aan een energievisie op het glastuinbouwgebied Plukmade waarbij de ontwikkelingen rondom Geothermie leidend zijn. Ten slotte beschikken we eind 2026 over een startdocument ten behoeve van het verduurzamen van ons mkb.

Voor wat betreft het speerpunt 'innovatie en techniek' geven we in 2026 verder gevolg aan de begeleiding van het project geothermie Plukmade. Daarnaast volgen we de ontwikkelingen rondom een eventuele Brabantleiding (warmteleiding).

Met betrekking tot het speerpunt 'samenwerking' beschikken we eind 2026 over een actieplan met betrekking tot de energiebesparingsplicht, informatieplicht en onderzoeksplicht. Ook zetten we in 2026 in op het continueren van de samenwerking met het Energieloket bedrijven, RES WB, Brabantleiding/ Amernet/ Glastuinbouwgebied Plukmade en de Omgevingsdienst Midden-West Brabant.

Energie-Infrastructuur

Nederland wil in 2050 alleen nog maar energie uit duurzame bronnen gebruiken. Om dat mogelijk te maken moet de energie-infrastructuur worden uitgebreid en aangepast. Duurzame energie opgewekt uit windmolenparken op zee moet worden getransporteerd en aangesloten op het elektriciteitsnet. Daarnaast dient het energiesysteem te worden versterkt om het minder kwetsbaar te maken en om verdere netcongestie te voorkomen.

Onze gemeente ligt op een cruciale plaats als het gaat om de aanlanding van op zee opgewekte energie. De komende jaren hebben wij te maken met veel grootschalige (energie)infraprojecten in onze blauwgroene gemeente. Het gebied Drimmelen-Moerdijk-Geertruidenberg is belangrijk voor de energievoorziening van Nederland. Het Rijk wil in dit gebied verschillende grootschalige energie-infratrajecten en werkt aan de projecten/studies:

- Tracé Zuidwest 380 kV Oost van Rilland naar Tilburg
- Tracé 380kV Geertruidenberg naar Craijestein of Krimpen aan de IJssel
- Tracé Nederwiek 3 (energie van wind op zee)
- Delta Rhine corridor (ondergrondse leidingenstrook)
- Programma Verkenning Aanlanding Wind Op Zee, periode 2031-2040
- Warmteleiding van Moerdijk naar Geertruidenberg (Brabantleiding).

Powerport regio Moerdijk
Wij maken deel uit van de Powerport regio Moerdijk. Om de ontwikkelingen in dit gebied op een zorgvuldige manier op elkaar af te stemmen is de Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk opgericht. Aan die tafel werken het Rijk, de Provincie, het waterschap en de drie Powerport gemeenten nauw met elkaar samen. Op 11 juni 2025 zijn tijdens het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) afspraken gemaakt over de verdere ontwikkeling van de Powerport regio. Besloten is dat er naast bovengenoemde energie-infrastructuur nog ongeveer 500 ha ruimte gevonden moet worden voor elektrificatie, verduurzaming en circulaire industrie. Er zijn zoekgebieden aangewezen in Geertruidenberg en Moerdijk. Onze gemeente draagt actief bij aan de ontwikkeling van de Powerport vanuit ons blauwgroene profiel. Landbouw, natuur en recreatie zijn leidend voor ons profiel binnen de (Powerport)regio. Wij vinden het belangrijk dat er een duidelijk toekomstperspectief komt voor de inwoners van de Powerport-regio en de (agrarische) ondernemers in het gebied.

Projecten Nederwiek 3
Vanuit het project Netten op Zee Nederwiek 3 krijgt onze gemeenten geld om te besteden aan de leefbaarheid in onze gemeente. Door de gemeenteraad is bij de Kadernota 2026 besloten deze middelen te besteden aan vier projecten:

- dorpshart Lage Zwaluwe
- dorpshart Wagenberg
- Dongemondcollege
- Klimaatrobuuste en toekomstbestendige landbouw in een blauwgroen landschap

De projectplannen moeten in het eerste kwartaal van 2026 worden afgerond. Daarna start de uitvoering.

Wat is het resultaat?

Energie-infrastructuur
- Tracé Zuidwest 380 kV Oost van Rilland naar Tilburg

In 2026 wordt gewerkt aan de realisatie van dit tracé
- Tracé 380kV Geertruidenberg naar Craijestein of Krimpen aan de IJssel

In 2026 neemt de minister een besluit over het voorkeursalternatief
- Tracé Nederwiek 3 (energie van wind op zee)

In 2026 wordt de project-mer vastgesteld en start het vergunningentraject
- Delta Rhine corridor (ondergrondse leidingenstrook)

In 2026 loopt de (technische) voorbereiding van de Delta Rhine corridor
- Programma Verkenning Aanlanding Wind Op Zee, periode 2031-2040

In 2026 wordt het voorkeursalternatief vastgesteld van de tweede aanlanding in onze regio
- Warmteleiding van Moerdijk naar Geertruidenberg (Brabantleiding).

In 2026 vindt er een verkenning plaats naar de haalbaarheid.

Powerport regio Moerdijk
Binnen de Powerportregio is afgesproken dat in december 2025 tijdens een Bestuurlijk Overleg Moerdijk het programma op hoofdlijnen vastgesteld voor de Powerport-ontwikkeling. Dan wordt de begrenzing bepaald van het ontwikkelgebied (ongeveer 500 ha). Bij dit besluit worden ook de randvoorwaarden bepaald. Het gaat dan onder meer om randvoorwaarden met betrekking tot de industrie, de ontwikkeling van de agrarische sector en de toekomst van de bewoners van het gebied.

In 2026 wordt dit uitgewerkt tot een gebiedsprogramma. Voor het Amergebied wordt een gebiedsplan opgesteld en verder uitgewerkt. Dat gebiedsplan raakt ook onze gemeente.

Projecten Nederwiek 3
De projectplannen voor de projecten Nederwiek 3 moeten in het eerste kwartaal van 2026 worden afgerond en ingediend bij de Provincie. Daarna start de uitvoering.

Gebouwde omgeving

Voor de korte termijn zetten we in op energie besparen en verduurzamen van de gebruikte energie. Energie besparen doen we door bewustwording, aanbrengen van kleine energiebesparende maatregelen en stimuleren van grote energiebesparende maatregelen. Uiteindelijk moeten eind 2030 ruim 2.000 woningen geïsoleerd zijn binnen de Lokale Aanpak Isolatie. Vanuit het Enerbiebespaarteam (EBT) is ondersteuning mogelijk, inclusief advies van energieambassadeurs, een lekcheck of financieel inzicht.

Eind 2026 is het budget van de SPUK Energiearmoede (voor kleine energiebesparende maatregelen) volledig benut.

Wat is het resultaat?

Aantal bezochte woningen Energiebespaarteam: 300

Aantal bezochte woningen door energieambassadeurs en lekcheckers: 250

Aantal verstrekte subsidies Lokale Aanpak Isolatie: 150

Duurzaamheidslening

We helpen inwoners het gemakkelijker te maken hun woning te verduurzamen via een duurzaamheidslening.

Wat is het resultaat?

Ook in 2026 helpen we via deze lening inwoners om hun bestaande woning te verduurzamen en naar een gasvrije woning toe te werken.

3.3 Economie, recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Bloeiende en sterk lokaal verbonden economie

Een sterke en lokaal verbonden economie is belangrijk voor het levendig houden van de dorpen. Om te winkelen, uit eten te gaan, te werken en recreëren, en van evenementen te genieten. Lokale ondernemers zorgen voor werkgelegenheid en sponsoren verenigingen. We waarderen ondernemers en zorgen dat zij kunnen blijven ondernemen, groeien en ontwikkelen. Daarom helpen we hen om nieuwe initiatieven te ontplooien. Het is belangrijk om ondernemers letterlijk ruimte te geven door uitbreiden van bedrijventerreinen. Zo zorgen we voor een gezonde en toekomstbestendige economische sector, werkgelegenheid en vitaliteit van de dorpen. Samenwerking is belangrijk, tussen ondernemers en gemeente en tussen ondernemers onderling.

Drimmelen ontwikkelt zich verder als recreatiegemeente. Aantrekkelijke pijlers zijn de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en het vitale platteland. De Biesbosch is en blijft troef voor natuur en recreatie. Een goede balans daartussen is belangrijk. Dat vraagt goede samenwerking met alle partijen en heldere keuzes. Er moet een betere spreiding komen van toeristen en recreanten. Ruimtelijke ontwikkelingen versterken het toeristisch-recreatief profiel, zoals het Gat van den Ham, Beverpad, dorpsentrees, optimaliseren fietsroutes, Kleine Schans, Haven Terheijden en Ameroever Lage Zwaluwe. We investeren in recreatieve verbindingen over land en water. Zwaartepunt van de recreatieve structuur zijn aantrekkelijke centrumgebieden, de havens van Lage Zwaluwe, Terheijden en Drimmelen en het vitale platteland. De gemeente werkt met ondernemers en organisaties op het gebied van recreatie en toerisme, zoals VVV, Recreatief Drimmelen en Toeristisch Traaie. Samen optimaliseren we toeristische recreatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bedrijventerreinen

Voor de Thijssenweg hebben twee initiatiefnemers zich bij de gemeente gemeld met ideeën voor de percelen grenzend aan het huidige bedrijventerrein aan de Thijssenweg. Dit is ruimtelijk de meest logische plek om uit te breiden. Hiermee vormt dit de meest wenselijke uitbreiding van het bedrijventerrein. Ook in de Dorpsvisie Wagenberg is de uitbreiding opgenomen. In 2026 zullen zij hun plannen verder uitwerken

Voor uitbreiding van bedrijventerrein Brieltjenspolder, gericht op reguliere werklocaties, niet zijnde grootschalige productie of logistiek, maken we een gebiedsvisie met daarin opgenomen de kaders en het ambitieniveau voor de verdere ontwikkeling van het bedrijventerrein.

In de Dorpsvisie Lage Zwaluwe staan kansen voor bedrijvigheid aan de haven en in de Louisepolder.

Voor drie bedrijventerreinen, Brieltjenspolder (Made), Thijssenweg (Wagenberg/Hooge Zwaluwe) en de Zwingel (Lage Zwaluwe) zijn middelen beschikbaar om de samenwerking en collectiviteit op de bedrijventerreinen een stimulans te geven en stappen te zetten op het gebied van verduurzaming.

Wat is het resultaat?

In 2026 krijgen de plannen omtrent de uitbreiding van bedrijventerreinen Thijssenweg en Brieltjenspolder concretere vormen.

Ook wordt er in 2026 uitvoering gegeven aan de plannen vanuit de SPUK-gelden, gericht op samenwerking en verduurzaming op de bedrijventerreinen Brieltjenspolder (Made), Thijssenweg (Wagenberg/Hooge Zwaluwe) en de Zwingel (Lage Zwaluwe).

Financiële regelingen

In het centrumgebied van Made loopt de BIZ (Bedrijfs Investerings Zone). De mogelijke invoering van een gemeentebreed ondernemersfonds is een ingrijpend besluit. Uit het draagvlakonderzoek is gebleken dat deze maatregel op onvoldoende steun van ondernemers en belangenvertegenwoordigers kan rekenen. Daarom voeren we het ondernemersfonds niet in.

Wat is het resultaat?

De BIZ in het centrumgebied van Made loopt ook in 2026 door.

Samenwerking ondernemers

Zoals hierboven aangegeven, komt er geen gemeentebreed ondernemersfonds. We zoeken andere manieren om de samenwerking tussen ondernemers en op bedrijventerreinen te stimuleren.

Wat is het resultaat?

Om de samenwerking en collectiviteit een impuls te geven, is er vanuit de SPUK-regeling geld beschikbaar voor de drie bedrijventerreinen Brieltjenspolder (Made), Thijssenweg (Wagenberg/Hooge Zwaluwe) en de Zwingel (Lage Zwaluwe). Ook kunnen hiermee stappen worden gezet op het gebied van verduurzaming.

Ruimtelijke ontwikkelingen

De ruimtelijke ontwikkelingen lopen op schema.

Wat is het resultaat?

Bij iedere dorpskern wordt de entree aantrekkelijker gemaakt door het plaatsen van een kunstwerk, in combinatie met biodiversiteit.

Haven Terheijden

De werkzaamheden die Waterschap Brabantse Delta aan de haven in Terheijden uitvoerde zijn afgerond. In 2025 is ook de openbare ruimte van de haven opnieuw ingericht. In aanvulling hierop wordt de betonnen kademuur in de haven verfraaid met een kunstwerk waarop de geschiedenis van Terheijden verteld wordt. In 2025 is, volgens eerder genomen besluiten, gestart met afstoten van het beheer van de haven. Dit loopt door in 2026.

Wat is het resultaat?

Eind 2026 is er meer duidelijk over het overdragen van het beheer van de haven aan een marktpartij.

Biesbosch

Samenwerkingsvorm SOK Nationaal Park De Biesbosch en uitvoeringsprogramma lopen door. Er wordt gewerkt aan bestemmingsmanagement in de Biesbosch, bevorderen van stil en duurzaam varen, vaarverbindingen van en naar de Biesbosch en excursies in de Biesbosch, het onderhoud van de afmeervoorzieningen door middel van een Biesboschvaantje, het zwemveilig maken van de strandjes in de Biesbosch en het optimaliseren van de haven Drimmelen als toegangspoort naar de Biesbosch.

Wat is het resultaat?

In 2026 hebben een nieuwe samenwerkingsvorm onderzocht voor de Biesbosch waarin alle ontwikkelingen zoals bestemmingsmanagement, marketing, educatie, veiligheid, duurzaam varen en het Biesboschvaantje worden ondergebracht.
Het vervolgonderzoek naar vormen van energie(transitie) ten behoeve van het bevorderen van duurzaam varen is afgerond met een werkbaar advies.

Het gezamenlijk onderzoek door de drie Biesboschgemeentes en Staatsbosbeheer naar bestemmingsmanagement in de Biesbosch vindt in 2025/2026 met fase 2 plaats; het kwalitatief onderzoek. De resultaten daarvan worden eind 2026 vertaald naar beleid en actiepunten om uitvoering te geven aan het bestemmingsmanagement.

De verwachting is dat de pilot van het Biesboschvaantje in 2026 omarmd wordt door de andere Biesboschgemeentes. De eerste afmeervoorzieningen (zoals steiger Benedenste Jannezand) zijn dan hersteld met de opbrengsten uit het Biesboschvaantje.
De visie over hoe we met de haven Drimmelen een gastvrije en aantrekkelijke toegangspoort naar de Biesbosch kunnen worden, en tevens bezoekers langer kunnen vasthouden in het gebied en verspreiden over de rest van Drimmelen, is in 2026 opgeleverd met een concreet plan van aanpak.

De provincie Noord-Brabant heeft de Brabantse Biesbosch gemeentes Drimmelen en Altena de opdracht gegeven om de strandjes in de Biesbosch veiliger te maken met het oog op zwemveiligheid. Hiermee wordt in 2026 gestart en dit zal in 2027 gereed zijn.

Met het oog op de financiering zal hiervoor in 2026 en 2027 budget moeten worden gereserveerd.

Optimaliseren toeristisch recreatief product

Optimale toeristisch-recreatieve producten, samen met ondernemers en partners, is een continu proces dat in 2026 onverminderd doorgaat.

Recreatief Drimmelen en Toeristisch Traaie zijn hierin belangrijke partners.

Zowel de haven in Terheijden als de haven Drimmelen worden aantrekkelijker gemaakt voor toeristen en recreanten.

Samen met toeristisch/recreatieve ondernemers in de haven Drimmelen is een havenoverleg opgericht, waarin praktisch gekeken wordt hoe we de haven in alle seizoenen levendig en aantrekkelijk kunnen maken.

Tevens is er veel aandacht voor de fiets- en wandelroutes, die in 2025 geoptimaliseerd en waar nodig aangepast zijn. Er worden speciale themafietsroutes ontwikkeld, zoals de aspergeroute en verdere invulling van de Zuiderwaterlinieroute.

Wat is het resultaat?

We ontwikkelen nieuwe fiets- en wandelroutes samen met Recreatief Drimmelen en de ondernemers. Zo ontwikkelen we ook arrangementen, borden met informatie over de omgeving (erfgoed, natuur) en nieuwe fietskaarten (fysiek en digitaal).

De Zuiderwaterlinie heeft zich weer verder ontwikkeld als een toeristische kapstok. In Terheijden staan de eerste kunstwerken om de Zuiderwaterlinie uit te beelden. Ook het kunstwerk op de kademuur in de haven van Terheijden is gereed.

In 2026 is de samenwerking met de Hoge Noodapp gerealiseerd die de openbare toiletten voor onze bezoekers en inwoners in kaart brengt. Tevens is het natuurtoilet op de Hofmansplaat geplaatst. Beide ontwikkelingen maken Drimmelen gastvrijer en inclusiever.

In 2026 zijn de ambities van de ondernemers in de haven Drimmelen in kaart gebracht en meegenomen in de visie voor de haven, wat resulteert in een concreet plan van aanpak. De ondernemers worden actief betrokken bij de uitvoering van dit plan van aanpak.

Voorzieningen bevordering toerisme rondom de Biesbosch

Er lopen verschillende trajecten om het toerisme naar en rondom de Biesbosch te bevorderen en te sturen:

- Onderzoek naar bestemmingsmanagement in samenwerking met de andere SOK-gemeentes en Staatsbosbeheer
- Marketing en communicatie rondom de Biesbosch en het vasteland in samenwerking met Beleef de Biesbosch en Visit Brabant
- Ontwikkeling Gat van den Ham
- Beverpad, aansluiting met Lage Zwaluwe
- Start van het havenoverleg Drimmelen
- Herziening van het vergunningenstelsel voor passagiersschepen
- Herziening van de Biesboschverordening

Wat is het resultaat?

- Bestemmingsmanagement, fase 2, kwalitatief onderzoek wordt in de zomer uitgevoerd en de resultaten daarvan in het najaar gepresenteerd.
- Marketing en communicatie wordt afgestemd met de andere Biesbosch gemeentes en gezocht wordt naar een nieuwe vorm. Daarnaast komt er in de visie voor de haven Drimmelen aandacht voor informatieborden over de Biesbosch in de haven Drimmelen en Lage Zwaluwe
- Visie haven Drimmelen is in 2026 afgerond waarin ontwikkelingen zoals het verbeteren ruimtelijke van de kwaliteit van de haven in Drimmelen, Drimmelen als aanlegplek voor cruiseboten, ambities van de ondernemers zijn ondergebracht en vertaald in een plan van aanpak.
- Gat van den Ham: een haalbaar voorstel voor de korte termijn is besproken met het college. In 2026 wordt gestart met de uitvoering hiervan, mits de middelen beschikbaar zijn.
- Beverpad (aansluiting Lage Zwaluwe): de definitieve variant is positief beoordeeld. De verdere technische uitwerking kan opgepakt worden.
- Terrein Ameroever: het college heeft een voorkeursscenario vastgesteld en in 2026 wordt een uitvoeringsplan opgesteld met alle betrokken partijen (Rijksvastgoed, Waterschap en de erfpachter).
- Stil en Duurzaam varen: In 2026 wordt de vervolgopdracht uitgevoerd om inzicht te krijgen in de vervolgstappen voor de benodigde energie(transitie)mogelijkheden en financiële mogelijkheden rondom stil en duurzaam varen.
- De nieuwe Biesboschverordening en het vergunningstelsel passagiersschepen zijn vastgesteld door de raad en ingegaan per 1 juli 2026.

Visie Wagenberg

Op 26 juni 2025 is de dorpsvisie Wagenberg geamendeerd vastgesteld. Onderdeel van de dorpsvisie is een uitvoeringsprogramma. De grootste opgave hieruit is het maken van een bruisend dorpshart. Bij de behandeling van de kadernota is een aanzienlijk bedrag van € 800.000 beschikbaar gesteld om uitvoering te geven aan de dorpsvisie.

Wat is het resultaat?

In 2026 starten we met een haalbaarheidsonderzoek naar een gebiedsopgave dorpshart, met daarin een dorpshuis, een dorpsplein, een basisschool, maatschappelijke voorzieningen, woningen, water, groen en spelen. Verder willen we uitvoering geven aan diverse quick wins. Met de kerngroep bespreken we waarop we het beschikbare budget inzetten.

Visie Lage Zwaluwe

Op 27 juni 2024 is de dorpsvisie voor Lage Zwaluwe geamendeerd vastgesteld. De wijziging ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel had betrekking op bedrijventerrein De Zwingel, om deze niet om te vormen en niet te verplaatsen. In de dorpsvisie zijn onder meer twee grote opgaven benoemd, namelijk het realiseren van een centraal dorpshart en een haalbaarheidsonderzoek naar een gebiedsopgave voor het gebied tussen Amer en Flierstraat met water, groen, recreatie en verkeer.

Wat is het resultaat?

Met het onderzoek/de planvorming bij de Flierstraat starten we in 2026, waarbij participatie een zeer belangrijk onderdeel zal zijn. Met het dorpshart is reeds gestart. Voor het onderzoeken van de haalbaarheid van de realisatie van het dorpshart heeft het college in het voorjaar van 2025 een projectopdracht en participatieplan vastgesteld. Het betreft een gebied van circa 13.000 m2 naast basisschool De Grienden. De gemeente bezit de helft van de grond en de andere helft is van corporatie Woonvizier. In het gebied ligt al een bestemming voor een supermarkt. Op dit moment vindt planvoorbereiding plaats. Ook voor het dorpshuis in het dorpshart is een project- en participatieplan opgesteld.

Naar verwachting ligt er in het tweede kwartaal van 2026 een eindrapport voor besluitvorming door de gemeenteraad met daarin een visie op eigendom en beheer, een globaal programma van eisen inclusief ruimtestaat en een haalbaarheidsanalyse (investeringskostenraming, businesscase). Uiteraard nemen we gebruikers en verenigingen nadrukkelijk mee in dit proces.

Wat gaat programma 3 kosten?

Financieel overzicht programma 3

Tabel Prg.3

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie		Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000,-)		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Duurzaamheid	Lasten	-4.912 N	-4.917 N	-5.279 N	-5.080 N	-5.080 N	-4.580 N
Economie, Toerisme en Recreatie	Lasten	-1.769 N	-1.647 N	-1.434 N	-1.434 N	-1.434 N	-1.434 N
Woningbouw en ruimte	Lasten	-11.932 N	-5.357 N	-6.192 N	-5.911 N	-5.911 N	-5.911 N
Totaal lasten		**-18.613 N**	**-11.921 N**	**-12.905 N**	**-12.425 N**	**-12.425 N**	**-11.925 N**
Duurzaamheid	Baten	5.464 V	5.333 V	5.753 V	5.577 V	5.487 V	5.105 V
Economie, Toerisme en Recreatie	Baten	996 V	475 V	503 V	503 V	503 V	503 V
Woningbouw en ruimte	Baten	8.820 V	2.539 V	2.916 V	2.916 V	3.043 V	3.043 V
Totaal baten		**15.280 V**	**8.347 V**	**9.172 V**	**8.996 V**	**9.033 V**	**8.651 V**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		**-3.333 N**	**-3.574 N**	**-3.733 N**	**-3.429 N**	**-3.392 N**	**-3.274 N**

Indicatoren Prog 3

3.1

Tabel Prg.Ind.3-1

Thema Woningbouw en ruimte	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026
1. Aantal nieuwbouwwoningen en appartementen start bouw	-	47	126	200	388
2. Aantal opgeleverde nieuwbouw woningen en appartementen	197	138	46	200	340

3.2

Tabel Prg.Ind.3-2

Thema 3.2 Duurzaamheid	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026	
1. Vergroenen parkeerplaatsen	69	40		20	20	
2. Aantal bezochte woningen Energie Bespaar Team (advies en kleine energiebesparende maatregelen)	-	53	324	280	300	
3. Aantal bezochte woningen door lekcheckers en energieambassadeurs	211	192	371	250	250	12,5
4. Aantal verstrekte subsidies Lokale Aanpak Isolatie	nvt	nvt	0	320	150	

3.3

Tabel Prg.Ind.3-3

Thema 3.3 Economie, recreatie en toerisme	Realisatie 2022	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Streefwaarde 2025	Streefwaarde 2026
1. inkomsten toeristenbelasting (x € 1.000,-)	195	156	335	325	325

4. Sociaal domein

4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid

Wat willen we bereiken?

Kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen

We willen dat alle scholen in de gemeente verbeteren tot gezonde, energie neutrale en goed bereikbare leeromgevingen. We zorgen voor een goed binnenklimaat volgens de Frisse Scholennorm, behouden het Dongemond College en bieden alle kinderen en jongeren onderwijs dat hen voorbereidt op een zelfstandige plek in de samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan voor frisse scholen

We stelden in 2024 met het onderwijs (PO en VO) een plan op om te komen tot Frisse Scholen Klasse B. De gemeente investeert mee om het onderwijs hierin mee te krijgen. Het resultaat is dat alle scholen, voor zover er geen nieuwbouw op de planning staat, aan het einde van het schooljaar 2025-2026 voldoen aan de binnenklimaatnorm Frisse Scholen B.

De aanpassingen aan de gebouwen zullen in 2025 en grotendeels 2026 worden uitgevoerd. Ieder schoolbestuur draagt zelf ook een aanzienlijk financieel deel bij.

Wat is het resultaat?

Alle schoolgebouwen voldoen eind 2026 aan het Frisse Scholen Klasse B niveau, enkele scholen die op de nominatie staan voor nieuwbouw dan wel renovatie uitgezonderd.

Ondersteunen vorming en ontwikkeling IKC

We ondersteunen vanuit de gemeente de vorming en ontwikkeling van Integrale Kind Centra (IKC) en kijken met het onderwijs hoe we cultuur, muziek en sport daaraan kunnen toevoegen. In de Lokale Educatieve Agenda wordt de vorming van IKC's besproken. Bij nieuwbouw voor scholen gaan we in principe uit van een IKC. De verantwoordelijkheid om IKC te worden ligt primair bij de schoolbesturen in nauwe samenwerking met de kinderopvang. In 2025 is met name gewerkt aan de verdere realisatie van IKC De Stuifhoek in Made.

Wat is het resultaat?

Waar mogelijk én waar er de wens is vanuit kinderopvang en school wordt een school een IKC, een integraal kindcentrum.

Behoud Dongemond College

We willen het Dongemond College (VO) tot minimaal 2040 voor onze gemeente behouden en onderzoeken wat daarvoor nodig is. Daarmee bieden we zekerheid voor de toekomst. Ook maken we werk van het faciliteren van samenwerking en inhoudelijke verbinding tussen het Dongemond College (VO) en de basisscholen (PO). Daarmee creëren we een betere aansluiting van PO naar VO voor onze kinderen.

Wat is het resultaat?

Op 18 september 2025 stelde de gemeenteraad de 'Visie Onderwijshuisvesting Drimmelen 2025-2030' vast. In deze visie is een aantal onderwijshuisvestingsprojecten benoemd die de komende jaren bijzondere aandacht vragen. De raad besloot de visie vast te stellen, nader onderzoek te doen naar de verschillende scenario's en financiële gevolgen voor de toekomstige huisvesting van het Dongemond College en de verschillende huisvestingsscenario's samen met de schoolbesturen uit te gaan werken in het IHP 2027-2030 (met een doorkijk tot 2042).

Alle jongeren halen minimaal een startkwalificatie

Het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) zet stevig in om iedere jongere een startkwalificatie te laten behalen. De werkdruk bij het RBL was erg hoog en er werden vooral wettelijke taken uitgevoerd. De begroting is structureel verhoogd, zodat het RBL qua bezetting nu op orde is ("de basis op orde") en dat wettelijke taken echt goed kunnen worden uitgevoerd. De verbreding en verdieping als het gaat om preventieve taken is nog niet mogelijk gemaakt en volgt in een volgende stap.

Wat is het resultaat?

Lagere percentages schooluitvallers en voortijdig schoolverlaters, meer jongeren die uitstromen met een startkwalificatie.

Leerlingenvervoer

We willen dat onze kinderen zo dichtbij mogelijk onderwijs volgen. Als dit een vervoersprobleem oplevert, dan zorgen we ervoor dat onze kinderen naar school kunnen reizen, zodat zij onderwijs op maat kunnen volgen. Ons streven is om zoveel mogelijk kinderen thuisnabij onderwijs te geven en het leerlingenvervoer dat dan nog nodig is kostenefficiënter te organiseren. De totale kosten zijn echter afgelopen jaren enorm gestegen mede vanwege de zeer hoge tariefstijgingen. Na een moeizame start met de nieuwe vervoerder Willemsen-De Koning in het schooljaar 2024/2025 is de verwachting dat het vervoer in de komende schooljaren volgens planning zal verlopen.

Wat is het resultaat?

We realiseren, samen met de scholen, dat zoveel mogelijk kinderen thuisnabij onderwijs krijgen. We zetten taxivervoer in voor leerlingen die niet zelfstandig naar school kunnen reizen. We stimuleren zelfstandig naar school leren reizen met project “Wij gaan zelfstandig met de bus naar school", waardoor we kosten besparen. Het vervoer loopt volgens de afspraken met de vervoerder.

Energieneutrale Stuifhoek

We bouwen een energieneutrale Stuifhoek en hebben de budgetten hierop aangepast. Ook de stijgende bouwkosten zijn hierin betrokken. In 2023 zijn het bestemmingsplan en de grondexploitatie van het gebied IKC De Stuifhoek Romboutsstraat-Norbartstraat vastgesteld. Half 2024 is een ontwikkelende bouwer geselecteerd, die ook de appartementen afneemt. Er is gewerkt aan een definitief en uitvoeringsgereed ontwerp. In februari 2025 is de bouw gestart. De opening staat gepland voor de eerste helft van 2026.

Wat is het resultaat?

Een energie-neutraal IKC dat voldoet aan alle huidige milieu- en bouweisen conform het coalitieakkoord. Oplevering en opening vinden plaats in de eerste helft van 2026.

Aandacht voor natuur en cultuur in het onderwijs

In de LEA-meerjarenagenda (Lokale Educatieve Agenda) 2025-2028 hebben we het volgende opgenomen: 'Binnen de planperiode (doch uiterlijk eind 2028) willen we op al onze scholen en kinderopvang de buitenruimte verduurzaamd hebben door een groene speelplaats en educatieve buitenruimte. Het doel is dat minstens 50% van het speelterrein wordt omgezet in groene zones en dat (daarmee) milieueducatie wordt bevorderd. In de LEA geven we hier verder invulling aan. Tevens willen we op onze scholen en kinderopvang duurzaam gedrag stimuleren door educatieve programma's aan te bieden die zich richten op afvalreductie en/of -scheiding, gezonde voeding, energiebesparing en waterbeheer. Hierdoor laten de deelnemers milieubewuster gedrag zien.'

Wat is het resultaat?

Diverse schoolpleinen zijn de afgelopen twee jaar al vergroend met een bijdrage vanuit de gemeente. De schoolbesturen hebben ingestemd met de LEA-meerjarenagenda, inclusief alle doelstellingen. Het komende schooljaar zal waarschijnlijk de Zonzeel in Terheijden zijn schoolplein nog (verder) vergroenen. Tevens wordt het schoolplein bij de nieuwbouw Stuifhoek als een groen schoolplein aangelegd. Ook bij toekomstige nieuwbouwprojecten als De Zeggewijzer, Kindcentrum JIJ en Dongemondcollege zal er gekozen worden voor een groen schoolplein.

Overige zaken huisvesting onderwijs - IHP

We hebben een concept Visie Onderwijshuisvesting 2025-2035 opgesteld waarin beschreven is welke schoolgebouwen we de komende 10 jaar gaan renoveren dan wel nieuw gaan bouwen. Hierin is ook een planning en financiële doorrekening opgenomen. De gemeenteraad heeft deze visie in september 2025 middels een amendement vastgesteld. Op basis van deze informatie kunnen we het Integraal Huisvestings Programma Onderwijs (IHP) opstellen.

Wat is het resultaat?

De visie die door de raad is vastgesteld, vormt de basis op te stellen Integraal Huisvestingsplan 2026-2036. Dit moet uiterlijk eind 2026 gereed zijn.

Wat willen we bereiken?

Gezonde en kansrijke opgroeiomstandigheden voor onze jeugd

We willen de inzet van preventie vergroten om te voorkomen dat alledaagse opgroei- en opvoedproblemen escaleren. We richten ons hiermee op het voorkomen en vroegtijdig signaleren van risico's en problemen. Om dit doel te verwezenlijken zetten we in op de juiste en beste jeugdhulp en zetten we in op jongerenparticipatie. Om dit doel te meten maken we gebruik van de GGD-monitor en aangeleverde rapportages.

Wat gaan we daarvoor doen?

Juiste en beste jeugdhulp

We zetten in op verbetering van de kwaliteit en effectiviteit van jeugdhulp voor onze jeugdigen en gezinnen die dit nodig hebben met behulp van een financieel houdbaar jeugdhulpstelsel. We streven ernaar om ouders en jongeren zo snel en goed mogelijk te helpen waarbij we een maximale wachttijd hanteren van 4 weken bij het CJG. Als jeugdhulp nodig is, organiseren we die dichtbij en zoveel mogelijk thuis. Samen met partners werken we lokaal en (boven)regionaal aan een toekomstbestendig jeugdhulpstelsel, waarin we continu verbeteren en optimaliseren.

Wat is het resultaat?

We geven uitvoering aan de vastgestelde regiovisie, het strategieplan en de inkoopstrategie van West-Brabant Oost (WBO). Dit loopt op schema en per 1-1-2027 moet het Stevig Lokaal Team (SLT) operationeel zijn.
We richten per 1-1-2028 een gemeenschappelijke regeling WBO op, waarin we als regio samen de jeugdzorg zorgvuldig organiseren en professionaliseren. Hiervoor wordt een zienswijzeprocedure met de gemeenteraad doorlopen.
Met de Proof of Concept van het Stevig Lokaal Team (SLT) beproeven we in de praktijk de intensievere manier van samenwerken tussen de sociale basis, gemeentelijk sociaal domein en de jeugdhulpaanbieders, zodat meer ondersteuning binnen de sociale basis en het voorveld preventief geboden kan worden. Hierdoor blijft intensievere hulp beschikbaar voor inwoners die dat écht nodig hebben. De leringen die we hieruit halen gebruiken we voor de oprichting van het Stevig Lokaal Team (SLT) per 2027.
In 2025 zijn we gestart met de inkoop conform eerdergenoemde regiostukken. In 2026 wordt de opdracht voor een samenwerkingsverband van het Stevig Lokaal Team (SLT) gegund.

Jongerenparticipatie blijft belangrijk

Jongeren zijn actief betrokken bij verschillende programma's en activiteiten, zoals de Raadschallenge en Democracity.

Wat is het resultaat?

We betrekken de jeugd nog meer bij de gemeente. Daarvoor zetten we diverse zaken in, zoals Democracity en de Raadschallenge. De stem van de jeugd moet gehoord worden. Dat doen we via het Jeugdadviespanel.

Wat willen we bereiken?

Bevordering van gezondheid en vitaliteit voor onze inwoners

We willen een omgeving creëren waarin gezond leven vanzelfsprekend is voor al onze inwoners. Door samen te werken met lokale partners en het aanbieden van toegankelijke initiatieven, stimuleren we beweging, ontmoeting en mentale veerkracht. Zo zorgen we ervoor dat iedereen de kans krijgt om vitaal en actief mee te doen in onze samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezondheid inwoners

We willen de gezondheid van onze inwoners beschermen en bevorderen. Waarbij een betekenisvol leven centraal staat. Zodat inwoners vitaal ouder worden en kinderen kansrijk, gezond en veilig opgroeien. De nadruk ligt op veerkracht, eigen regie en het omgaan met uitdagingen (positieve gezondheid).

Wat is het resultaat?

Gezondheid is onderdeel van het Beleidsplan Sociaal Domein en het daaruit voortvloeiende Programma Sociaal Domein. We werken aan Gezond en Actief leven akkoord (GALA-lokaal) en Integraal Zorgakkoord (IZA-regionaal) met de bijbehorende ketenaanpakken. Hierbij investeren wij ongelijk in gelijke kansen en daarmee meer in kwetsbare inwoners dan in inwoners die het al “goed” doen en geen ondersteuning/hulp nodig hebben. We werken op het gebied van Gezondheid domeinoverstijgend, zowel binnen als buiten het sociaal domein (denk bijvoorbeeld aan de omgevingsvisie, hittestress en arbeidsmigranten). We werken aan zowel gezondheidsbevordering (stimuleren van een gezonde leefstijl) en gezondheidsbescherming (voorkomen dat inwoners ziek worden door bijvoorbeeld lucht of geluid). Dit is een doorlopend actiepunt en loopt volgens plan.

4.2 Participatie en schuldenproblematiek

Wat willen we bereiken?

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk is daar in de basis aan zet. Lokaal kunnen wij echter ook hier het verschil maken en veel van het (landelijk) verloren vertrouwen terugwinnen. De nieuwe vormen van armoede, zoals energiearmoede, pakken we aan en lossen we op. Ook door de verbinding tussen domeinen te leggen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanbieden financiële zekerheid

Dit loopt volgens planning.

Wat is het resultaat?

Wij zetten ons in voor een samenleving waarin zoveel mogelijk mensen financiële zekerheid ervaren. We streven ernaar armoede en inkomensonzekerheid terug te dringen, zodat iedereen toegang heeft tot betaalbare en kwalitatieve basisvoorzieningen zoals zorg, onderwijs en huisvesting. Onze ambitie is dat mensen perspectief hebben op persoonlijke ontwikkeling, (onbetaald) werk en economische zelfstandigheid. Wanneer het leven tegenzit, biedt de samenleving ondersteuning en staat de overheid klaar om bij te springen waar nodig. Om dit te realiseren in 2026, richten we ons nadrukkelijk op preventie en vroegsignalering. Zo breiden we het ‘Vroeg Eropaf’-systeem uit, zodat hulp sneller en gerichter geboden kan worden. Daarnaast vergroten we het bereik van bestaande regelingen door samen te werken met initiatieven zoals de VoorzieningenWijzer, en brengen we alle regelingen overzichtelijk in kaart. We stimuleren economische zelfstandigheid via scholing, begeleiding en gerichte maatregelen die mensen in staat stellen hun eigen bestaan op te bouwen. Deze aanpak ligt op schema. We monitoren de voortgang aan de hand van concrete KPI’s en voeren regelmatig gesprekken met onze partners om te blijven leren en verbeteren.

Participatie

In 2026 gaan we de volgende maatregelen inzetten om onze ambitie waar te maken:

1. Zowel uitkeringsgerechtigden als niet-uitkeringsgerechtigden begeleiden bij het zetten van concrete stappen richting (onbetaald) werk of vrijwilligerswerk. Daarbij zetten we indien nodig gespecialiseerde instanties/organisaties in.
2. Samenwerking met partners die rol spelen in het zetten van stappen richting (betaald) werk, zoals Surplus, Midzuid en het Werkgeversservicepunt.
3. Inzetten op bieden taalondersteuning en minimaregelingen. Daarbij organiseren wij in samenwerking met Theek5 taallessen gericht op het verbeteren van taalvaardigheid voor arbeidsdeelname.

De resultaten zijn moeilijk meetbaar aangezien deze worden beïnvloed door externe factoren waar we als gemeente geen invloed op hebben (conjunctuur, instroom van nieuwe uitkeringsgerechtigden, et cetera). We blijven gedurende het jaar met alle betrokken partijen in gesprek en evalueren de ingezette begeleiding om het maximale resultaat te bereiken.

Wat is het resultaat?

Dat iedereen naar vermogen op een zo hoog mogelijke trede van de maatschappelijke ladder mee doet.

Begeleiding bijzondere doelgroepen

De gemeente moet jaarlijks verplicht een aantal statushouders huisvesten en de inburgering van deze groep organiseren.

Wat is het resultaat?

De gemeente huisvest in 2026 de jaarlijks afgesproken hoeveelheid statushouders. Verder heeft iedere inburgeraar binnen 10 weken een persoonlijk plan inburgering en participatie (PIP).

4.3 Sociale structuur, sport en zorg

Wat willen we bereiken?

Sociale structuur en ondersteuning

Omschrijving

Het aantal mensen dat ondersteuning nodig heeft neemt toe. Nu is hét moment om te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Daarom wil het college meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, stimuleringsregelingen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, bewegen en sport, vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. De dorpshuizen vervullen een cruciale functie in onze dorpen. Op deze manier versterken we de sociale samenhang waardoor er minder professionele ondersteuning nodig is.

Onze inwoners kunnen deelnemen aan de maatschappij en ze kunnen langer thuis blijven wonen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Preventie

Door preventie kan de vraag naar ondersteuning uitgesteld of voorkomen worden. De middelen die we vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) ontvangen worden op preventie ingezet.

Wat is het resultaat?

In het (uitvoerings)programma Sociaal Domein is aandacht voor preventie. Preventieve activiteiten die vanuit het Gezond en Actief Levenakkoord (GALA) worden bekostigd, worden geëvalueerd en eventuele mogelijkheden tot voortzetting onderzocht.
Bestrijding van eenzaamheid is een uitdaging omdat doelgroep moeilijk te bereiken is en vanwege beperkte capaciteit.

Sociale structuur

We investeren in de sociale structuur in onze dorpen, bijvoorbeeld via de welzijnsinstellingen of projecten zoals Zorgzaam Dorp Made. Met de welzijnsinstellingen maken we afspraken over hun inzet en resultaten.

Wat is het resultaat?

In het (uitvoerings)programma Sociaal Domein is aandacht voor de sociale structuur. Subsidies aan welzijnspartijen zijn geïndexeerd zodat het welzijnswerk, zoals mantelzorgondersteuning en maatschappelijk werk, door kan gaan.
Voor voortzetting van de Huiskamers wordt een structurele bekostiging en bekostigingsvorm gezocht. Onderzocht wordt hoe de contacten tussen verschillende zorg- en welzijnsmedewerkers verbeterd kan worden. Eventueel door aanpassing van de Zorgcafé's. We werken ook aan de verdere invulling van de Stevige Lokale Teams (SLT). De pilot Zorgzaam Dorp Made wordt in 2026 geëvalueerd.

Ondersteuning inwoners

De vraag naar maatschappelijke ondersteuning neemt toe. We onderzoeken of we die vraag op een andere manier kunnen invullen bijvoorbeeld via algemene of collectieve voorzieningen zoals de Huiskamers of deel-scootmobielen. Met de leveranciers van ondersteuning maken we afspraken over kwaliteit, beschikbaarheid, kosten en dergelijke, meestal in samenwerking met andere gemeenten.

Wat is het resultaat?

In de contractuele afspraken voor de levering van ondersteuning zijn afspraken over indexering opgenomen. Met de voorlopige percentages is rekening gehouden in de begroting 2026. Ook is rekening gehouden met een groei van de vraag van 2%, door vergrijzing en extramuralisering. Een eventuele grotere vraaggroei is opgenomen als risico in Naris.
Door kritisch(er) te indiceren wordt EUR 25.000 bespaard.
We gaan met pilots starten: reablement, deelscootmobielen vanuit de Wmo. Vanuit het Integraal Zorgakkoord starten we met Verkennende gesprekken. Hierbij werken we regionaal samen.
Voor Wmo-begeleiding onderzoeken we de mogelijkheden voor een nieuwe inkoop en houden hierbij rekening met regionale ontwikkelingen en met ontwikkelingen vanuit Jeugd.

Samen met verenigingen plan maken om verenigingen te ondersteunen

Samen met verenigingen maken we een plan om meer mensen bijvoorbeeld te laten sporten of muziek te maken en meer deel te laten nemen aan de samenleving via de verenigingen.

Wat is het resultaat?

Binnen de gemeente Drimmelen werken we er hard aan om sport en deelname aan verenigingen voor iedereen mogelijk te maken. Zo hebben we regelingen zoals sporten voor minima via Surplus en kunnen kinderen die in bijstandsniveau leven terecht bij Stichting Leergeld. Ook is er een subsidie beschikbaar voor verenigingen waar zij aanspraak op kunnen maken voor de activiteiten die zij uitvoeren. Daarnaast zijn er via het sportakkoord financiële middelen beschikbaar gesteld. Naast deze subsidies en initiatieven hebben we Sjors Sportief en Max Vitaal waar jongeren en ouderen (vanaf 55 jaar) kunnen kennismaken met de diverse sportmogelijkheden binnen de gemeente. Via Uniek Sporten bieden we sportmogelijkheden en hulpmiddelen aan voor mensen met een beperking. Er is geen separaat plan opgesteld met verenigingen.

Sportaccommodaties zijn een belangrijke infrastructuur

Sporthallen, sport- en gymzalen vormen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten voor verenigingen en inwoners.

Wat is het resultaat?

In 2025 zijn wij bezig met het evalueren van onze maatschappelijke (sport-) accommodaties. Om die reden is er voor gekozen om niet te onderzoeken hoe sportaccommodaties breder ingezet kunnen worden. Echter wordt er wel meegedacht met exploitanten en verenigingen en worden verenigingen en partners met elkaar in contact gebracht, wanneer deze zoek naar accommodaties.

Verplaatsing BMX-vereniging onderzoeken

Er is onderzocht of het verplaatsen van de BMX-vereniging in Made in relatie tot woningbouw op eigen grond potentie heeft.

Wat is het resultaat?

De fietscrossbaan zorgt niet voor onoverkomelijke gevolgen voor de toekomstige woningbouwontwikkeling. Daarom is besloten om de fietscrossvereniging niet te verplaatsen ten behoeve van woningbouwproject De Ligne. Als in de toekomst de fietscrossbaan toch wordt verplaatst, dan zou met de vrijgekomen grond aangesloten kunnen worden op het woningbouwplan. Dit gezien de mogelijkheden die het ambitiedocument van project De Ligne hiervoor biedt.

Wat willen we bereiken?

Sport en Bewegen

We zetten ons in voor het versterken van lokale beweeginitiatieven en het ondersteunen van sportorganisaties als fundament voor een gezonde gemeenschap. Door het vernieuwen van het beleid rondom voorzieningen en het versterken van samenwerkingen met uitvoerende partijen, willen we duurzame deelname aan sport en beweging bevorderen. De voortgang volgen we via aantallen lidmaatschappen, regionale gezondheidsmetingen en rapportages van maatschappelijke partners.

Wat gaan we daarvoor doen?

Sport en bewegen

We willen de bestaanszekerheid van bestaande sportverenigingen vergroten. Met sport en bewegen willen we inwoners stimuleren om gezonder te leven en verslechtering van gezondheid te voorkomen. We streven naar een betere ondersteuning van beheerders van sportlocaties en willen het beleid rond voorzieningen vernieuwen om toekomstbestendige keuzes te maken. We meten dit doel middels de aantallen leden van verenigingen, Brabantscan, GGD-monitor en verslaglegging door welzijnspartijen.

Wat is het resultaat?

De buurtsportcoach gaat verenigingen ondersteunen door een breder aanbod van sporten aan te bieden en meer te investeren in andere sporten en relaties bij verenigingen, zodat alle verenigingen aan bod komen en er meer teamgevoel ontstaat tussen de verenigingen onderling. Dit doen we onder andere door Max Vitaal (volwassenen) en Sjors Sportief (jeugd) uit te voeren. We voeren het lokaal Sportakkoord II uit. Als het gaat om armoede blijven we minimumregelingen aanbieden. Daarnaast wordt de verbinding met Sport en Preventie gelegd door inzet van een coördinator Sport en Preventie, zodat er meer verbinding wordt gelegd binnen de sociale basis. Daarnaast vormen sporthallen, sport- en gymzalen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten.

Wat willen we bereiken?

Kunst en Cultuur

Met het cultuureducatiebeleid wil de gemeente bevorderen dat alle inwoners van de gemeente de kans krijgen om zich creatief en cultureel te ontwikkelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Kunst en Cultuur

We signaleren trends en ontwikkelingen. Om de doelen 'smart' te maken bij cultuureducatie, tellen het aantal scholen, leerlingen en leraren die bereikt worden met kwaliteit (CMK). Dat is volgens de doelstellingen.

Wat is het resultaat?

In de periode 2025–2028 zorgen wij ervoor dat minimaal 85% van de basisschoolleerlingen in de gemeente Drimmelen bereikt wordt via het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK). Dit realiseren we door intensieve samenwerking met CMK4 Brabant, scholen en culturele partners. De voortgang wordt jaarlijks gemonitord en geëvalueerd in 2026.

Wat gaat programma 4 kosten?

Tabel Prg.4

Programma 4. Sociaal domein *(bedragen x € 1.000,-)*		Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Onderwijs, jeugd en gezondheid	Lasten	-13.522 N	-15.387 N	-16.307 N	-15.678 N	-15.261 N	-15.175 N
Participatie en schuldenproblematiek	Lasten	-13.029 N	-9.016 N	-14.220 N	-14.220 N	-14.220 N	-14.220 N
Sociale structuur, sport en zorg	Lasten	-13.654 N	-13.884 N	-14.082 N	-13.872 N	-13.912 N	-13.952 N
Totaal lasten		**-40.205 N**	**-38.287 N**	**-44.608 N**	**-43.770 N**	**-43.393 N**	**-43.347 N**
Onderwijs, jeugd en gezondheid	Baten	1.028 V	948 V	819 V	669 V	669 V	669 V
Participatie en schuldenproblematiek	Baten	10.380 V	5.057 V	9.928 V	9.928 V	9.928 V	9.928 V
Sociale structuur, sport en zorg	Baten	2.200 V	1.820 V	1.862 V	1.579 V	1.579 V	1.364 V
Totaal baten		**13.609 V**	**7.826 V**	**12.609 V**	**12.176 V**	**12.176 V**	**11.961 V**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		**-26.596 N**	**-30.460 N**	**-31.999 N**	**-31.594 N**	**-31.217 N**	**-31.386 N**

Indicatoren Prog 4

4

Met betrekking tot het programma sociaal domein volgt er komende maanden een raadsvoorstel waarin nieuwe indicatoren zijn opgenomen. Vandaar dat er geen indicatoren voor dit programma zijn opgenomen.

Algemene dekkingsmiddelen

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de ontwikkelingen binnen de Algemene Dekkingsmiddelen, oftewel daar waar het merendeel van de inkomsten binnenkomen.

Tabel Prg.Alg.Dekk.

Algemene dekkingsmiddelen *(bedragen x € 1.000,-)*		Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
A. Lokale heffingen	Lasten	-643 N	-505 N	-576 N	-576 N	-576 N	-576 N
B. Algemene uitkeringen	Lasten	-5 N	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N
C. Dividend	Lasten	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N
D. Saldo financieringsfunctie	Lasten	-118 N	-105 N	50 V	-206 N	-255 N	-379 N
E. Overige algemene dekkingsmiddelen	Lasten	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N
F. Onvoorzien	Lasten	-9 N	-5 N	-5 N	-5 N	-5 N	-5 N
G. Vennootschapsbelasting	Lasten	-8 N	-13 N	-13 N	-13 N	-13 N	-13 N
Saldo kostenplaatsen	Lasten	-332 N	-313 N	-321 N	-321 N	-321 N	-321 N
Totaal lasten		**-1.114 N**	**-941 N**	**-865 N**	**-1.121 N**	**-1.170 N**	**-1.294 N**
A. Lokale heffingen	Baten	5.605 V	6.069 V	6.381 V	6.381 V	6.381 V	6.381 V
B. Algemene uitkeringen	Baten	49.389 V	50.537 V	53.780 V	54.449 V	53.462 V	54.520 V
C. Dividend	Baten	79 V	91 V	94 V	94 V	94 V	94 V
D. Saldo financieringsfunctie	Baten	113 V	120 V	121 V	121 V	121 V	121 V
E. Overige algemene dekkingsmiddelen	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
F. Onvoorzien	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
G. Vennootschapsbelasting	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Saldo kostenplaatsen	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal baten		**55.185 V**	**56.817 V**	**60.375 V**	**61.044 V**	**60.057 V**	**61.115 V**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		**54.071 V**	**55.876 V**	**59.510 V**	**59.923 V**	**58.888 V**	**59.821 V**

Ontwikkeling uitkering gemeentefonds

Tabel Prg.Alg.Dekk.

Onderdeel van begroting Alg. Dekkingsmiddelen (x 1.000,-)		Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
B. Algemene uitkeringen							
Integrale uitkering	Baten	47.815 V	49.105 V	52.324 V	52.993 V	52.006 V	53.064 V
waarvan uitkeringen Gemeentefonds	Baten	1.574 V	1.432 V	1.456 V	1.456 V	1.456 V	1.456 V
Totaal gemeentefonds		**49.389 V**	**50.537 V**	**53.780 V**	**54.449 V**	**53.462 V**	**54.520 V**

De uitkering van het gemeentefonds wordt in 2026 verhoogd met € 3.243.000 . Dit bestaat uit een compensatie voor prijs- en volumegroei (€ 1.335.000), mutaties m.b.t. jeugd (€ 1.050.000), bijstelling van de gebruikte CBS cijfers in het gemeentefonds (€ 510.000), compensatie voor de uitstel van het abonnementstarief WMO (€ 299.000), en overige kleinere verschillen (€49.000).
In het meerjarig perspectief zit het voordeel in de bijstelling van de gebruikte CBS cijfers en de daling in 2028 komt voort uit de verwachte effecten van de hervormingsagenda Jeugd.

Overhead

Wat gaat Overhead kosten?

Het doel van dit onderdeel over overhead is om de gemeenteraad een beter inzicht te geven in de totale overheadkosten van de organisatie. In de programma's ziet u de kosten van de kernactiviteiten. Alle kosten die te maken hebben met de aansturing en ondersteuning van medewerkers in deze kernactiviteiten noemen we overhead. Deze overheadkosten worden direct toegerekend aan de bijbehorende taken en activiteiten via een overheadtoeslag per uur.

Bedrijfskosten voor activiteiten die gericht zijn op externe klanten worden geregistreerd onder de bijbehorende taakvelden. Het totale bedrag van de overhead is te vinden in het overzicht van inkomsten en uitgaven in de financiële begroting en in de volgende tabellen.

Tabel Prg.Overhead

Overhead *(bedragen x € 1.000,-)*		Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Automatisering	Lasten	-3.593 N	-2.709 N	-2.781 N	-2.781 N	-2.781 N	-2.781 N
Communicatie	Lasten	-347 N	-63 N	-91 N	-91 N	-91 N	-91 N
Facilitaire zaken	Lasten	-1.294 N	-526 N	-573 N	-573 N	-573 N	-573 N
Financiële administratie	Lasten	-331 N	-23 N	-26 N	-26 N	-26 N	-26 N
Front-office	Lasten	-389 N	-20 N	-28 N	-28 N	-28 N	-28 N
Huisvesting	Lasten	-741 N	-714 N	-631 N	-631 N	-631 N	-631 N
Management en bestuursondersteuning	Lasten	-1.063 N	-812 N	-830 N	-830 N	-830 N	-830 N
Personeel en organisatie	Lasten	-1.897 N	-6.256 N	-6.117 N	-6.117 N	-6.117 N	-6.117 N
Planning & Control	Lasten	-906 N	-385 N	-395 N	-395 N	-395 N	-395 N
Totaal lasten		**-10.560 N**	**-11.508 N**	**-11.473 N**	**-11.473 N**	**-11.473 N**	**-11.473 N**
Automatisering	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Communicatie	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Facilitaire zaken	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Financiële administratie	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Front-office	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Huisvesting	Baten	66 V	43 V	45 V	45 V	45 V	45 V
Management en bestuursondersteuning	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Personeel en organisatie	Baten	1 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Planning & Control	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal baten		**67 V**	**43 V**	**45 V**	**45 V**	**45 V**	**45 V**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		**-10.493 N**	**-11.465 N**	**-11.428 N**	**-11.428 N**	**-11.428 N**	**-11.428 N**

Toelichting

Salarislasten
De salarislasten stijgen procentueel met 2,7% Indexatie met ca (€ 490.000,-) gemeentebreed. Deze stijging is noodzakelijk om te voldoen aan de cao-verplichtingen en marktconforme beloning. Daarnaast draagt het bij aan het behoud van personeel en het waarborgen van continuïteit in de dienstverlening. De arbeidsmarkt blijft krap, waardoor concurrerende arbeidsvoorwaarden essentieel zijn. De verhoging is financieel ingepast binnen de meerjarenbegroting. Hiermee wordt invulling gegeven aan goed werkgeverschap. De raad heeft deze lijn reeds bekrachtigd in de kadernota 2026.

Basisset beleidsindicatoren

Basisset beleidsindicatoren

Gemeenten zijn verplicht om in hun begroting en jaarstukken een uniforme set van beleidsindicatoren op te nemen. Deze indicatoren maken het via de website www.waarstaatjegemeente.nl eenvoudiger om de prestaties van verschillende gemeenten met elkaar te vergelijken.

De basisset is ingedeeld naar de verschillende taakvelden die gemeenten kennen:

- Bestuur en ondersteuning (taakveld 0)
- Veiligheid (1)
- Economie (3)
- Onderwijs (4)
- Sport, cultuur en recreatie (5)
- Sociaal Domein (6)
- Volksgezondheid en milieu (7)
- Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (8)

Tabel Indic-1

Verplichte beleidsindicatoren									
Nr.	**Taakveld**	**Indicator**	**Eenheid**	**Periode**	**Nederland Realisatie 2024**	**Drimmelen Realisatie 2024**	**Drimmelen Begroting 2025**	**Drimmelen Begroting 2026**	**Bron**
1	0	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2024	n.v.t.	7,8	6.8	7,8	Eigen gegevens
2	0	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2024	n.v.t.	7,6	6,8	7,9	Eigen gegevens
3	0	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2024	n.v.t.	500	980	1006	Eigen gegevens
4	0	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2024	n.v.t.	30	8	8	Eigen gegevens
5	0	Overhead	% van totale lasten	2024	n.v.t.	12	16,00	13%	Eigen gegevens
6	1	Verwijzingen Halt	per 1.000 inw. 12-18 jr	2024	11,1	11,3	-	-	Bureau Halt
7	1	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2024	2,2	0,5	-	-	CBS - Diefstallen - Gebiedscan / afd. Veiligheid
8	1	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2024	4,2	2,0	-	-	CBS - Criminaliteit Gebiedscan / afd. Veiligheid
9	1	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2024	1,2	1,4	-	-	CBS - Diefstallen Gebiedscan / afd. Veiligheid
10	1	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2024	4,0	2,7	-	-	CBS - Criminaliteit Gebiedscan / afd. Veilgheid
11	3	Functiemenging	%	2024	52,6	44,7	43,7	42,98	CBS - BAG/LISA Landelijk Informatiesysteem Arbeidsplaatsen.
12	3	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64 jr	2024	140	133	178,7	182,2	LISA Landelijk Informatiesysteem Arbeidsplaatsen.
13	4	Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2024	14,5 (1,6)	1,5	-	-	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado
14	4	Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2024	28,3	27,8	-	-	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado

Tabel Indic-1

15	4	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	2024	20	3	-	-	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado
16	5	Niet-sporters	%	2024	38	40	-	-	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD, CBS en RIVM
17	6	Banen	per 1.000 inw 15-64 jr	2024	906	467,7	566,8	566,8	CBS - Bevolkingsstatistiek/LISA
18	6	Jongeren met delict voor rechter	%	2024	1,3	1	1	1	CBS - Jeugd
19	6	Kinderen in uitkeringsgezin	%	2024	3,5	3,2	-	-	CBS - Jeugd
20	6	Netto arbeidsparticipatie	%	2024	82,5	80,2	75	75	CBS - Arbeidsdeelname
21	6	Werkloze jongeren	%	2024	8,7	8,1	1	1	CBS - Jeugd
22	6	Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inw 18 jr e.o.	2024	232	110	110	152	CBS - Participatie Wet
23	6	Aantal re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-64 jr	2024	204	180	161	180	CBS - Participatie Wet
24	6	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2024	14,2	12,7	-	-	CBS - Jeugd
25	6	Jongeren met jeugdbescherming	%	2024	1	1,1	1	1	CBS - Jeugd
26	6	Jongeren met jeugdreclassering	%	2024	0,8	n.b.	-	-	CBS - Jeugd
27	6	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	per 10.000 inw	2024	650	843	740	755	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO
28	7	Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2024	150	81,2	< 81	< 81	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval
29	7	Hernieuwbare elektriciteit	%	2023	50,00	n.b.	25	123	VNG/Regionale klimaatmonitor
30	8	WOZ-waarde woningen	x 1.000 euro	2024	379	413	455	440	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
31	8	Nieuw gebouwde woningen	aantal per 1.000 woningen	2024	5,9	2,6	16,2	27,6	BAG
32	8	Demografische druk	%	2024	80	65	p.m.	p.m.	CBS
33	8	Woonlasten éénpersoonshuishoudens	euro	2024	811	911	p.m.	p.m.	COELO, Groningen
34	8	Woonlasten meerpersoonshuishoudens	euro	2024	951	994	p.m.	p.m.	COELO, Groningen

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inventarisatie van de risico's

De paragraaf Weerstandsvermogen biedt inzicht in de mate waarin de gemeente Drimmelen financieel in staat is om substantiële risico's op te vangen zonder dat dit leidt tot ingrijpende beleidswijzigingen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald op basis van een systematische risicoanalyse, waarbij gebruik wordt gemaakt van het risicomanagement informatiesysteem. Dit systeem stelt de organisatie in staat om risico's te identificeren, te prioriteren en te beoordelen, zodat passende beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.

Op basis van deze analyse is een risicoprofiel voor 2026 opgesteld. Dit profiel vormt de basis voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit: het bedrag dat nodig is om de financiële gevolgen van niet-afgedekte risico's op te vangen. De risico's die hierin zijn opgenomen, zijn van een omvang en aard dat ze niet binnen de reguliere programmabegroting kunnen worden opgevangen en waarvoor geen bestemmingsreserves beschikbaar zijn.

De risico's worden gewogen op basis van hun kans van optreden en de potentiële financiële impact. Met behulp van een risico-simulatiemodel wordt met 95% zekerheid berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Dit model houdt rekening met het feit dat risico's voortdurend veranderen: sommige nemen af, andere ontstaan of worden groter. Het meenemen van een risico in de berekening betekent overigens niet dat er automatisch middelen beschikbaar zijn als het risico zich daadwerkelijk voordoet; het uitgangspunt blijft dat tegenvallers zoveel mogelijk binnen het betreffende programma worden opgevangen.

Risicokaart

De risicokaart hieronder geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans van optreden en financieel gevolg. De aantallen in de risico categorieën tellen op naar 47 geïdentificeerde risico's. De risico's waarvan de kans van optreden kleiner is dan 10%, of de maximale schadelast is kleiner dan € 25.000, zijn vanwege hun geringe betekenis buiten beschouwing gelaten.

Tabel Par.A-1

Maximale schadelast						
x > € 500.000	3	4	1			
€ 250.000 < x < € 500.000	4	1	1	2	1	
€ 100.000 < x < € 250.000	3	7	1	2	1	
€ 25.000 < x < € 100.000	1	4	3	2	2	
x < € 25.000						
Imagoschade	1	2	1			
	10%	30%	50%	70%	90%	**Kans**

Risico top 10

In het overzicht hieronder staan de tien risico's die de meeste invloed hebben op het totale risicoprofiel van de gemeente. Het maximale risicobedrag is aangegeven, met daarnaast de kans dat de gebeurtenis zich voordoet en de procentuele invloed op het totale risicoprofiel van de gemeente Drimmelen.

Tabel
Par.A-2

Risico top 10						
2026 begroting	2025 begroting	2024 jaarstuk	Risico	Max. risico bedrag	2026 Kans	2026 Invloed op risicoprofiel
1	2	1	Het begrote budget voor jeugdzorg is ontoereikend	€ 800.000	50%	8,5%
2	1	2	Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden	€ 500.000	90%	8,2%
3	3	3	Toename van het aantal bijstandsgerechtigden door de verhoogde huisvesting van statushouders in onze gemeente	€ 500.000	70%	6,5%
4	4	4	Uitval ICT omgeving	€ 1.000.000	30%	5,5%
5	5	5	Zonneparkdossier:schadeclaims	€ 2.000.000	15%	5,5%
6	6	6	Huisvesting statushouders	€ 250.000	90%	4,9%
7	*	7	Diverse boomziekten tasten ons boomareaal aan.	€ 800.000	30%	4,4%
8	9	8	Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend	€ 300.000	70%	4,3%
9	10	9	Taak Huishoudelijke Ondersteuning kan niet uitgevoerd worden binnen budget.	€ 250.000	90%	3,8%
10	*	10	Cybercriminaliteit	€ 2.000.000	10%	3,7%

* = Dit risico is nieuw opgenomen of behoorde niet eerder tot de risico top 10

Toelichting bij risico's

1) Het begrote budget voor jeugdzorg is ontoereikend
De kosten van de jeugdzorg stijgen zowel in volume als in prijs. De financiële druk door veranderingen in de jeugdzorg neemt al jaren toe. We willen toe naar Stevige Lokale Teams (SLT), in overeenstemming met de uitgangspunten van de Regiovisie en het strategieplan voor de jeugdhulpregio West-Brabant Oost (WBO) en de landelijke opdracht uit de Hervormingsagenda Jeugd.
Samen met de gemeente Geertruidenberg, het CJG Drimmelen Geertruidenberg en diverse organisaties, gaan we laagdrempelig en dicht bij huis hulp bieden en zo voorkomen dat specialistische jeugdhulp nodig is.

2) Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden
Door aanzienlijke stijgingen van marktprijzen, veroorzaakt door hogere loonkosten, brandstof- en grondstofprijzen, zijn de indexeringen hoger dan oorspronkelijk begroot.

3) Toename bijstandsgerechtigden
Het aantal bijstandsgerechtigden neemt toe door het toegenomen aantal statushouders dat in onze gemeente is gehuisvest.

4) Uitval ICT omgeving
ICT-uitval kan ernstige gevolgen hebben voor de dienstverlening, met financiële schade door verstoring van bedrijfsprocessen en herstelkosten. De uitval kan veroorzaakt worden door brand in systeemruimtes of wegvallen van netwerkverbinding door een kabelbreuk in de glasvezellijn.

5) Zonneparkdossier: langdurig traject met weerstand
De gemeente heeft in de afgelopen jaren verschillende aanvragen voor zonneparken geweigerd. De rechtsgeldigheid van deze weigeringen wordt momenteel betwist. Als de weigeringen onterecht blijken, kunnen financiële claims van de betrokken partijen volgen.
Het risico op claims wordt verder versterkt door recente veranderingen in provinciaal beleid, die extra obstakels hebben opgeworpen voor bepaalde initiatieven, zoals de restrictie op zonneparken op landbouwgrond. Dit kan de haalbaarheid van de betrokken projecten verder beïnvloeden.

6) Huisvesting statushouders
De gemeente heeft de taakstelling voor de huisvesting van statushouders niet volledig kunnen realiseren door beperkte toewijzingen en de krapte op de woningmarkt. Hoewel er sinds 2020 meer statushouders onderdak hebben gekregen, is de achterstand nog niet ingelopen. Indien de situatie aanhoudt, bestaat het risico dat de provincie op kosten van de gemeente extra opvang zal regelen. De gemeente is bezig met het vinden van alternatieve huisvestingsoplossingen, wat extra tijd en kosten met zich meebrengt.

7) Diverse boomziekten tasten ons boomareaal aan
Als er geen maatregelen worden genomen om de aantasting van bomen tegen te gaan, zullen veel bomen op termijn moeten worden verwijderd. De kosten voor het verwijderen van zieke bomen en het vervangen daarvan zijn vaak zo groot, dat ze niet uit het reguliere budget betaald kunnen worden.

8) Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend
De kosten voor de Wmo zijn afhankelijk van de vraag. Casemanagers maken zorgvuldige indicaties en er zijn goede prijsafspraken met leveranciers, maar een toename in de behoefte aan Wmo-voorzieningen kan leiden tot overschrijdingen van de begrote budgetten.

9) Taak Huishoudelijke Ondersteuning kan niet uitgevoerd worden binnen budget
De kosten voor thuisondersteuning stijgen door factoren zoals hogere lonen, veel ziekteverzuim en vergrijzing, in combinatie met nieuwe regels voor de Wmo (zoals het abonnementstarief en de reële prijs). Dit zorgt voor druk op zowel het aantal uren als de kosten van huishoudelijke ondersteuning. We houden hier rekening mee in de begroting, maar het risico bestaat dat deze ontwikkelingen sterker zijn dan verwacht. Daarnaast hebben zorgaanbieders te maken met personeelstekorten, waardoor ze niet altijd de afgesproken zorg kunnen leveren. Dit kan leiden tot juridische claims van cliënten tegen de gemeente.

10) Cybercriminaliteit
We spreken van cybercriminaliteit als informatievoorziening het doelwit is van criminele activiteiten. Door het toenemende gebruik van moderne technologieën, apps en social media zijn de veiligheidsrisico's voor burgers, bedrijven en overheden in de afgelopen jaren toegenomen. Voorbeelden van cybercriminaliteit zijn DDoS-aanvallen, die websites kunnen platleggen, en ransomware, oftewel 'gijzelingssoftware', waarmee criminelen toegang tot onze informatie blokkeren met schadelijke software.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Bepaling van het weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen laat zien in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onverwachte tegenvallers op te vangen. Dit wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit (de financiële middelen die hiervoor beschikbaar zijn) te vergelijken met de benodigde weerstandscapaciteit (het bedrag dat nodig is om de risico's af te dekken). De uitkomst van deze vergelijking noemen we de weerstandsratio.

Benodigde weerstandscapaciteit
Als alle risico's zich tegelijk en in volle omvang zouden voordoen, zou dat een financieel nadeel van € 20,2 miljoen betekenen. Omdat het onwaarschijnlijk is dat alle risico's zich tegelijkertijd en maximaal voordoen, is een risico-simulatie uitgevoerd. Daarbij is gerekend met een zekerheid van 90%. Uit deze simulatie blijkt dat een bedrag van € 3,94 miljoen voldoende is om de risico's in 2026 met 90% zekerheid op te vangen. Dit bedrag is gebaseerd op risico's waarvoor geen of onvoldoende beheersmaatregelen beschikbaar zijn.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die de gemeente kan inzetten om risico's op te vangen. Voor 2026 is deze capaciteit begroot op € 17,1 miljoen (ten opzichte van € 13,8 miljoen in de primaire begroting van 2025).

Weerstandsratio
Om te beoordelen of het weerstandsvermogen toereikend is, wordt de beschikbare capaciteit afgezet tegen de benodigde capaciteit. Dit levert de weerstandsratio op:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Een ratio groter dan 1 betekent dat de gemeente voldoende middelen heeft om de risico's op te vangen. In 2026 is dit wederom het geval.

Tabel Par.A-3

Ratio weerstandsvermogen	*Zie tabel*	Begroting 2026	Begroting 2025 - voorjaarsnota 2025	Rekening 2024	Rekening 2023
Beschikbare weerstandscapaciteit	*Finbgr-B2.1*	€ 17.098.468	€ 15.459.074	€ 16.918.349	€ 12.483.834
Benodigde weerstandscapaciteit		€ 3.935.656	€ 4.295.998	€ 4.108.581	€ 5.016.644
Ratio weerstandsvermogen		**4,34**	**3,60**	**4,12**	**2,49**

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De raad heeft in de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen bepaald dat het weerstandsratio van de gemeente Drimmelen minimaal gelijk moet zijn aan 1. In dat geval is het beschikbare weerstandsvermogen precies toereikend om de risico's af te dekken. Met een ratio van 4,34 voldoet de gemeente in 2026 in ruime mate aan die ondergrens. Het ratio is in vergelijking met de begroting 2025 inclusief voorjaarsnota wijzigingen (3,60) gestegen. In vergelijking met de laatst vastgestelde cijfers van jaarrekening 2024 is tevens sprake van een (lichte) stijging.

In de berekening van het weerstandsvermogen is gekozen voor consistentie in de berekening voor de weergave van de saldi in kolommen rekening 2023 tot en met begroting 2026. Dit houdt in dat het weerstandsvermogen voor de risico's uit de grondexploitaties worden gedragen door de reserve van het grondbedrijf. Voor een nadere toelichting omtrent deze risico's, verwijzen we u naar paragraaf G. Grondbeleid.

Financiële kengetallen

Gemeente Drimmelen staat er financieel gezond voor. De begroting is sluitend, wat betekent dat de gemeente haar uitgaven en inkomsten goed in balans heeft en aan haar verplichtingen kan voldoen zonder aanvullende maatregelen. De algemene reserve is ruim voldoende om de belangrijkste risico’s op te vangen, zelfs als deze zich volledig zouden voordoen. De langlopende schulden nemen echter toe in de komende jaren. Hogere schulden leiden tot structureel hogere financieringslasten. De lokale lasten zijn gematigd in vergelijking met het landelijke gemiddelde. De solvabiliteitsratio – de verhouding tussen eigen vermogen en totaal vermogen – blijft de komende jaren boven de signaleringswaarde van 20% die door de VNG wordt gehanteerd. Deze neemt echter wel rap af. Solvabiliteitsratio stond in jaarrekening 2024 op 42%, in 2029 ligt de prognose op 28%.

Naast de wettelijke eis van een sluitende begroting, schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor dat gemeenten een aantal financiële kengetallen opnemen in de begroting. Deze kengetallen geven een breder beeld van de financiële positie van de gemeente en helpen de gemeenteraad om hierop te sturen. Ze moeten altijd in samenhang worden bekeken, omdat ze elkaar aanvullen en samen een compleet beeld geven van de financiële “gezondheid” van de gemeente.

In deze paragraaf zijn de voorgeschreven kengetallen opgenomen, inclusief meerjarige prognoses. Deze prognoses zijn gebaseerd op een geprojecteerde balans die buiten de reguliere boekhouding om is opgesteld. Zo krijgt de raad inzicht in zowel de huidige als de verwachte financiële situatie van gemeente Drimmelen.

Tabel Par.A-4

Kengetallen	Jaarrekening 2024	Begroting 2025	Kadernota 2026 (norm)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
1a. Netto schuldquote	32%	82%		65%	70%	76%	82%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	32%	78%	Maximaal 130%	60%	65%	72%	78%
2. Solvabiliteitsratio	42%	31%	Minimaal 20%	32%	31%	29%	28%
3. Kengetal grondexploitatie	-1%	1%	Maximaal 10%	-2,1%	-2,1%	-2,1%	-2,1%
4. Structurele exploitatieruimte	1%	1%	Minimaal 0%	0,3%	1,5%	0,3%	1,1%
5. Belastingcapaciteit	89%	97%	Maximaal 100%	93%	93%	93%	93%

Toelichting op de kengetallen in vergelijking met jaarrekening 2024

1a. Netto schuldquote & 1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (stijging van 32% naar 65%)

De netto schuldquote geeft een beeld van de schuldenlast van de gemeente in verhouding tot haar eigen middelen. Dit kengetal geeft aan hoeveel druk de rentelasten en aflossingen op de exploitatie leggen. Simpel gezegd: hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote.

Een organisatie streeft in principe naar zo min mogelijk schuld om financiële stabiliteit te waarborgen. Daarom geldt: hoe lager de netto schuldquote, hoe beter. Een hoge netto schuldquote is echter niet per se problematisch. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat de gemeente leningen heeft afgesloten die vervolgens zijn doorgeleend aan andere partijen, die deze leningen jaarlijks aflossen. In zo'n geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in het doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat gemeente Drimmelen in 2026 een netto schuldquote heeft van 65% en een gecorrigeerde netto schuldquote van 60%. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een netto schuldquote (niet gecorrigeerd) tussen 0% en 90% wordt gezien als minst risicovol. De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen was altijd relatief laag, maar vanaf 2024 stijgt deze aanzienlijk en komt naar verwachting in 2029 op 82% uit. Dit gaat richting de limiet van 90%.

2. Solvabiliteitsratio (daling van 42% naar 32%)

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Een hoge schuld hoeft geen probleem te zijn als er ook veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves) aanwezig is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is, doordat het vastzit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of omdat er andere investeringen mee zijn gefinancierd. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de financiële weerbaarheid van de gemeente.

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het totale eigen vermogen te delen door het totaal van de passiva. De passivakant van de balans bestaat uit de som van het eigen en vreemde vermogen. Deze ratio geeft dus de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het totale vermogen. Hoe hoger dit percentage, hoe beter.

Een ratio boven de 50% wordt aangemerkt als minst risicovol, een solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50% wordt gezien als risico neutraal.
In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat de gemeente Drimmelen in 2026 een solvabiliteitsratio heeft van 32%. Dit daalt echter als gevolg van de toename in de komende jaren van de langlopende leningen naar 28% in 2029.

3. Kengetal grondexploitatie (stijging van -1% naar -2,1%)

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een aanzienlijke impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Het kengetal voor grondexploitatie geeft aan hoe groot de waarde van de grondpositie is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Aan grondexploitaties kleven risico's. Daarom geldt: hoe lager het belang voor de baten van de gemeente, hoe beter.

Een grondexploitatie van 20% of lager wordt beschouwd als minst risicovol. In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2026 een Grond exploitatie heeft van -2,1% van de totale baten. Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Drimmelen is laag, met een negatieve impact.

4. Structurele exploitatieruimte (daling van 1% naar 0,3%)

Voor het beoordelen van de financiële positie van een gemeente is het belangrijk om te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting, terwijl structurele lasten bijvoorbeeld bestaan uit personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is.

De structurele exploitatieruimte wordt berekend door het verschil tussen de structurele lasten (A) en baten (B) op te tellen bij het verschil tussen structurele toevoegingen (C) en onttrekkingen (D) aan reserves, en dit resultaat te delen door de totale baten (exclusief de mutaties in reserves) (E). De formule ziet er als volgt uit: Structurele exploitatieruimte=(((B-A)+(D-C))/E)X 100%

Met structurele baten en lasten wordt hier het totaal van de baten/lasten bedoeld, minus de incidentele baten/lasten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten (waaronder rente en aflossing van leningen) te dekken. Dus, hoe hoger dit percentage, hoe beter.

In de tabel financiële kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2026 een structurele exploitatieruimte heeft van 0,3%. De gemeente Drimmelen verwacht dat de structurele lasten afgedekt kunnen worden met structurele baten.

5. Belastingcapaciteit (stijging van 89% naar 93%)

De onroerendezaakbelasting (OZB) is voor een gemeente de belangrijkste bron van eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen. Wanneer de woonlasten relatief laag zijn, is er meer ruimte om bij te sturen tijdens financieel tegenvallende periodes, waardoor de gemeente wendbaarder blijft. Om deze ruimte weer te kunnen geven, wordt er gebruikgemaakt van een ijkpunt, namelijk de landelijke gemiddelde tarieven.

De belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten. Naast de OZB worden ook de riool- en afvalstoffenheffingen meegenomen in de berekening, omdat deze heffingen niet kostendekkend hoeven te zijn en lager mogen worden vastgesteld (wat resulteert in belastingcapaciteit die niet wordt benut). De belastingcapaciteit wordt berekend door de totale woonlasten van de gemeente te delen door de landelijke gemiddelde totale woonlasten. De totale woonlasten bestaan uit de som van de OZB-lasten, rioolheffing en afvalstoffenheffing, verminderd met eventuele heffingskortingen. Bij alle heffingen en lasten wordt uitgegaan van een gezin en een gemiddelde WOZ-waarde.

Een lage belastingcapaciteit betekent dat de gemeente qua belastingen onder het landelijke gemiddelde zit en daardoor relatief veel ruimte heeft om deze te verhogen indien nodig. Hoe lager het percentage, hoe beter. In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat de gemeente Drimmelen in 2026 een belastingcapaciteit heeft van 93%.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De financiële kengetallen laten zien dat de gemeente zich in een veranderende financiële positie bevindt. De daling van de solvabiliteit, van 42% naar 32%, duidt op een afnemende financiële buffer. Dit betekent dat de gemeente minder eigen vermogen heeft om toekomstige investeringen of onvoorziene omstandigheden op te vangen.

De netto schuldquote, die stijgt van 32% naar 65%, laat zien dat de gemeente meer afhankelijk wordt van externe financiering. Dit betekent dat er meer middelen nodig zijn om de bestaande schuldenlast te dragen, wat vraagt om zorgvuldige afwegingen bij toekomstige investeringen.

De structurele exploitatieruimte is licht positief. Het blijft belangrijk om alert te blijven op eventuele financiële risico's en afwegingen te maken bij nieuwe financiële verplichtingen.

De belastingcapaciteit, met een niveau van 93%, laat zien dat de gemeente qua belastingdruk net onder het landelijk gemiddelde zit. Dit biedt beperkte ruimte om via een verhoging van lokale lasten extra middelen te genereren, mocht dat in de toekomst nodig zijn.

Samenvatting: De kengetallen vragen om voortdurende aandacht en zorgvuldige monitoring. Er sprake is van een daling in de solvabiliteit en een stijging in de schuldenlast, daarnaast is de structurele exploitatieruimte op termijn negatief. De gemeente zal haar financiële positie nauwlettend blijven volgen om op een verantwoorde manier toekomstige uitdagingen aan te pakken en de financiële duurzaamheid te waarborgen, zodat we financieel gezond blijven.

B. Lokale heffingen

Inleiding
In de paragraaf lokale heffingen gaan we in op: de hoofdlijnen van het beleid, de lokale lastendruk, de begrote inkomsten, de mate van kostendekkendheid en een korte beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. Waarmee rekening gehouden wordt met regelgeving Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Beleid lokale heffingen
Onder de diverse lokale heffingen van de gemeente Drimmelen vallen: de belastingen, bestemmingsbelasting/heffingen en retributies/rechten. Deze heffingen zijn hoogstens kostendekkend en dragen bij aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen van de gemeente.

Belastingen
Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de gemeente. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Onder de noemer belastingen vallen onder andere de volgende zaken bij de gemeente Drimmelen:

- Onroerende zaakbelastingen (OZB)
- Precariobelasting
- Toeristenbelasting.

Bestemmingsbelasting/heffingen
Heffingen worden geheven om kosten van collectieve voorzieningen te betalen.
Onder de noemer heffingen vallen onder andere de volgende zaken bij de gemeente Drimmelen:

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing
- Bijdrage BedrijvenInvesteringsZone (BIZ).

Retributies/rechten
Rechten worden geheven voor een geleverde of een bewezen individuele dienst.
Onder de noemer rechten vallen onder andere de volgende zaken bij de gemeente Drimmelen:

- Begraafrechten
- Marktgelden/ standplaatsen
- Leges, zoals secretarieleges, leges omgevingsvergunning en leges Biesbosch.

Onroerende zaakbelasting
De tarieven worden uiteindelijk bepaald op basis van de begrote opbrengst OZB in combinatie met de WOZ-waarde voor het belastingjaar (inclusief de verwachte marktstijging).

Precariobelasting
Onder Precariobelasting valt de belasting die een gemeente mag heffen voor het gebruik van gemeentegrond. De tarieven staan in de verordening Precariobelasting. Daarnaast wordt er precario geheven voor het afmeren in de buitenhaven van Lage Zwaluwe en worden er liggelden in rekening gebracht op basis van privaatrechtelijke overeenkomsten.

Toeristenbelasting
- Het tarief watertoeristenbelasting is per persoon € 1,75 voor 24 uur.
- Het tarief landtoeristenbelasting is per persoon € 1,75 voor een overnachting.

Alleen niet-inwoners betalen de toeristenbelasting, dus ook arbeidsmigranten. Behalve als zij ingeschreven zijn in de BRP (Basisregistratie Personen). De netto-opbrengst gebruiken we voor het verbeteren van toeristische voorzieningen.

Afvalstoffenheffing
De gemeente laat het huishoudelijk afval (oud papier en karton, plastic, blik en drinkpakken, rest- en gft-afval) door een gespecialiseerde en daartoe gecertificeerde afvalinzamelaar huis-aan-huis ophalen. Daarnaast kun je afval, soms gratis of tegen betaling, naar de milieustraat brengen. Daar betaal je belasting voor, de afvalstoffenheffing. De afvalstoffenheffing is sinds 2003 gebaseerd op het Diftar-principe en is een 100% kostendekkende heffing.

Rioolheffing
In 2023 stelde de raad het Water- en Rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 vast. De rioolheffing dient 100% kostendekkend te zijn. De voorziening bouwen we af.
We innen de rioolheffing om de gemeentelijke kosten voor inzameling, transport van afvalwater te dekken, beheer en behoud van het rioleringssysteem te bekostigen en voor het verwerken van hemelwater. Daarnaast dekken we de kosten van maatregelen tegen de nadelige gevolgen van de grondwaterstand.

BedrijvenInvesteringsZone (BIZ)
De BIZ Bruisend Made is na een succesvolle eerste periode van vijf jaar voortgezet voor vijf jaarin de periode 2023-2027. Uiterlijk 1 november dient het BIZ bestuur een schriftelijk verzoek tot BIZ subsidie voor het komende belastingjaar in bij het college. BIZ-bijdrage wordt jaarlijks bij wege van aanslag geheven en bepaald op basis van de WOZ-waarden van de panden die niet in hoofdzaak tot woning dienen.

Begraafrechten
Begraafrechten omvatten het begraven van stoffelijke overschotten, het bijzetten van urnen en het onderhoud van graven op gemeentelijke begraafplaatsen. De tarieven zijn vastgelegd in de Verordening lijkbezorgingsrechten Drimmelen en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. In het verleden zijn de tarieven meerdere malen aanzienlijk verhoogd om meer kostendekkend te zijn. Om de begraafplaats aantrekkelijk te houden voor nieuwe begravingen, zijn hoge tarieven ongunstig. Ze kunnen zelfs resulteren in een verdere daling van het aantal begravingen en daarmee de inkomsten. Bovendien vervult de begraafplaats ook een parkfunctie, wat voor veel gemeenten een reden is om een lagere kostendekkendheid na te streven. Vanwege deze maatschappelijke betekenis zijn de tarieven niet kostendekkend.

Marktgelden en standplaatsen
De gemeente heeft weekmarkten op 3 locaties: het Dorpsplein in Terheijden, de Marktstraat te Made en de Nieuwstraat in Lage Zwaluwe. Voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt wordt een recht geheven, het marktgeld. Daarnaast wordt een recht geheven voor de standplaatsen op overige locaties in onze gemeente. In verband met de maatschappelijke betekenis zijn deze tarieven niet kostendekkend.

Secretarieleges
Secretarieleges worden geheven ter compensatie van de kosten voor diensten van de gemeenten, bijvoorbeeld voor het verstrekken van reisdocumenten, rijbewijzen, uittreksels uit de BRP en Burgerlijke Stand, aanvraag Verklaring Omtrent Gedrag, huwelijksvoltrekkingen.

Leges omgevingsvergunning
Leges omgevingsvergunning worden geheven ter compensatie van kosten voor diensten van de gemeente, bijvoorbeeld voor bouwaanvragen, het kappen van een boom, het afwijken van het omgevingsplan e.d.

Leges Biesbosch
Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning voor bijvoorbeeld het varen met een rondvaartboot of een ontheffing voor het beoefenen van modelsport in het Biesboschgebied binnen de gemeentegrenzen van Drimmelen worden leges geheven.

Lokale lastendruk
In de volgende tabel wordt de lokale belastingdruk weergegeven. Voor de ontwikkeling van het tarief afvalstoffen- en rioolheffing volgen we de Kadernota 2026 en voor de onroerende zaakbelastingen de Wet Onroerende Zaken

Tabel Par.B-1

Lokale Lastendruk gemiddeld per huishouden	*Eenheden 2026 (opgave SVHW)*	Begroting 2025	Begroting 2026	Nominale stijging	Procentuele stijging
Onroerende zaakbelastingen	*12.869*	€ 344,47	€ 353,77	€ 9,30	2,7%
Afvalstoffenheffing	*12.536*	€ 334,40	€ 343,43	€ 9,03	2,7%
Rioolheffing	*14.265*	€ 271,76	€ 279,10	€ 7,34	2,7%
Totaal gemiddeld per huishouden		**€ 950,63**	**€ 976,30**	**€ 25,67**	**2,7%**

De omvang van de totale lokale lastendruk stijgt in 2026 als gevolg van hogere netto-lasten onroerende zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing.

De stijging van de onroerendezaakbelasting (OZB) wordt bepaald door de OZB-index. De tarieven worden vastgesteld op basis van de verwachte inkomsten uit de OZB en de Waardering Onroerende Zaken (WOZ)-waarde voor het betreffende belastingjaar (inclusief de verwachte stijging van de marktwaarde). De definitieve tarieven worden vastgesteld tijdens de Raadsvergadering op 18 december 2025. Als de marktwaarde meer of minder stijgt dan verwacht, wordt het tarief daarop aangepast. Bij een hogere marktwaarde gaat het tarief omlaag, en bij een lagere marktwaarde gaat het tarief omhoog.

Afvalstoffenheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting na inzet van de voorziening. We passen hier een vast recht en een variabel tarief toe. Het variabel tarief bestaat uit het betalen per lediging. Naast de kosten zetten we ook een voorziening afval in om grote schommeling te voorkomen. We verwachten ondanks stijgende kosten, door de inzet van de voorziening, dat het tarief niet meer zal stijgen dan gehanteerde indexering van 2,7%.

Rioolheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting na inzet van de voorziening. De rioolheffing bestaat uit twee onderdelen. Te weten een vast recht en een variabel tarief waarbij we rekenen met watergebruik. We zetten ook een voorziening rioolheffing in om grote schommeling in tarief te voorkomen. Ook hier geldt dat we verwachten dat de stijging van het tarief niet meer dan de indexering van 2,7% zal bedragen.

Tabel Par.B-2.1

Overzicht kostendekkendheid	Bestemmingsbelastingen / heffingen			Retributies / rechten			
	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	BIZ	Lijkbezorging	Marktgelden/ standplaatsen	Leges	Totalen
Directe lasten -/- baten	2.950.158	2.375.931	25.000	160.029	48.910	1.452.713	7.012.741
Overhead	710.917	615.247	0	22.171	38.460	820.980	2.207.776
Rente	12.756	404.455	0	1.006	52	0	418.269
Btw	554.220	308.672	0	27.730	1.941	28.320	920.883
Totaal lasten	**4.228.051**	**3.704.305**	**25.000**	**210.937**	**89.363**	**2.302.013**	**10.559.669**
Totaal baten heffingen	4.088.000	3.589.365	25.000	130.173	26.750	1.902.216	9.761.504
Inzet voorzieningen (zie Tabel Finbgr-B2.2)	150.451	114.940	0	0	0	0	265.391
Totaal baten heffingen/ leges (incl. inzet voorziening)	**4.238.451**	**3.704.305**	**25.000**	**130.173**	**26.750**	**1.902.216**	**10.026.895**
Kostendekkendheid	**100%**	**100%**	**100%**	**62%**	**30%**	**83%**	**95%**

Tabel Par.B-2.2

Overzicht kostendekkendheid Leges	Titel 1 Algemene dienstverlening	Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn
Directe lasten -/- baten	620.626	808.099	23.988
Overhead	317.186	480.107	23.687
Btw	2.854	25.466	0
Totaal lasten	**940.667**	**1.313.672**	**47.674**
Totaal baten heffingen/ leges	**711.300**	**1.147.201**	**43.715**
Kostendekkendheid	**76%**	**87%**	**92%**

Algemene uitgangspunten kostendekkende tarieven

Voor het bepalen van de kostendekkende tarieven hanteren we de algemene informatie in de Handreiking kostentoerekening Heffingen, rechten en tarieven (VNG) en de notitie Lokale heffingen van de commissie BBV.

Voor het bepalen van de kostendekkende tarieven hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De gehanteerde index voor de tarieven in de tabellen van de begroting is de index op basis van de kadernota. Dit geldt niet voor de tarieven met een wettelijk maximum of voor tarieven die al maximaal kostendekkend zijn.
- De basis wordt gevormd door de integrale kostprijs incl. overhead, omslagrente, bijdragen aan voorzieningen en de compensabele btw (voor riool, afval, diensten en gebruik van voor openbare dienst bestemde gemeentebezittingen).
- Voor de berekening van de uurtarieven salarissen en de door te belasten overhead uurtarief wordt uitgegaan van 1.400 productieve uren per Fte.

Om het te heffen volume voor de afvalstoffen- en rioolheffing te bepalen gebruiken we de volgende uitgangspunten:

- Voor de afvalstoffen- en rioolheffing geldt het systeem van gesloten financiering met duurzame, 100% kostendekkendheid. Hierbij maken we gebruik van een egalisatievoorziening (conform art 44, lid 2 BBV), voorcalculatie en nacalculatie.
- Directe kosten toerekening van taakveld 7.3 voor de afvalstoffenheffing en van taakveld 7.2 voor de rioolheffing: dit zijn kosten voor de activiteiten die direct in verband staan met de geleverde dienst. De inzet van personeel rekenen we toe op basis van de voor 2026 berekende uurtarieven (zie Tabel Par.B-3).
- De toerekening van de (toerekenbare) kosten straatreiniging/vegen is voor de afvalstoffenheffing 30% (taakveld 2.1) en voor de rioolheffing 55%. Straatreiniging/vegen doen we om 3 redenen. Voor het functioneren van de riolering, vanwege het nevenafval bij het (verkeerd) aanbieden en inzamelen van huishoudelijk afval en de verkeersveiligheid. Omdat we een landelijke gemeente zijn hebben we o.a. relatief veel bladafval in verhouding tot het nevenafval. Bladafval verstopt o.a. het rioolstelsel.
- Van het zwerfafval blijkt circa 60% te bestaan uit nevenvervuiling bij de inzameling van huishoudelijk afval; de toerekening van de kosten zwerfafval worden daarom voor 60% toegerekend aan de afvalstoffenheffing (taakveld 2.1).
- De toerekening van kosten stedelijk water en watergangen (taakveld 5.7) is voor de rioolheffing 15% van de kosten die zijn gekoppeld aan één of meer van de vijf thema's in het WRP: afvalwater, hemelwater, grondwater, oppervlaktewater en bedrijfsvoering.
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces (taakveld 0.4; zie voor de berekening zie tabel Par.B-3).
- Alle kwijtscheldingskosten nemen we op in het tarief voor de afvalstoffenheffing (taakveld 6.3).
- De extracomptabele rente toerekening berekenen we met de comptabele rente (zie paragraaf D. Financiering). Dit is een stelselwijziging ten opzichte van de begroting 2025. Daarin werd in de begroting gerekend met het externe rente tarief. Dit tarief lag hoger dan het omslagrente tarief waardoor zowel relatief als absoluut hogere kosten werden toegerekend aan de heffingen dan in de huidige berekening het geval is.
- De extra comptabele BTW toerekening: dit betreft de extracomptabel berekende compensabele BTW die kan worden toegerekend aan activiteiten waarvan de kosten worden verhaald via de afvalstoffen- en rioolheffing.
- Het overheadtarief wordt bepaald door het totaal volume aan overheadkosten te delen door het totaal aan productieve uren van de primaire afdelingen (de programma's exclusief het programma overhead).

Kwijtschelding

In de gemeente Drimmelen kun je kwijtschelding aanvragen voor de onroerendezaakbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor andere belastingen wordt geen kwijtschelding gegeven.

De gemeente Drimmelen hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering, terwijl de landelijke norm 90% is. Hierdoor komen meer mensen in aanmerking voor kwijtschelding. Dit betekent dat iedereen met een inkomen op bijstandsniveau kwijtschelding kan krijgen, zolang hij/zij geen vermogen heeft. Vermogen is bijvoorbeeld spaargeld, een auto of een huis.

Sinds 1 januari 2023 is de vermogensnorm voor kwijtschelding versoepeld. Inwoners met een laag inkomen mogen nu een kleine buffer hebben voor onverwachte uitgaven, zonder dat dit invloed heeft op hun kwijtschelding. Hierdoor kunnen inwoners wat geld opzij zetten en worden ze meer zelfredzaam.

Het totale bedrag voor de kwijtschelding van riool- en afvalstoffenheffing wordt verwerkt in de tarieven voor alle belastingbetalers in de gemeente. Dit betekent dat iedereen in de gemeente meebetaalt aan deze kwijtschelding.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Omschrijving

Onze gemeente beheert ongeveer 385 hectare openbare ruimte. Iedereen die hier woont, werkt of recreëert maakt daar gebruik van. De gemeente maakt dit mogelijk door het aanleggen en in stand houden van onder andere wegen, groen en riolering. Maar ook door het aanbrengen van verkeersmaatregelen (zoals verkeersborden en drempels), straatmeubilair en openbare verlichting. We noemen dat de kapitaalgoederen van de openbare ruimte.

Bij het inrichten, onderhouden en beheren van de openbare ruimte houden we rekening met de vigerende wetgeving en besluiten vanuit het rijk, de provincie het waterschap en natuurlijk ons eigen beleid. Het onderhoud en beheer van de openbare ruimte verdelen we in drie categorieën: Klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies/ rehabilitaties / vervangingen (investeringen).

Voor een overzicht van de (vervangings)investeringen (inclusief toelichtingen) wordt verwezen naar "bijlage 4. Investeringsprognose 2026 - 2029" en voor een overzicht van de stand van de onderhoudsvoorzieningen (inclusief verloop) zie de "Financiële begroting" onderdeel B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen".
Op basis van de BBV voorschriften en eis Provincie (toezichthouder) dienen de beleids- en beheersplannen actueel te zijn. Hiervoor zijn bedragen geraamd in de begroting. Indien er geen bedragen zijn opgenomen voor een plan betekent dit dat deze in eigen beheer wordt opgesteld.

Openbaar groen

Tabel Par. C-A Openbaar groen

Beschikbare onderhoudsbudgetten	2026	2027	2028	2029
Onderhoud bomen, bossen en bosplantsoenen	€ 441.750	€ 441.750	€ 441.750	€ 441.750
Onderhoud cultuurbeplanting en grasvegetaties (incl. verhoging biodiversiteit, stortkosten)	€ 1.032.500	€ 1.032.500	€ 1.032.500	€ 1.032.500
Onderhoud ecologische verbindingszones (EVZ)	€ 42.750	€ 42.750	€ 42.750	€ 42.750
Onderhoud bermen (incl. egalisatie, verhoging biodiversiteit, stortkosten)	€ 284.000	€ 284.000	€ 284.000	€ 284.000
	€ 1.801.000	€ 1.801.000	€ 1.801.000	€ 1.801.000
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Renovatie openbaar groen	€ 154.748	€ 154.748	€ 154.748	€ 154.748
EVZ Terheijden-Zonzeel	€ 425.000	€ -	€ -	€ -
	€ 579.748	€ 154.748	€ 154.748	€ 154.748
Totaal	***€ 2.380.748***	***€ 1.955.748***	***€ 1.955.748***	***€ 1.955.748***

Het beleidskader met betrekking tot Openbaar groen ligt vast in het integraal groenbeleidsplan 2017 – 2026 ‘Groen leeft en verbindt’. Hierin heeft zowel biodiversiteit als duurzaamheid een belangrijke plek.

Groenbeleid

Het groenbeleid is gericht op duurzaam kwaliteitsgroen. Dit houdt in dat we:

- Geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen gebruiken
- Accepteren we een bepaalde mate van kruidengroei accepteren op die plaatsen waar dat mogelijk is.
- De minimale onderhoudsniveau van het groen en onkruid op verhardingen is beeldkwaliteit B
- Grove heesters onderhouden we op beeldkwaliteit C-niveau
- Centra en hotspots onderhouden we op beeldkwaliteitsniveau A
- Begrazing vindt plaats op basis van visuele beoordeling en frequentie (geen beeldkwaliteit)
- Onderhoud voeren op mede basis van burgertevredenheid.

Bomenbeleid
We werken met een waardevolle bomenkaart.

Bermenbeleid
Het ecologisch bermbeheer is een groeiproces waarbij we streven naar beplanting die van nature in een berm voorkomt. Bij het onderhoud houden we rekening met de verkeersveiligheid en het beperken van specifieke plantensoorten als Jacobskruiskruid en exoten.

Ecologische Verbindingszones
Het integrale groenbeleidsplan ambieert om de EVZ Mark-Zwaluwse Haven verder te ontwikkelen. Het waterschap vroeg de gemeente hieraan mee te werken.

Onderhoud

Klein onderhoud bestaat uit het oplossen van meldingen, kleine gebreken en regulier onderhoud aan de plantsoenen, bomen, EVZ 's en ander groen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit. Voor het onderhoud groen werken we met een effectbestek. Dat voert MidZuid uit.
De bermen maaien we ecologisch mits dit de veiligheid niet beperkt. Daarnaast beperken we de overlast van Jacobskruiskruid en Duizendknoop door die apart te verwijderen.
Groot onderhoud bestaat uit het vitaliseren van groen. Hierbij denken we aan intensief snoeien van bomen, het opknappen van plantsoenen en gazons of het inboeten van struiken.
We bereiden samen met het waterschap de aanleg van de EVZ Mark Zwaluwse Haven verder voor.

Speelvoorzieningen en sportfaciliteiten in de openbare ruimte

Tabel Par. C-B Speelvoorzieningen en sportfaciliteiten in de openbare ruimte

Beschikbare onderhoudsbudgetten	2026	2027	2028	2029
Speelvoorzieningen	€ 64.000	€ 64.000	€ 64.000	€ 64.000
Sportfaciliteiten: trapveldjes, kunstgrasvelden	€ 19.290	€ 19.290	€ 19.290	€ 19.290
	€ 83.290	€ 83.290	€ 83.290	€ 83.290
Totaal	***€ 83.290***	***€ 83.290***	***€ 83.290***	***€ 83.290***

Het huidige beleid (2015) is gebaseerd op de volgende visie: *Spelen is bewegen waarbij iedere leeftijdscategorie de mogelijkheid krijgt om actief en participerend gebruik te maken van de openbare ruimte in Drimmelen. Het accent bij te vervangen speeltoestellen zal liggen op avontuurlijk en natuurlijk.* Het huidige beleid is in de kern nog steeds relevant en hoeft niet volledig herschreven te worden. Het is echter wel belangrijk om de visie te herzien en af te stemmen op de huidige samenleving en de toekomst die we tot nu toe kunnen voorzien. Vandaar dat wij in 2026 met een aangepast/nieuw beleid speelruimte zullen komen.

Beschikbare onderhoudsbudgetten:
Sinds de opstelling van het huidige beleid is het aantal speeltoestellen in de gemeente aanzienlijk toegenomen: van 282 toestellen op 172 plekken naar 440 toestellen op 80 plekken**.** Wat we nu zien, is dat er veel losse toestellen of speelplekken zijn die weinig gebruikt worden. Het grote aantal toestellen leidt tot meer onderhoud en onderhoudskosten. De komende 3 jaren dienen bij ongewijzigd beleid 153 speeltoestellen vervangen te worden. Gezien de hoeveelheid speeltoestellen, zien we dat we structureel te weinig kosten opnemen voor het onderhoud. Alleen al voor de inspecties van de toestellen en het onderhoud valondergronden zijn we op jaarbasis een bedrag van € 58.000 kwijt.

Wegen, Verkeer, Openbare verlichting en Overige objecten in de openbare ruimte

Tabel Par. C-C Wegen, Verkeer, Openbare verlichting en overige objecten in de openbare ruimte

Beschikbare onderhoudsbudgetten	2026	2027	2028	2029
Wegen	€ 1.726.713	€ 1.726.713	€ 1.726.713	€ 1.726.713
Verkeer	€ 81.850	€ 81.850	€ 81.850	€ 81.850
Openbare verlichting	€ 172.000	€ 172.000	€ 172.000	€ 172.000
Overige objecten in de openbare ruimte	€ 38.000	€ 38.000	€ 38.000	€ 38.000
	€ 2.018.563	€ 2.018.563	€ 2.018.563	€ 2.018.563
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Wegen rehabilitatie (vervanging bestratingsmaterialen)	€ 241.322	€ 241.322	€ 241.322	€ 241.322
Verkeersreconstructies	€ 155.597	€ 50.535	€ 50.535	€ 50.535
Laadpalen (uitbreiding)	€ 52.531	€ -	€ -	€ -
Vervanging openbare verlichting	€ 154.822	€ 154.822	€ 154.822	€ 154.822
	€ 604.272	€ 446.679	€ 446.679	€ 446.679
Totaal	***€ 2.622.835***	***€ 2.465.242***	***€ 2.465.242***	***€ 2.465.242***

Beleidskader

Het beleidskader met betrekking tot Wegen legden we vast in het Beleidsplan wegen 2021-2030; "Op weg naar grotere burgertevredenheid".
Het uitgangspunt is kwaliteit gestuurd onderhoud op basis van tweejaarlijkse weginspecties. Wij grijpen in bij de overgang van kwaliteitsniveau C (slecht) naar D (zeer slecht). Bij onze hoofdfietsroutes en voetpaden grijpen we eerder in, namelijk bij de overgang van kwaliteit B (matig) naar C. Hiermee borduren we grotendeels voort op het vorige beleid, maar met meer aandacht voor de voetpaden. Op basis van de 90%-regel is de gemiddelde kwaliteit van het gehele wegennet bepaald. Hierbij bepalen we bij welke beeldkwaliteit we de grens van 90% bereiken. Het algemeen kwaliteitsniveau van de verhardingen in de gemeente Drimmelen is B.

Aandachtspunten de komende 2 jaar:
- Het onderhoud op asfaltwegen binnen de meeste kernen
- Fietspaden in Terheijden
- Voetpaden in Drimmelen en Hooge Zwaluwe

De basis voor de wegenplanning vormt de weginspectie. De hieruit volgende werkzaamheden zijn onder te verdelen in klein onderhoud (exploitatie), groot onderhoud (voorziening) en reconstructies / rehabilitaties (investeringen). Iedere twee jaar stellen we een beheer- en uitvoeringsplan wegen op. Hierbij houden we rekening met de degeneratie van verhardingen. Bij het ontbreken van onderhoud gaat de kwaliteit van asfalt sneller achteruit dan bij elementenverharding. Daarom krijgt asfaltonderhoud een hogere prioriteit dan elementenverhardingen. Verder maken we integrale afwegingen in relatie tot andere werkzaamheden zoals rioleringen, groen en werken door andere partijen. In 2025 hebben we de laatste inspectie laten uitvoeren.

Klein onderhoud (exploitatie)
Bestaat uit het oplossen van meldingen en kleine gebreken aan de verhardingen die uit inspecties naar voren komen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit.
Daarnaast hebben we een aantal vaste partijen voor het bermenonderhoud (uitvullen en afbermen).

Groot onderhoud (voorziening)
Groot onderhoud dekken we uit de voorziening. Zoals vermeld nemen we dit op in het beheer- en uitvoeringsplan.
In 2026 besteden op basis van het uitvoeringsplan een bedrag van ca. € 1,849 miljoen aan groot en klein onderhoud asfalt en elementenverhardingen. Groot onderhoud aan elementenverhardingen voeren we meestal uit bij integrale projecten zoals rioolvervangingen. In 2027 inspecteren we weer de wegen.

Civieltechnische kunstwerken

Tabel Par. C-D Civieltechnische kunstwerken

Beschikbare onderhoudsbudgetten	2026	2027	2028	2029
Civieltechnische kunstwerken	€ 63.000	€ 63.000	€ 63.000	€ 63.000
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal	***€ 63.000***	***€ 63.000***	***€ 63.000***	***€ 63.000***

Beleidskader
In 2009 stelden we de Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens vast. Er is één duidelijk uitgangspunt. We houden de kunstwerken veilig.

Onderhoud
We inspecteren de kunstwerken iedere drie jaar. In 2026 laten we een beheerplan Civiele Kunstwerken opstellen. In 2026 gaan we de data uit het beheerprogramma kunstwerken over zetten naar het integrale beheerprogramma Obsurv. Zodra dat op orde is, maken we in 2026 een nieuw beheerplan.

Riolering en Water

Tabel Par. C-E Riolering en Water

Beschikbare onderhoudsbudgetten	2026	2027	2028	2029
Riolering	€ 536.000	€ 536.000	€ 536.000	€ 536.000
Stedelijk water	€ 268.000	€ 268.000	€ 268.000	€ 268.000
	€ 804.000	€ 804.000	€ 804.000	€ 804.000
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Vervanging vrijverval riolering	€ 3.370.006	€ 4.181.539	€ 429.847	€ 3.173.430
Totaal	***€ 4.174.006***	***€ 4.985.539***	***€ 1.233.847***	***€ 3.977.430***

Riolering
Op gemeentelijk niveau is begin 2023 het Water en Rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 vastgesteld.
Door de integrale benadering van het gehele watersysteem vindt in dit beleidsplan zowel riolering als water plaats en is afgestemd op het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA 2018).
De doelen van het Deltaplan zijn:
- Analyseren van de gevolgen van klimaatverandering (tot 2050) voor diverse functies in een gebied;
- Bepalen van een strategie en concrete doelen (tot 2050) voor het verbeteren van de water robuust- en klimaatbestendigheid;
- Uitvoering geven aan de strategie door dit vast te leggen in beleidsplannen, wetten en regels.

Beleidskader
Bij het vaststellen van het Waterbeleidsplan (WRP) zijn nieuwe ambities vastgesteld. Deze ambities anticiperen vooral op klimaatverandering.
- Afvalwater: het verzamelen en afvoeren van afvalwater gebeurt op een milieu hygiënische wijze.
- Hemelwater: We staan overlast eens in de vijf jaar toe (bui 09). We infiltreren zo veel als mogelijk.
- Grondwater: We anticiperen op grondwaterknelpunten zoals bodemdaling door lage grondwaterstanden of grondwateroverlast door storende grondlagen.

Ieder jaar inspecteren we ongeveer 10% van het rioolstelsel. Jaarlijks maken we een uitvoeringsplanning. We maken onderscheid in klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies. Klein onderhoud bestaat uit kleine reparaties, verwijderen wortel-ingroei en kleine re-liningen. Groot onderhoud houdt in dat er grotere lengtes riool één op één vervangen of voorzien van een re-lining. Reconstructies zijn rioleringen waarvan de buisdiameter verandert of een geheel stelsel wordt vervangen.
We onderhouden de drukriolering frequent. Het onderhoud en het beheer aan de IBA's wordt verzorgd door de Gemeente.

Water
In het WRP namen we ook ambities voor oppervlaktewater op.

Oppervlaktewater:
- Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we;
- Oppervlaktewater proberen we lang vast te houden;
- Wateroverlast door oppervlaktewater beperken we in samenwerking met het waterschap.

In de notitie Baggeren havens (2014) namen we een aantal streef dieptes op. Een ander uitgangspunt bestaat uit het eens in de vijf jaar monitoren van de diepten in de havens.

Watergangen
In de legger van het waterschap is van alle watergangen vastgelegd wie verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud. In grote lijn kan gesteld worden dat alle watervoerende sloten, vaak als A-watergang aangemerkt, in beheer en onderhoud zijn bij het waterschap. De overige watergangen (B-watergang of bermsloten) zijn in beheer en onderhoud bij de aanliggende perceeleigenaren. In stedelijk gebied is dit de gemeente, om niet elke afzonderlijke bewoner een deel van het onderhoud te laten uitvoeren.
De onderstaande kenmerken van het watersysteem zijn bekend.
- totale lengte categorie A watergangen in beheer bij het waterschap: 342 km
- totale lengte categorie B watergangen buitenstedelijk in particulier beheer: 68 km
- totale lengte categorie B watergangen binnenstedelijk in beheer bij de gemeente: 11 km
- totale lengte overstortsloten in beheer bij de gemeente (opgenomen als categorie A watergang in de legger): 14 km (250 m aan beide zijden van 27 overstorten)

Gebouwenbeheer

Tabel Par. C-F Gebouwenbeheer

Beschikbare onderhoudsbudgetten	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Groot onderhoud Gebouwenbeheer (Planon)	€ 327.788	€ 327.788	€ 327.788	€ 327.788
Klein onderhoud gebouwenbeheer	€ 203.778	€ 203.778	€ 203.778	€ 203.778
	€ 531.566	€ 531.566	€ 531.566	€ 531.566
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Vervanging binnenzonwering	€ 205.400	€ -	€ -	€ -
Totaal	***€ 736.966***	***€ 531.566***	***€ 531.566***	***€ 531.566***

Beleidskader

De werkzaamheden worden uitgevoerd conform het door de gemeenteraad in 2020 vastgestelde beleidskader. Dit is verankerd in het Gebouwen Beheer Systeem (GBS-systeem).

Onderhoud

Er wordt onderscheid gemaakt tussen groot onderhoud (voorziening) en klein onderhoud (exploitatie). Klein onderhoud bestaat uit jaarlijks terugkerend onderhoud (contracten) en klein technisch onderhoud. Onder klein technisch onderhoud wordt verstaan het vervangen of repareren van onderdelen van het vastgoed die geen planmatige investering vragen. Groot onderhoud gaat over grotere werkzaamheden aan gebouwen en installaties. Deze werkzaamheden komen naar voren uit het beheerplan. Bij een aantal geplande werkzaamheden toetsen we of het noodzakelijk is. Zo niet dan stellen we de werkzaamheden uit.

Onderwijshuisvesting

Tabel Par. C-G Onderwijshuisvesting

Beschikbare onderhoudsbudgetten	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Groot onderhoud Gebouwenbeheer (Planon)	€ 33.821	€ 33.821	€ 33.821	€ 33.821
Overig onderhoudsbudgetten in exploitatie	€ 14.598	€ 14.598	€ 14.598	€ 14.598
	€ 48.419	€ 48.419	€ 48.419	€ 48.419
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal	***€ 48.419***	***€ 48.419***	***€ 48.419***	***€ 48.419***

Beleidskader

Op 18 september 2025 stelde de gemeenteraad de ‘Visie Onderwijshuisvesting Drimmelen 2025-2030’ vast. In deze visie is een aantal onderwijshuisvestingsprojecten benoemd die de komende jaren bijzondere aandacht vragen. De raad besloot de visie vast te stellen, nader onderzoek te doen naar de verschillende scenario’s en financiële gevolgen voor de toekomstige huisvesting van Den Duin en het Dongemond College en de verschillende huisvestingsscenario’s samen met de schoolbesturen uit te gaan werken in het IHP 2027-2030 (met een doorkijk tot 2042).

Onderhoud

Er wordt onderscheid gemaakt tussen groot onderhoud (voorziening) en klein onderhoud (exploitatie). Klein onderhoud bestaat uit jaarlijks terugkerend onderhoud (contracten) en klein technisch onderhoud. Onder klein technisch onderhoud wordt verstaan het vervangen of repareren van onderdelen van het vastgoed die geen planmatige investering vragen. Groot onderhoud gaat over grotere werkzaamheden aan gebouwen en installaties. Deze werkzaamheden komen naar voren uit het beheerplan. Bij een aantal geplande werkzaamheden toetsen we of het noodzakelijk is. Zo niet dan stellen we de werkzaamheden uit.

Sportaccommodaties

Tabel Par. C-H Sportaccommodaties

Beschikbare onderhoudsbudgetten	2026	2027	2028	2029
Groot onderhoud Gebouwenbeheer (Planon)	€ 273.851	€ 273.851	€ 273.851	€ 273.851
Overig onderhoudsbudgetten in exploitatie	€ 157.520	€ 157.520	€ 157.520	€ 157.520
	€ 431.371	€ 431.371	€ 431.371	€ 431.371
Investeringen (bijlage 4. Investeringsprognose)	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Vervangingsinvesteringen kunstgrasvelden	€ 513.500	€ 36.772	€ -	€ -
Totaal	***€ 944.871***	***€ 468.143***	***€ 431.371***	***€ 431.371***

Beleidskader

Op dit moment werken we met hoofdzakelijk incidentele budgetaanvragen voor groot onderhoud aan en investeringen in de buitensportaccommodaties. Omdat dit kwetsbaar is gebleken, stellen we cf. het raadsbesluit van 17 april 2025 in 2025 een Beheerplan voor de sportparken op. Hierin brengen we ons gegevensbeheer op orde en stellen we tegelijkertijd een MIOP (Meerjaren Investerings- en Onderhoudsplan) op waarin we zaken beter borgen. We leggen dit MIOP in 2026 aan de raad voor.

Onderhoud

Er wordt onderscheid gemaakt tussen groot onderhoud (voorziening) en klein onderhoud (exploitatie). Klein onderhoud bestaat uit jaarlijks terugkerend onderhoud (contracten) en klein technisch onderhoud. Onder klein technisch onderhoud wordt verstaan het vervangen of repareren van onderdelen van het vastgoed die geen planmatige investering vragen. Groot onderhoud gaat over grotere werkzaamheden aan gebouwen en installaties. Deze werkzaamheden komen naar voren uit het beheerplan. Bij een aantal geplande werkzaamheden toetsen we of het noodzakelijk is. Zo niet dan stellen we de werkzaamheden uit.

Kengetallen

Tabel Par. C-I Kengetallen

Categorie	Onderdeel	Eenheid	Jaarrekening		Begroting	
			2023	2024	2025	2026
Openbaar groen	Bomen	stuks	17.104	17.149	17.134	16.891
	Beplanting	m2	414.669	432.117	416.669	477.369
	Gras	m2	507.082	495.659	507.082	502.616
	Bermen	m2	1.213.256	1.463.370	1.213.256	1.109.970
	Ecologische VerbindingsZones (EVZ)	stuks	3	3	3	3
Speelvoorzieningen	Speellocaties	stuks				80
	Speeltoestellen	m2	414.669		416.669	440
Sportfaciliteiten in de openbare ruimte	Trapveldjes	stuks				
	Kunstgrasvelden	stuks				
Wegen	Asfaltverhardingen	m2	808.613	808.613	808.613	828.951
	Elementenverhardingen	m2	1.231.169	1.236.154	1.241.169	1.369.470
	Betonberhardingen	m2	31.495	32.516	31.495	31.110
	Halfverharding	m2	50.897	50.897	50.897	32.803
Openbare verlichting	Lichtmasten	stuks	6.623	6.597	6.653	6.657
	Armaturen	stuks	6.758	6.641	6.788	6.657
Overige objecten in de openbare ruimte	Banken	stuks				218
	Papierbakken	stuks				314
Civeiltechnische kunstwerken	Objecten havens	stuks	52	45	52	52
	Bruggen (hout, staal, beton), duikerbruggen	stuks	31	33	31	31
	Duikers (beton)	stuks	227	227	227	227
	Objecten overige (vissteigers / beschoeiingen)	stuks	15	15	15	15
Riolering	Vrijverval riolering	m1	165.505	131.236	167.005	223.050
	Drukriool	m1	50.344	42.762	50.344	51.102
	Individuele Behandeling Afvalwater (IBA)	stuks	83	78	83	78
	Gemalen	stuks	305	305	305	305
	Pomp-units	stuks		42		42
	Bergbezinkbassins	stuks	8	8	8	9
Stedelijk water	Watergangen	m1	200.681	200.681	200.681	200.681
	Stedelijk water	m2	20.182	20.182	20.182	20.182
Vaarwegen	Havens	m2	269.280	269.280	269.280	269.280

D. Financiering

Treasuryfunctie: Taken en Beleid

De Treasury functie is ondergebracht bij de afdeling Financiën.
Een Treasury functie bij de gemeente Drimmelen gaat over het beheer van geld en het omgaan met financiële risico's.
De persoon die deze functie vervult, zorgt ervoor dat de gemeente goed met haar geld omgaat.

De belangrijkste taken van de treasurer zijn:
- Geldbeheer
- Leningen en beleggingen
- Risico's beheren
- Budget en Planning
- Rapporteren
- Wet- en Regelgeving
- Advies geven.

Geldbeheer: Bij geldbeheer zorgt de treasurer dat er genoeg geld op de bankrekening van de gemeente staat om rekeningen te betalen.

Leningen en beleggingen: De treasurer zorgt voor het lenen van geld voor projecten van de gemeente, beheert de schulden en zorgt ervoor dat leningen op tijd worden terugbetaald. Gemeente Drimmelen heeft geen actieve beleggingsportefeuille gericht op winst.

Risico's beheren: Een andere taak is het zorgen dat de gemeente goed omgaat met risico's, zoals veranderingen in rente of geld dat niet op tijd binnenkomt. Hierbij is een goede planning van belang om risico's zo klein mogelijk te houden.

Budget en planning: Een treasurer helpt bij het maken van de jaarlijkse begroting door te kijken hoeveel geld er is en hoeveel geld er nodig is gedurende verschillende momenten van het jaar. Een zogeheten liquiditeitsplanning.

Rapporteren: Verslag uitbrengen aan het gemeentebestuur over hoe het met het geldbeheer gaat is ook een belangrijk taak voor een treasurer. Hij zorgt ervoor dat het voor iedereen duidelijk is hoe het geld beheert wordt en welke financiële risico's er zijn.

Wet- en Regelgeving: Een andere taak is ook dat de gemeente zich houdt aan alle wet en regelgeving. Dit borgt de gemeente Drimmelen door iedere 4 jaar een eigen Treasury statuut op te stellen, met daarin alle kaders waarbinnen de treasurer zijn taken moet uitvoeren.

Advies geven: Als laatste geeft de treasurer advies aan de gemeenteraad en het bestuur over financiële beslissingen.

Het financieringsbeleid van de gemeente Drimmelen schrijft voor dat we bij een normale rentestructuur maximaal gebruikmaken van financieringen met een korte looptijd. Op deze manier lenen we alleen geld voor de periode dat we het nodig hebben. Het rentetarief op kortlopende leningen is doorgaans lager dan bij langlopende leningen.

Daarbij neemt de gemeente de wettelijke kaders voor renterisicobeheer in acht, zoals het kasgeldlimiet en renterisiconorm.

Renteverwachtingen

De renteverwachtingen voor Nederland en de eurozone in het algemeen worden sterk beïnvloed door het monetair beleid van de Europese Centrale Bank (ECB).

De ECB heeft de rente vanaf 2022 fors verhoogd om de hoge inflatie tegen te gaan, die deels werd veroorzaakt door de nasleep van de COVID-19-pandemie en de oorlog in Oekraïne. In totaal heeft de ECB haar belangrijkste depositorente in iets meer dan een jaar tijd gehalveerd van 4% naar 2%. Dit is een van de snelste overgangen van verkrapping naar versoepling onder de grote centrale banken, zowel qua tempo als qua omvang.

De inflatie in de eurozone komt weer in de buurt van de doelstelling van 2% en de leenkosten dalen. Dit lijkt het moment te zijn van de eindrente. Het niveau waarop het monetaire beleid de economie niet meer stimuleert of beperkt. De rentes van de belangrijkste centrale banken over de afgelopen twee jaar laten een sterke discrepantie zien. Het tarief voor de beleidsrente in de VS is recentelijk bijgesteld naar 4% - 4,25%.

Nieuwe geopolitiek en handelsgrelateerde onzekerheden vragen om een voorzichtig, data-afhankelijk en flexibel monetair beleid vanuit de ECB, waarbij het voor de ECB niet mogelijk is om het toekomstige rentepad precies te sturen.

Voor de begroting 2026 zijn we vanuit het voorzichtigheidsbeginsel uitgegaan van een gemiddelde rente van 3% op kortlopende en langlopende geldleningen welke aangetrokken worden.

Financieringsbeleid

De rente die we in de toekomst moeten betalen, is belangrijk voor ons financieringsbeleid. Dit hangt af van de rente op de geld- en kapitaal markt.
Op de geldmarkt trekt de gemeente kortlopende leningen aan met een maximale looptijd van 1 jaar. Op de kapitaalmarkt trekt de gemeente langlopende leningen aan met een looptijd van meer dan 1 jaar.
De gemeente zorgt ervoor dat niet alle langlopende schulden op hetzelfde moment aflopen. Dit helpt om het renterisico te verminderen. Vanaf eind 2025 is een kortlopende financiering benodigd van 8,5 miljoen. Begin 2026 ramen we een financieringsbehoefte van 3 miljoen. Verder zullen we langlopende financiering dienen aan te trekken in het derde kwartaal en vierde kwartaal van 2026 met een omvang totaal 11 miljoen. Deze financiering behoefte geeft een totaal van € 235.000 euro voor 2026 aan rentekosten.

De toename in (langlopende) schulden wordt veroorzaakt doordat het huidige patroon van bestedingen de inkomende geldstromen overstijgt. Dit leidt ertoe dat leningen afgesloten dienen te worden om alle betalingen te kunnen verrichten.

Geldleningen en garanties

De gemeente heeft zoals de in de jaarrekening 2024 te lezen was € 29,7 miljoen aan langlopende geldleningen openstaan.
Na alle aflossingen en aantrekken van nieuwe financiering zal naar verwachting de totale langlopende schuld van de gemeente uitkomen op € 52,1 miljoen per 31-12-2026.

De gemeente Drimmelen staat garant voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen die zijn aangevraagd door organisaties, instellingen of verenigingen, op voorwaarde dat hun activiteiten in lijn liggen met de taken van de gemeente, ook wel borgstelling genoemd. Deze directe borgstellingen zijn voornamelijk gericht op woningbouwverenigingen, zorginstellingen en sportverenigingen. Voor deze borgstellingen wordt € 317.000 afgelost in 2026, totale borgstelling komt eind 2026 uit op minder dan € 1,5 miljoen.

Het beleid van de gemeente Drimmelen is als volgt:
Er worden geen gemeentegaranties verleend voor geldleningen aan derden zoals stichtingen en verenigingen, tenzij:
• het gaat om de herfinanciering van bestaande leningen waarvoor eerder een gemeentegarantie is verleend.
• het geldleningen betreft voor sportverenigingen of welzijns- en zorginstellingen. Deze specifieke geldleningen worden apart beoordeeld.

Daarnaast fungeert gemeente Drimmelen fungeert als achtervang voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) bij borgstellingen voor de woningbouwvereniging.

Het WSW staat garant voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de deelnemers. Met de garantie van het WSW kunnen de deelnemers (corporaties) gunstige leningen op de kapitaalmarkt aantrekken. Het WSW heeft door toonaangevende kredietbeoordelaars de Triple A rating gekregen. De eventuele verplichtingen die voortvloeien uit de garanties worden gedekt door het risicovermogen en de obligoverplichtingen van WSW-deelnemers. Als het risicovermogen van het WSW ontoereikend is, worden de obligoverplichtingen bij de deelnemers opgevraagd. Als het risicovermogen (inclusief ontvangen obligo) vervolgens onder de 0,25% van het garantievolume daalt, treedt de achtervangpositie van het Rijk en de betrokken gemeente in werking.
Het WSW beoordeelt de financiële positie van corporaties bij elke leningsaanvraag en verleent alleen leningen als de corporatie voldoende vermogensdekking heeft. Jaarlijks screent het WSW samen met het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV) alle corporaties financieel, namens het ministerie.

Alle borgstellingen van woningstichtingen in de gemeente Drimmelen worden opgenomen in de overzichten van het WSW. Het nieuwe kapitaalbeleid, inclusief het aangaan van obligoleningen, is geïmplementeerd in het najaar van 2021. De obligoleningen van de deelnemers zijn opgenomen in het overzicht van 'gewaarborgde geldleningen'.

Wanneer dit het regime van voor 1 augustus 2021 betreft, is de verdeelsleutel 100% voor elke geldlening waarvoor de gemeente een achtervangpositie inneemt, waardoor het aan de gemeente toegerekend bedrag gelijk is aan het schuldrestant. Wanneer dit het regime vanaf 1 augustus 2021 betreft, is de verdeelsleutel gelijk aan het percentage van marktwaarde van het DAEB-bezit van de betreffende deelnemer dat in de gemeente ligt (conform de meest recente verantwoordingscijfers). Het toegerekende achtervangbedrag is gelijk aan het schuldrestant vermenigvuldigd met deze verdeelsleutel.

In 2024 is het totaal nominaal geborgd schuldrestant van de corporatie € 4.600 miljoen van de corporaties die actief zijn in gemeente Drimmelen. Totale waarde van leningen en borgingsplafond is als geheel opgenomen en niet uitgesplitst naar de gemeenten waarin corporatie bezit heeft. Op basis van de marktwaard van het DAEB bezit percentage, betreft dit een schuld toerekenbaar aan gemeente Drimmelen omvang € 144 miljoen. Op basis van het borgingsplafond voor 2026 kan een inschatting gemaakt worden van de maximaal toe te rekenen schuld. Dit bedraagt € 160 miljoen.

Renterisicobeheer

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) vormt het wettelijke kader voor de financiering. De intentie van de wet is gericht op het bevorderen van de kredietwaardigheid en transparantie van het financieringsbeleid.

Kasgeldlimiet

Een gemeente mag maximaal 8.5% van haar totale begroting lenen met kortlopende leningen. De kasgeldlimiet bedraagt € 7 miljoen voor 2026. Voor 2025 geldt dat sprake is geweest van twee kasgeldleningen, met een rentepercentage van 2,8% en 3,15%. Voor de begroting 2026 wordt gerekend met 3,5% rente voor nieuwe kasgeldleningen.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is 20% van de totale begroting. De renterisiconorm bedraagt € 16,6 miljoen voor 2026. Dit betekent dat maximaal 20% van de langlopende schulden kan veranderen door renteherziening. De norm zorgt ervoor dat de gemiddelde looptijd van de schulden minimaal 5 jaar is. Dit helpt om het renterisico te verminderen.
De renterisiconorm wordt in de komende jaren niet overschreden. Dit komt doordat veel van onze leningen langlopend zijn. Op alle leningen wordt afgelost. In 2026 vervalt geen lening.

We verwachten in 2026 twee nieuwe langlopende leningen aan te trekken. Daarbij houden we rekening met de renterisiconorm voor de periode van het afsluiten van de lening.

Schatkistbankieren

Sinds eind 2013 moeten gemeenten hun extra geld op een rekening bij het Rijk zetten. Dit heet schatkistbankieren. Gemeenten hebben soms meer geld dan ze direct nodig hebben, en dat geld wordt dan tijdelijk bij het Rijk bewaard. Vanaf 1 juli 2021 is het bedrag dat gemeenten zelf mogen houden, verhoogd tot 2% van hun begroting. Voor onze gemeente betekent dit dat we in 2026 ongeveer € 1,3 miljoen op de spaarrekening mogen hebben staan. We gebruiken de rekening bij het Rijk alleen voor het bewaren van tijdelijk extra geld.

Treasuryresultaat

De stijging van de rente ten opzichte van de periode 2021-2022 waarin een zeer lage rente gebruikelijk was, leidt tot hogere rentekosten voor de gemeente. De externe rentekosten vormen de input voor de omslagrente. In 2025 bedroeg deze 1%. In 2026 wordt deze begroot op 1,2%.

De omslagrente is een interne renteberekening die geen invloed heeft op de werkelijke, extern te betalen rente. Een wijziging in de rekenrente leidt dus alleen tot een intern renteverschil en een herverdeling van kosten. Wanneer de rekenrente relatief hoog is, wordt er veel rente toegerekend aan investeringen. Bij een lage rekenrente wordt er juist weinig rente aan investeringen toegerekend. Het verschil tussen de toegerekende rente en de werkelijke rente kosten en baten, wordt het treasury resultaat genoemd.

Het doel van het hanteren van een omslagrente is om de kosten toe te rekenen aan de activiteiten die ermee samen hangen.

Tabel Par.D-1

Rentelasten en -baten	Rente %	Bedrag
Rente vaste schulden: opgenomen geldleningen t.b.v. de gemeente	2,7%	€ 1.191.794,84
Rente nieuwe kortlopende financiering (2026)	3%	€ 164.260,27
Overige financieringslasten (saldo)		€ -
Totaal rentelasten		**€ 1.356.055,12**
Externe rentebaten		€ -53.000,00
Totaal rentebaten		**€ -53.000,00**
Saldo rentelasten minus -baten		**€ 1.303.055,12**
Rentelast over eigen vermogen (reserves)		€ -
Rentelast over voorzieningen		€ -
Rentelast projectfinanciering		€ 59.087,66
Saldo rentelasten over eigen vermogen, voorzieningen en projectfinanciering		€ -
Totaal toe te rekenen rentelast		**€ 1.243.967,46**
Toe te rekenen aan grondexploitaties	1,7%	€ -
Resteert toe te rekenen aan taakvelden (vaste activa)		**€ 1.243.967,46**
De toegerekende rente aan taakvelden via renteomslag	1,2%	€ -1.290.787,33
Resultaat treasury		**€ -46.819,88**

E. Bedrijfsvoering

Personeel en Organisatie

Team HR
Team HR is in aanloop naar 2026 opnieuw vorm en inhoud gegeven. Ook de benaming van dit onderdeel is gewijzigd van P&O naar HR.
De eerste personele mutaties zijn achter de rug. Betekent dat HR goed voorbereid is op de uitdagingen die voor 2026 op stapel staan.

YouForce
Per 1 januari 2026 gaat de gemeente Drimmelen over op een nieuw personeels- en salarissysteem (PSA-systeem) YouForce. Het huidige systeem van ADP is voor gemeenten vanaf 1 januari 2026 niet langer beschikbaar. Door een projectgroep vanuit de afdeling Middelen is in 2025 een soepele overgang voorbereid. Hierbij nemen we mee dat het nieuwe PSA-systeem zo geautomatiseerd mogelijk werkt en dat verantwoordelijkheden weggelegd kunnen worden daar waar ze in de organisatie horen.

Functiehuis
De transitie naar een ander functiehuis is momenteel in onderzoek. Het ligt daarbij voor de hand dat wordt gekeken naar een aansluiting bij het Functiehuis van de sector Gemeenten, te weten HR 21. Mogelijke invoeringsdatum zal op zijn vroegst 1 januari 2027 zijn.

Medewerkersonderzoek
Voor eind 2026 is een medewerkersonderzoek gepland. Daarvoor wordt een externe partij benaderd.

Arbeidsmarkt
Zoals in heel Nederland hebben wij ook last van de krappe arbeidsmarkt. Om toch kwalitatief goed personeel te vinden werven we naast de gebruikelijke manier ook op andere manieren, zoals via bureaus en specifieke websites. Daarnaast gaan we door met het inzetten van trainees. Met een trainee krijgen we een onervaren kracht, maar wel iemand met de juiste motivatie voor het te leren vak. We hebben hier in 2024 en 2025 positieve resultaten mee behaald en gaan er graag mee door. Consequentie hiervan is wel dat de huidige ervaren collega's en leidinggevenden tijd en energie vrij maken voor het begeleiden, coachen en inwerken van deze collega's. Ook het volgen van specifieke opleidingen is hierbij belangrijk. Dit levert in eerste instantie extra druk op,. Gezien de positieve resultaten zijn wij ervan overtuigd dat dit voor een gemeente van onze grootte goed is.

Formatie
De formatie is op een aantal plaatsen onvoldoende, waardoor werkzaamheden vertraagd zijn tot zelfs niet opgepakt kunnen worden. Ook zorgt de werkdruk voor uitval.
Daarnaast speelt dat we kwaliteit missen op een aantal vlakken. Zo zien we door toenemende regionale samenwerking dat het noodzakelijk is dat collega's hier voldoende tijd voor hebben. Tevens vraagt dit meer strategische capaciteit. Het verbinden van diverse programma's zowel lokaal als regionaal is van essentieel belang voor de toekomst van de gemeente.
Ook zien we de wet en regelgeving vanuit het rijk steeds complexer worden en dat geeft veel regeldruk bij onder andere de gemeente. Tel daarbij de veranderende en steeds mondigere samenleving op, vergijzing, mondiger, langer zelfstandig thuis blijven wonen, steeds meer specifieke doelgroepen bedienen, etc. Op dit moment brengen we de acute nood in beeld. Vervolgens gaan we de kwaliteitsbehoefte ook in beeld brengen. We verwachten hier uiterlijk beging 2026 bij uw raad op terug te komen, want natuurlijk betrekken we u daarbij.

Informatievoorziening

Centraal staat in de uit te voeren werkzaamheden het vastgestelde informatiebeleid 2024 -2027.

In 2026 realiseren we het volgende:

1. Overgang naar nieuwe Digitale Werkplek Drimmelen
Eind maart 2026 gaat Open Line de diensten leveren die nu worden geleverd door ICT Services Breda. Dit houdt o.a. in dat het WIFI netwerk op de locaties vervangen wordt; er wordt een nieuwe digitale werkplek op basis van Worspace 365 opgezet, inclusief het opbouwen van een nieuwe back-end met alle applicaties ontsloten en dat laptops, telefoons en ipads opnieuw worden ingericht en uitgeleverd. Het gaan werken met nieuwe spullen en een verbeterde werkplek vraagt een flinke inspanning van de hele organisatie. Hoewel we al ervaring hebben opgedaan met Teams, Sharepoint en OneDrive, en de meeste applicaties gewoon hetzelfde zijn, moet iedereen wel weer zijn weg zien te vinden in het digitale landschap. In de planning wordt afgestemd met de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen; die worden natuurlijk ook in Q1 2026 voorbereid en gehouden.

2. Structurele verbetering op alle ketens
Centraal in het beleidsplan staat het realiseren van de doelen voor de digitale samenleving, digitale organisatie, digitale organisatie en digitale manager. In de driehoek beleid, functioneel beheer en de vakafdelingen maken we vele stappen. Denk bijv. aan meer opties om digitaal dienstverlening aan te vragen met e-formulieren; slimmere templates, in gebruik name van functionaliteit binnen de bestaande applicaties en verbeteren van management informatie.

3. Ontwikkelen datagedreven werken
We hebben geen programma of groot project om zogenaamd 'datagedreven werken' te realiseren. Dit is vaak een hype en wordt dan naast de primaire processen opgezet. Wij doen dat anders. We willen gebruik maken van onze structurele samenwerking en inzichten in de ketens, om doelgericht aanvullende interne dienstverlening op te zetten. Daarbij hebben we een werkwijze opgezet waarin wij applicatie overstijgend beschikbare data samenbrengen, bewerken en veilig ontsluiten. We dragen zo bij aan (geografische) data-analyses t.b.v. beleid of beleidskeuzen en de sturing op operationele processen.

4. VerSaaSing landschap
In de markt zien we de onomkeerbare landelijke trend naar het beschikbaar stellen van applicaties als een Software as a Service (SaaS) doorgaan. Daarmee wordt vervolgens ook de lokale installatie "on premise" uitgefaseerd. De ICT organisatie van de gemeente wordt daarmee ontlast, maar de kosten voor migratietrajecten en extern hosten kunnen aanzienlijk in de papieren lopen. We hebben de komende jaren nog een aantal grote applicaties over te zetten. Wij bereiden in 2026 het vervangen van een aantal "on premise" applicaties voor. Daarbij kijken we naar opties bij de leverancier, maar ook naar alternatieven applicaties voor het optimaliseren van functionaliteit en kosten.

5. Pilot inzet AI voor ondersteuning arbeidsproductiviteit M365
Afgelopen jaar hebben we richtlijnen voor AI gebruik opgezet. We zijn nu bij ICTS Breda beperkt om binnen de M365 omgeving te werken met de Microsoft AI oplossing. Technisch zijn we straks los van de omgeving van Breda, waarmee we de mogelijkheden hebben om een interne pilot te gaan voorbereiden.

Informatiebeveiliging en Privacy

De gemeente Drimmelen verwerkt een grote hoeveelheid gegevens van inwoners, bedrijven en medewerkers. In een tijdperk waarin digitale gegevens een steeds centralere rol spelen, hecht de gemeente groot belang aan de zorgvuldige omgang met deze informatie. Daarom blijft de gemeente zich sterk inzetten voor de beveiliging van gegevens en de bescherming van de privacy-rechten van inwoners, ondernemers en medewerkers.

Voor de structurele borging is het Informatiebeveiligings- en Privacybeleid 2025-2028 opgesteld. De wettelijke grondslag hiervoor is onder meer gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Daarnaast is informatieveiligheid en privacy een erg belangrijk onderdeel geweest voor de overgang naar de nieuwe Digitale Werkplek Drimmelen.

Versterkte wet- en regelgeving: NIS2
Sinds 2016 geldt in de Europese Unie de NIS-richtlijn (Network and Information Security), gericht op de beveiliging van kritieke infrastructuren. Gezien de toenemende verwevenheid van ICT met bedrijfsprocessen en de groeiende onderlinge afhankelijkheid van organisaties in ketenprocessen, is de oorspronkelijke NIS-richtlijn uitgebreid tot de NIS2-richtlijn. NIS2 betekent een wettelijke verplichting voor gemeenten om passende en evenredige maatregelen te nemen om cyberbeveiligingsrisico's te beheersen. Gemeenten krijgen daarmee te maken met een *zorgplicht, meldplicht* en *toezicht*. De richtlijn is sinds 2023 van kracht en moet door de EU-lidstaten worden omgezet in nationale wetgeving. In Nederland gebeurt dit met de Cyberbeveiligingswet (Cbw) die 2025 van kracht zal worden.

Verplichtingen voor gemeenten: audit en toezicht
Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens bij opsporingstaken. Sinds 2021 is het verplicht om een audit uit te voeren volgens de Wet politiegegevens, gericht op de technische en organisatorische beveiliging van politiegegevens. In 2025 zal de verplichte (vierjaarlijkse) privacy-audit plaatsvinden.

Omgaan met toegenomen risico's: versterkte maatregelen in 2026
De snelle maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, samen met de toename van cybercriminaliteit, vergroten de risico's op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Om deze risico's te beperken, worden de wettelijke eisen en richtlijnen voor overheidsorganisaties verder aangescherpt. In 2026 zal de gemeente Drimmelen nieuwe en aanvullende organisatorische en technische maatregelen implementeren om aan deze eisen te voldoen.
Door het verantwoordingsstelsel ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt er jaarlijks een zelfevaluatie uitgevoerd op de BIO. Het is cruciaal dat de gemeente door blijft gaan met de cyclus van plannen, uitvoeren, controleren en bijstellen rondom de complete BIO. In 2026 worden deze inspanningen voortgezet en versterkt door:

- Voortzetting van het bewustwordingsprogramma voor medewerkers en inwoners.
- Intensivering van opleiding en training voor zowel nieuwe als bestaande medewerkers.
- Verdere uitvoering van het Strategisch Informatiebeveiligings- en Privacy beleid.
- Inrichten van een managementsysteem (ISMS) voor het verantwoordingsproces ENSIA.
- Het optuigen van technische- en organisatorische maatregelen in de nieuwe Digitale Werkplek Drimmelen.
- Uitvoering van risicoanalyses en Data Protection Impact Assessments (DPIA's) om potentiële risico's tijdig te signaleren en te mitigeren.

Met deze maatregelen zorgt de gemeente Drimmelen ervoor dat de veiligheid van de gegevens en de bescherming van privacy-rechten ook in 2026 op niveau blijft.

Interne beheersing

Interne beheersing is een structureel en integraal onderdeel van de gemeentelijke bedrijfsvoering en draagt bij aan het realiseren van een betrouwbare, transparante en toekomstbestendige organisatie. In 2026 blijft de gemeente Drimmelen investeren in het versterken van interne beheersmaatregelen, waarbij niet alleen aandacht is voor financiële rechtmatigheid, maar ook voor processen die bijdragen aan een veilige werkomgeving, een integere cultuur en een optimale dienstverlening. De basis hiervoor is gelegd in het geactualiseerde Kaderplan Interne Beheersing 2024–2027, waarin de focus ligt op preventie, risicomanagement en het bevorderen van een aanspreekcultuur.

De doorontwikkeling richt zich op een integraal beleid waarin ook verbeterpunten uit het Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), de Europese NIS2-richtlijn voor digitale weerbaarheid en uitkomsten van juridische kwaliteitsonderzoeken worden meegenomen. Daarmee waarborgt de gemeente dat werkzaamheden op een verantwoorde en doelmatige wijze worden uitgevoerd, en dat medewerkers in een professionele en integere werkomgeving kunnen bijdragen aan een organisatie die betrouwbaar is voor haar inwoners.

Risicomanagement

Risicomanagement binnen de gemeente Drimmelen is een dynamisch en cyclisch proces dat gericht is op het tijdig signaleren, beoordelen en beheersen van risico's die het realiseren van gemeentelijke doelstellingen kunnen beïnvloeden. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar financiële risico's (zoals toegelicht in de paragraaf Weerstandsvermogen), maar ook naar mogelijke gevolgen voor het imago, de beleidsdoelstellingen en de kwaliteit van de dienstverlening. Risicomanagement omvat het bepalen welke risico's acceptabel zijn en welke moeten worden beperkt door het treffen van maatregelen, gevolgd door monitoring van de ontwikkelingen en de effectiviteit van deze maatregelen.

In dit kader krijgt ook het frauderisicomanagement nadrukkelijke aandacht, waarbij in 2026 verdere verdieping en uitwerking plaatsvindt. Door middel van gesprekken met diensten, medewerkers en experts wordt jaarlijks een fraude risicoanalyse uitgevoerd. Deze analyse biedt inzicht in het gemeentelijk fraudebeleid op het gebied van preventie, detectie en respons. De uitkomsten worden gerapporteerd aan het bestuur en dragen bij aan een integere en transparante organisatie. Zo ontstaat een breed gedragen aanpak waarin risico's niet alleen worden beheerst, maar ook kansen worden benut.

Sturing op gemeenschappelijke regelingen

De gemeente Drimmelen werkt samen met diverse verbonden partijen, waaronder gemeenschappelijke regelingen, om maatschappelijke opgaven effectief en efficiënt te realiseren. Deze samenwerkingsverbanden zijn van strategisch belang voor het uitvoeren van gemeentelijke taken en het behalen van beleidsdoelstellingen.

In 2026 blijft de gemeente aandacht besteden aan de kwaliteit van de samenwerking, de transparantie van besluitvorming en de afstemming tussen gemeentelijke belangen en de uitvoering door verbonden partijen. Daarbij wordt gestuurd op een heldere rolverdeling, goede informatievoorziening en een actieve betrokkenheid bij relevante ontwikkelingen binnen de verbonden partijen.

Verdere toelichting op de gemeenschappelijke regelingen is opgenomen in paragraaf F. Verbonden Partijen en in bijlage 6: Richtlijnen begroting GR'en.

Dienstverlening

In het inmiddels alweer een paar jaar oude opgestelde dienstverleningsconcept Gemeente Drimmelen hebben we destijds aangegeven hoe we burgergerichte dienstverlening verder zouden kunnen ontwikkelen binnen onze organisatie. Bij dit concept was een uitvoeringsplan opgesteld voor de komende jaren om te komen tot een verdere verbetering van onze dienstverlening in de breedste zin van het woord. Door middel van een regieteam en een adviseur dienstverlening hebben we samen met het managementteam binnen de organisatie de sturing geborgd. Door verbinding te leggen tussen de diverse afdelingen, ontstaat er een overall beeld wat er allemaal op het gebied van dienstverlening gebeurt. Hierdoor kunnen de kruisverbanden ook met elkaar gelegd worden, zodat er niets gemist wordt. Los van dit alles wordt er ook tijd besteed aan trainingen richting onze medewerkers, maar ook geïnvesteerd in systemen zoals soft- en hardware (telefooncentrale) die ons kunnen helpen de dienstverlening beter te maken.

Inkoop & Contractmanagement

De gemeente Drimmelen werkt structureel aan het versterken van haar inkoopfunctie en contractmanagement, met als doel een rechtmatige, doelmatige en strategisch verantwoorde inzet van middelen.

In 2026 werken we verder aan het implementeren van uniforme werkwijzen en het borgen van professioneel contractbeheer binnen de organisatie. Dit draagt bij aan het optimaal benutten van contractuele afspraken, het tijdig signaleren van risico's en het verbeteren van de samenwerking met externe partijen. Daarmee wordt een belangrijke stap gezet richting een toekomstbestendige en transparante bedrijfsvoering.

Juridisch

Binnen Juridische Zaken staat het ondersteunen van rechtmatig en zorgvuldig gemeentelijk handelen centraal. Onze juridische dienstverlening richt zich op het adviseren van het bestuur en de organisatie, het uitvoeren van rechtmatigheidscontroles en het verbeteren van juridische processen. In 2026 zetten we in op verdere professionalisering en integratie van onze juridische functies, met als doel een robuust en toegankelijk juridisch fundament voor de gemeente.

In het kader van de Wet Open Overheid (WOO) richten we ons in 2026 op het verder versterken van de transparantie en de toegankelijkheid van gemeentelijke informatie. De nadruk ligt op actieve openbaarmaking en het toegankelijk publiceren van informatie. Daarbij spelen we in op landelijke ontwikkelingen zoals de centrale verwijsindex, die inmiddels is vormgegeven als het Woo-zoekportaal.

Woo-zoekportaal
Documenten die op grond van artikel 3.3 van de WOO verplicht openbaar moeten worden gemaakt – zoals Woo-verzoeken en -besluiten, wetten en adviezen – worden digitaal vindbaar via deze generieke Woo-voorziening. Het Woo-zoekportaal is de centrale vindplaats voor deze informatie en maakt het mogelijk om gericht te zoeken op trefwoorden, publicatiedatum, onderwerp, type publicatie en betrokken overheidsorganisatie. De functionaliteit van het portaal wordt de komende tijd verder uitgebreid.
Het doel van deze voorziening is om overheidsinformatie toegankelijk te maken voor burgers, journalisten, bedrijven en andere belanghebbenden. Daarmee draagt het bij aan de bredere doelstelling van de WOO: een transparante, toegankelijke en controleerbare overheid. Ook blijven we aandacht besteden aan open data en digitale archivering, waaronder e-mailarchivering en het gebruik van e-formulieren, om onze informatievoorziening toekomstbestendig te maken.

Financiën, Planning en Control

Een stabiele en transparante financiële basis is essentieel voor het realiseren van de gemeentelijke ambities. De afdeling Financiën is verantwoordelijk voor het voeren van een betrouwbare financiële administratie, het opstellen van de begroting en jaarrekening, en het bewaken van het meerjarenperspectief. In 2026 blijven we inzetten op het verbeteren van processen en het versterken van de samenwerking binnen de organisatie.

Het planning- en controlproces wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking tussen Financiën en Concerncontrol. Samen zorgen we voor een integrale benadering van sturing en verantwoording, waarbij inhoud, middelen en tijd goed op elkaar worden afgestemd. Concerncontrol vervult hierin een belangrijke rol op het gebied van interne controle, risicobeheersing en het bewaken van rechtmatigheid.

We ondersteunen het bestuur en de organisatie met actuele en inzichtelijke informatie, zodat beleidskeuzes tijdig en onderbouwd kunnen worden gemaakt. Daarnaast werken we aan het versterken van de verbinding tussen beleid, uitvoering en financiën. Door intensieve samenwerking met beleidsafdelingen en het managementteam dragen we bij aan een lerende organisatie en een transparante verantwoording richting raad, inwoners en andere stakeholders.

In 2026 gaan we door met de verdere inrichting van het nieuwe financiële systeem. Binnen de afdeling Financiën worden nieuwe modules geïmplementeerd die bijdragen aan een efficiëntere en meer toekomstbestendige financiële bedrijfsvoering. Dit zorgt voor betere aansluiting op de informatiebehoefte van de organisatie en vergroten de kwaliteit en betrouwbaarheid van de financiële sturing.

F. Verbonden partijen

Verbonden partijen

De gemeente werkt samen met diverse verbonden partijen om haar beleidsdoelen efficiënt en effectief te realiseren. Verbonden partijen zijn organisaties waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Dit kunnen gemeenschappelijke regelingen zijn, maar ook privaatrechtelijke organisaties zoals stichtingen, verenigingen of vennootschappen.

Nota Verbonden Partijen

Sinds 1 januari 2024 geldt de nieuwe Nota Verbonden Partijen. Hierin staat hoe de gemeente omgaat met verbonden partijen en welke maatregelen worden genomen om risico's te beheersen. De nota is opgesteld in samenwerking met andere West-Brabantse gemeenten. De kern van deze visie is dat samenwerking met verbonden partijen kan bijdragen aan een efficiëntere uitvoering van taken en een hoger maatschappelijk rendement. Daarbij is goed bestuur ('good governance') essentieel: duidelijke afspraken over sturing, beheersing, toezicht en samenwerking zorgen ervoor dat de gemeente haar doelen beter kan bereiken.

Gemeenschappelijke Regeling De Baronie (in oprichting)
In 2025 is gestart met de vormgeving van de Baroniesamenwerking, met als doel per 1 januari 2026 een formele gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam) op te richten. Deze samenwerking tussen gemeenten in de regio De Baronie richt zich op gezamenlijke opgaven en versterking van regionale slagkracht. 2025 fungeert als overgangsjaar waarin de governance, overlegstructuur en werkagenda worden ingericht. De indicatieve begroting voor 2026 bedraagt € 837.000. Definitieve besluitvorming over de gemeenschappelijke regeling vindt plaats in december 2025.

Ontwikkelingen rondom nieuwe gemeenschappelijke regeling jeugdhulp – Regio WBO

De jeugdhulp in Nederland staat onder druk. Het aantal jongeren dat gebruikmaakt van jeugdhulp is de afgelopen jaren sterk toegenomen, net als de duur van de hulptrajecten. Dit heeft geleid tot oplopende kosten en groeiende wachtlijsten. Gemeenten en regio's hebben de opdracht gekregen om de jeugdhulp toekomstbestendig en doelmatiger in te richten.

Ook binnen Regio West-Brabant Oost (WBO) wordt hier actief op ingezet. In september 2022 hebben de vijf betrokken gemeenteraden (Breda, Oosterhout, Drimmelen, Geertruidenberg en Altena) een gezamenlijke regiovisie vastgesteld. Deze visie vormt de basis voor een transformatie van de jeugdhulp, gericht op meer preventie, betere samenwerking en een effectievere inzet van middelen. Om deze transformatie vorm te geven, wordt een nieuwe gemeenschappelijke regeling opgericht. Deze regeling faciliteert de samenwerking tussen gemeenten en partners in het sociaal domein en de jeugdhulp. Centraal staat het concept van het Stevig Lokaal Team (SLT): een netwerk van professionals dat vanuit verschillende domeinen samenwerkt aan een integrale, preventieve en efficiënte jeugdhulp.

De uitvoering van de gemeenschappelijke regeling wordt ondersteund door een programmateam dat zorgt voor coördinatie en voortgangsbewaking. Na goedkeuring van het strategieplan volgt een uitvoeringsagenda, zodat alle betrokken partijen tijdig kunnen starten. Vanaf 2027 verlopen de inkopen via de SLT's en in 2028 is de regeling volledig operationeel. Het uiteindelijke doel is een volledige overgang naar de nieuwe werkwijze, waarin SLT's een centrale rol krijgen met ruimte voor eigen regie en ontwikkeling. Deze aanpak bevordert rust, stabiliteit en kwaliteit in de jeugdhulp, waardoor jeugdigen en hun gezinnen beter worden ondersteund.

Lijst verbonden partijen

In onderstaande tabel wordt per verbonden partij inzicht gegeven in drie hoofdonderdelen:

Doel van de verbonden partij
Hier wordt kort toegelicht welke taken of maatschappelijke opgaven de verbonden partij uitvoert en hoe deze bijdragen aan het realiseren van gemeentelijke beleidsdoelen. Dit geeft context aan de samenwerking en het belang van de gemeente binnen de organisatie.

Financiële kerngegevens
De tabel bevat per verbonden partij de belangrijkste financiële gegevens:

- Eigen vermogen (EV)

- Vreemd vermogen (VV)
- Resultaat (netto winst of verlies)
- Gemeentelijke bijdrage
    - Deze gegevens zijn gebaseerd op de begrotingen 2026 van de betreffende gemeenschappelijke regelingen en geven inzicht in de financiële positie van de organisatie en het aandeel van de gemeente daarin. Het uitgangspunt is dat verbonden partijen zelf verantwoordelijk zijn voor het afdekken van hun financiële risico's, bijvoorbeeld via het eigen vermogen. Zo wordt voorkomen dat de gemeente financieel moet bijspringen bij tegenvallers.

Risico's voor de gemeente
Per verbonden partij worden de voor de gemeente relevante risico's benoemd. Denk hierbij aan financiële risico's, bestuurlijke kwetsbaarheden of risico's in de uitvoering van taken. Deze risico's worden meegenomen in de berekening van het gemeentelijke weerstandsvermogen en zijn van belang voor een goede risicobeheersing.

De informatie in deze tabel biedt een compact en overzichtelijk beeld van de rol, financiële impact en risico's van de verbonden partijen waarmee de gemeente samenwerkt. Verdere beleidsinformatie en actuele ontwikkelingen worden toegelicht in de programma's van de begroting waarin de verbonden partij een rol speelt.

Tabel Par.F-1 **Bedragen x €1.000**

De Baronie

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Regio De Baronie werkt samen met deelnemende gemeenten om regionale opgaven te identificeren en gezamenlijk aan te pakken, met als doel de slag- en uitvoeringskracht te vergroten. De regio faciliteert gestructureerd overleg, bevordert beleidsafstemming en ondersteunt de gezamenlijke uitvoering van projecten, met aandacht voor coördinatie, communicatie en een aanspreekpunt voor externe partijen.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	€ 49

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
De GR De Baronie kent risico's op bestuurlijke afstemming, financiële onzekerheid in de opstartfase en het uitblijven van zichtbare meerwaarde, wat draagvlak kan ondermijnen. Ook vraagt de inrichting van governance om zorgvuldigheid om rolverwarring te voorkomen.	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

Regio West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Versterking van de regio op de gebieden economie en arbeidsmarkt, mobiliteit, duurzaamheid, zorg, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ordening en wonen. Daarnaast is de RWB strategische gesprekspartner voor o.a. de provincie, de nationale overheid en Europa.	€ 916	€ 916	€ 6.557	€ 6.557	€ -	€ 832

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
De belangrijkste risico's binnen RWB en de programmaonderdelen zijn personele uitval, wat leidt tot hogere kosten door externe inhuur. Daarnaast zijn er risico's bij ICT-systemen (zoals hacks en storingen) en bij aanbestedingen en subsidiestromen. Ook speelt een verminderde vraag naar diensten een rol, vooral bij het Mobiliteitscentrum en Flexpools.	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

MidZuid

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening en het zo doelmatig mogelijk door de gemeente gegeven opdrachten op het terrein van de werkgevers-dienstverlening, beschut werk, gesubsidieerde arbeid en arbeidsreintegratie die voortvloeien uit de Participatiewet uit te voeren.	€ 1.972	€ 1.972	€ 8.478	€ 8.684	€ -	€ 397

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
De belangrijkste risico's rond SW-financiering zijn frictiekosten door een gefixeerd macrobudget en onzekerheid over landelijke uitstroom, wat kan leiden tot lagere bijdragen en voorfinanciering van salarissen. Daarnaast zijn er risico's op het niet realiseren van begrote omzet door teruglopende instroom van medewerkers en afhankelijkheid van gemeentelijke opdrachten en marktomstandigheden. Tot slot speelt politieke onzekerheid over aanvullende middelen en structurele financiering een grote rol, waardoor risico's lastig te kwantificeren zijn.	Openbaar lichaam	Wethouders Bakker

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026

Tabel Par.F-1 **Bedragen x €1.000**

De OMWB werkt aan een leefbare en duurzame regio en maakt omgevingsvergunningen voor de deelactiviteit milieu. Bovendien controleert de OMWB op de naleving van milieuregelgeving in het algemeen en bedrijven in het bijzonder.	€ 2.930	€ 3.247	€ 7.609	€ 12.874	€ -	€ 827

Risico's	**Type GR**	**Portefeuillehouder(s)**
De belangrijkste risico's voor de OMWB zijn hogere kosten door externe inhuur en beperkte beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel, mede door arbeidsmarktkrapte en verzuim. Daarnaast brengt de transitie in taken en digitale vaardigheden onzekerheid mee over de inzetbaarheid van medewerkers, wat kan leiden tot productietekorten. Tot slot zijn er financiële en operationele risico's door de invoering van de Omgevingswet en cyberdreigingen, waarvan de impact lastig te voorspellen is.	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Zorgen voor veiligheid: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.	€ 4.444	€ 6.066	€ 57.369	€ 52.053	€ -	€ 1.914

Risico's	**Type GR**	**Portefeuillehouder(s)**
De veiligheidsregio loopt risico's door het structurele personeelstekort, mede door moeilijkheden bij het werven en behouden van vrijwilligers en de impact van het tweede loopbaanbeleid. Daarnaast zijn er grote financiële en operationele onzekerheden door de invoering van de Omgevingswet en de stijgende kosten (zoals energie en onderhoud) en informatieveiligheid. Daarnaast vormt de beëindiging van de samenwerking met Stichting Brandweerzorg Moerdijk een financieel risico, waardoor vanaf 2027 de volledige kosten van brandweerpost Moerdijk Haven voor eigen rekening komen.	Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

Openbare Gezondheidszorg West-Brabant (GGD)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
De belangrijkste risico's zijn frictiekosten door verminderde gemeentelijke bijdragen, opdrachten en subsidies, wat leidt tot financiële druk. Daarnaast is er risico op onvoldoende uitvoering van taken door gebrek aan formatie, opgeleid personeel en compliance-uitdagingen zoals AVG en rechtmatigheidsverantwoording. Tot slot spelen stijgende kosten (zoals huisvesting en ICT-afhankelijkheid), mobiliteit van personeel en fluctuaties in inkomsten een rol.	€ 6.035	€ 6.116	€ 10.500	€ 10.500	€ -	€ 1.250

Risico's > € 100.000	**Type GR**	**Portefeuillehouder(s)**
Frictiekosten door vermindering gemeentelijke bijdragen voor basistaken algemeen en JGZ4+, onvoldoende uitvoering van basistaken door tekortschietende beschikbaarheid personeel, frictiekosten door vermindering van gemeentelijke opdrachten/afname van plustaken, frictiekosten door vermindering van de gemeentelijke bjidrage voor JGZ 0-4, minder opbrengsten door lagere afzet van reizigersproducten,verantwoording rechtmatigheid uitvoering van regelingen penvoerderschappen, ontvlechting gezamenlijke dossiervorming Kidos, toenemende compliance eisen (AVG), wegvallende verhuuropbrengsten vastgoed en mobiliteit personeel.	Openbaar lichaam	Wethouder Pruijsers - Heijmans

Regionaal Bureau Leren West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026

Tabel Par.F-1 **Bedragen x €1.000**

Zorgen voor een effectieve en efficiënte leerplichtadministratie waardoor schooluitval en verzuim worden voorkomen.	€ -	€ -	€ 2.089	€ 2.089	€ -	€ 176

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
Vaste formatie op programma gelden, uittreding van een deelnemende gemeente, afschaling van dienstverleningsniveau door deelnemende gemeente.	Openbaar lichaam	Wethouder Pruijsers - Heijmans

Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
De GR behartigt de belangen van de deelnemers bij de eeuwig durende nazorg voor de regionale stortplaats Zevenbergen en de afvalstoffenberging Bavel-Dorst.	€ 1.003	€ 1.530	€ 24.490	€ 25.001	€ -	€ 39

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
De risico's voor de nazorg van de gesloten stortplaatsen in Bavel-Dorst en Zevenbergen bestaan uit mogelijke verontreiniging van grondwater, oppervlaktewater en lucht door calamiteiten met gevaarlijke stoffen, en uit financiële claims zoals de aangekondigde aanslag door de Provincie Noord-Brabant. Deze risico's zijn moeilijk financieel te concretiseren en kunnen onverwacht grote impact hebben.	Openbaar lichaam	Wethouder Pruijsers - Heijmans

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Het verlenen of doen verlenen van ambulancezorg.	€ 15.887	€ 15.887	€ 31.782	€ 30.833	€ -	€ -

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
De belangrijkste risico's voor de Regionale Ambulancevoorziening zijn een structureel tekort tussen het budget van de Nederlandse Zorgautoriteit en de werkelijke kosten, en het risico dat prestatieafspraken met zorgverzekeraars niet volledig worden behaald. Daarnaast zijn er risico's door het open karakter van ICT-systemen en strengere eisen aan databeveiliging, evenals financiële onzekerheden door de tijdspaarregeling en verhoogd ziekteverzuim. Tot slot speelt een juridische risicozaak rond aansprakelijkheid bij Post-Covid, waarbij de dekking door verzekeraars ontbreekt en een civiele procedure loopt.	Openbaar lichaam	Wethouder Pruijsers - Heijmans

Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Zorgen voor een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling en het bevorderen van een goede samenwerking tussen dit advies- en meldpunt, de hulpverlenende instanties, de politie, de gecertificeerde instellingen en de raad voor de kinderbescherming.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	€ 406

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder(s)
Er is een risico op hogere kosten door het uittreden van een gemeente, gecombineerd met krapte op de arbeidsmarkt en een hoog ziekteverzuim, wat de uitvoeringskracht onder druk zet. Onvoorziene omstandigheden kunnen extra middelen vereisen, zoals bij het landelijke tekort aan plekken in de vrouwenopvang. Hoewel er nog geen opdracht vanuit het Rijk is, bestaat de kans dat deze alsnog komt, wat financiële en organisatorische impact kan hebben.	Centrumregeling	Wethouder Pruijsers - Heijmans

Centrum Jeugd en Gezin Drimmelen en Geertruidenberg

Tabel Par.F-1 **Bedragen x €1.000**

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
De ondersteuning en uitvoering van taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet.	€ -	€ -	€ 10	€ 10	€ -	€ 1.414
Risico's					**Type GR**	**Portefeuillehouder(s)**
De risico's voor het Centrum voor Jeugd en Gezin liggen bij datalekken, wetswijzigingen en financiële overschrijdingen door inflatie en bezuinigingen. Daarnaast zorgen arbeidsmarktkrapte, ziekteverzuim en samenwerking tussen gemeenten voor onzekerheid in de uitvoering. Ook het eigen risico bij werkloosheid vormt een potentieel financieel risico. Ontwikkelingen in de landelijke en regionale hervormingsagenda jeugdzorg kunnen leiden tot ingrijpende veranderingen in taken en werkwijzen.					Bedrijfsvoerings-organisatie	Wethouder Pruijsers - Heijmans

Beschermd Wonen regio Breda

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Het bestaan van een maatwerkvoorziening beschermd wonen voor inwoners die vanwege een combinatie van psychische, psychosociale problematiek en langdurig gebrek aan zelfregie niet in staat zijn om zelfstandig te wonen en 24 uur per dag een vorm van zorg in nabijheid nodig hebben	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t	N.v.t.	€ -	€ -
Risico's					**Type GR**	**Portefeuillehouder(s)**
Verwacht wordt dat de rijksbijdrage ruim toereikend zal zijn om de kosten van beschermd wonen en zorg te compenseren. Ook andersoortige risico's worden niet voorzien.					Centrumregeling	Wethouder Bakker

Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW) (gebaseerd op begroting 2025)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 1-1-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	Financieel resultaat 2026	Bijdrage Drimmelen 2026
Een zo doelmatig mogelijk uitvoering van werkzaamheden m.b.t. de heffing en invordering van belastingen, heffingen en rechten, de Wet waardering onroerende zaken, de Wet basisregistraties adressen en gebouwen, de administratie van vastgoedgegevens en het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden.	€ 829	€ 829	€ 6.705	€ 6.598	€ -	€ 510
Risico's					**Type GR**	**Portefeuillehouder(s)**
De belangrijkste risico's voor SVHW zijn hoge proceskosten door bezwaarschriften, toenemende dreiging van datalekken en ICT-uitval, en verlies van kennis door personeelsverloop of ziekte. Daarnaast zorgen onzekerheden in inflatie en marktprijzen voor financiële risico's. Deze factoren kunnen de kwaliteit en continuïteit van dienstverlening onder druk zetten.					Openbaar lichaam	Wethouder Bakker

Deelnemingen

Brabant Water N.V. - cijfers gebaseerd op jaarrekening 2024

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2026
Het verzorgen van de drinkwatervoorziening in Noord-Brabant. De gemeente Drimmelen bezit 1,4% van het aandelenkapitaal van Brabant Water.	€ 699.235	€ 716.350	€ 618.615	€ 694.860	€ 17.115	N.v.t.
Risico's					**Programma**	**Portefeuillehouder(s)**

Tabel Par.F-1 **Bedragen x €1.000**

Brabant Water heeft een aantal strategische risico's (bijv. verontreiniging van de drinkwaterbron, leveringszekerheid), operationele risico's (bijv. storingsgevoeligheid van de waterleidingen, onbetrouwbare informatievoorziening door cybercriminaliteit), financiële risico's (bijv. het aan moeten wenden van het weerstandsvermogen om klimatologische risico's af te dekken) en compliance risico's (bijv. het niet naleven van de Drinkwaterwet) benoemd. Voor alle risico's zijn beheersmaatregelen getroffen. Het weerstandsvermogen van Brabant Water is ruim voldoende.	Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten - cijfers gebaseerd op jaarrekening 2024

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2026
De BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. Het doel daarbij is om duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De gemeente Drimmelen bezit 0,065% van het aandelenkapitaal van de BNG.	€ 4.721.000	€ 4.777.000	€ 110.819.000	€ 123.164.000	€ 294.000	N.v.t.

Risico's	Programma	Portefeuillehouder(s)
De bank beschikt over een uitgebreid risicomodel, waarmee alle risico's goed in beeld zijn en binnen de (wettelijke) normen blijven. Ook de beheersmaatregelen zijn op orde.	Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

Eerste Traais Warmtebedrijf b.v. - cijfers gebaseerd op jaarrekening 2024

Belang	Eigen vermogen 1-1-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 1-1-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Financieel resultaat 2024	Bijdrage Drimmelen 2026
ETW b.v. heeft binnen het Programma aardgasvrije wijken van de Rijksoverheid gebruik gemaakt van een door de gemeente aangevraagde proeftuinsubsidie om in 2019 en 2020 een deel van de dorpskern van Terheijden aardgasvrij te maken. De gemeente is houder van 1 prioriteits-aandeel van ETW b.v.	€ -1.122	€ -1.948	€ 5.837	€ 7.548	€ -826	N.v.t.

Risico's	Programma	Portefeuillehouder(s)
Gebrek aan liquiditeit, onvoldoende aansluitingen op het warmtenet om tot een structureel sluitende exploitatie te komen en onvoorziene technische belemmeringen in het beheer van het warmtenet.	Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	Wethouder Pruijsers - Heijmans

G. Grondbeleid

In deze paragraaf staat de gemeentelijke visie op het grondbeleid en de verwachte uitvoering daarvan. Daarnaast worden de verwachte financiële resultaten en de inschatting van de risico's van de gemeentelijke grondexploitatiecomplexen gepresenteerd.

De toelichting op de faciliterende projecten is verwoord in de toelichting behorende bij programma 3 - thema Woningbouw en ruimte. Hier staat ook een toelichting op de Omgevingsvisie, welke wij in 2026 gaan actualiseren na een evaluatie in 2025. De Omgevingsvisie geeft de belangrijkste ruimtelijke kaders voor ons grondgebied en geldt als belangrijk toetsingsdocument voor ruimtelijke initiatieven. Het grondbedrijf heeft in 2026 zes eigen grondbedrijfcomplexen waarvoor de raad een grondexploitatie vastgesteld heeft. Zie verderop in deze paragraaf een nadere toelichting op deze complexen.

Over de eventuele fiscale winsten uit de exploitatie van gronden wordt vennootschapsbelasting (Vpb) geheven. Door onze belastingadviseur wordt een zogenaamde quick scan uitgevoerd om te berekenen of er sprake is van een belastingplicht voor de Vpb. De laatste scan is uitgevoerd over boekjaar 2023 (de scan loopt altijd achter) en daaruit blijkt dat er geen sprake is van een belastingplicht. De verwachting is dat deze plicht ook niet de komende jaren ontstaat.

a. Visie op het grondbeleid

De gemeente Drimmelen staat voor de uitdaging om haar beschikbare ruimte op een verantwoorde en toekomstgerichte manier in te zetten. Met een groeiend aantal inwoners en een dynamische economie is het van essentieel belang dat we zorgvuldig omgaan met de grond die we in bezit hebben. Dit grondbeleid vormt de leidraad voor het beheer en de ontwikkeling van gemeentelijke grond, waarbij we niet alleen kijken naar de behoeften van vandaag, maar ook de ruimte creëren voor de generaties van morgen. We streven naar een balans tussen wonen, werken, recreëren en natuur, met respect voor de specifieke kenmerken van onze gemeente.

Het grondbeleid is een instrument dat ingezet wordt om beleidsdoelen van ruimtelijke ordening, wonen, economie, maatschappelijke ontwikkeling en verkeer en vervoer te realiseren. Dit is vastgelegd in de nota Grondbeleid 2023.

In deze nota staat ook dat wij richtinggevend grondbeleid voeren hetgeen inhoudt dat wij een impactanalyse maken en daarbij beoordelen wat het maatschappelijk en financieel rendement is van een ontwikkeling op onze ambities. Op basis hiervan bepalen wij onze rol en kiezen we voor een actieve rol (waarbij we zelf ontwikkelen), een samenwerkende rol (waarbij we ontwikkelen met marktpartijen) of een faciliterende rol (waarbij we de ontwikkeling volledig aan de markt overlaten).

In 2024 stelde de raad het Programma kostenverhaal en financiële bijdragen 2024 vast. Hierin is vastgelegd hoe we de wettelijke vastgelegde verhaalbare kosten, zoals vastgelegd in de omgevingswet, in rekening kunnen brengen bij de ontwikkelende partij. We nemen daarnaast de opmerkingen van de accountant mee in de verbeteringen van de interne beheersing.

Meerjarenperspectief gebiedsontwikkeling

In de Omgevingsvisie van de gemeente is het streven aangegeven dat we 150 woningen of meer per jaar toevoegen. Dit is verder gecontretiseerd en uitgewerkt in het in 2022 vastgestelde Programma Wonen 2030 'Drimmelen groeit'; in de periode 2022 t/m 2030 hebben we de ambitie om 1.500 woningen toe te voegen, met het accent op de periode 2022 t/m 2026 met hierin gemiddeld 200 woningen per jaar.

Om dit te realiseren, werken we met een woningbouwprogrammering van grote tot kleine plannen, waarbij het aantal te realiseren woningen uitgesmeerd is over projecten, kernen en jaren. Waar mogelijk geven we prioriteit aan de grotere woningbouwplannen.

Wanneer we kijken naar het perspectief voor de komende jaren, geeft onderstaande grafiek daarvan een goed beeld.

In de periode 2022 t/m 2026 worden naar verwachting 902 woningen opgeleverd.

Het zwaartepunt van de opleveringen ligt in 2026. Dit is logisch aangezien we aan het begin van deze collegeperiode onze ambitie flink naar boven hebben bijgesteld en het planproces inclusief bouwen wel enkele jaren duurt. Ook door o.a. juridische procedures komen projecten helaas soms minder snel tot uitvoering dan we zouden willen en schuift daardoor het opleveringsjaar op, zoals de Verlengde Elsakker in Wagenberg.

Zie verder paragraaf 3.1. voor de te verwachten start bouw in 2026.

In Hooge Zwaluwe is eerder aan de Zuidrand grond aangekocht voor toekomstige woningbouwontwikkelingen (planning ± 130 woningen). De verdere voortgang van deze ontwikkeling wordt middels een apart raadsvoorstel voorgelegd aan de raad in 2026. Met de voorbereidende werkzaamheden en onderzoeken is reeds gestart .

b. Uitvoering grondbeleid

Gehanteerde parameters

In de geactualiseerde grondexploitatiecomplexen is in de meerjarenprognoses rekening gehouden met 1,2%, de omslagrente, voor 2026.

De parameter voor kostenstijging baseren we op de jaarlijkse publicatie Outlook Grondexploitaties van bureau Metafoor. Deze publicatie zet de meest recente jaarcijfers en prognoses van toonaangevende instanties op een rij. Zo ontstaat een goed beeld van de kosten- en de grondwaardeontwikkeling in de komende jaren. De parameter kostenstijging bedraagt in 2025 3%, voor de jaren daarna ook 3%. Voor de toerekening van salarissen en overheadlasten worden de tarieven toegepast zoals opgenomen in onderdeel "Overhead".

Het percentage opbrengstenstijging wordt voor de nog niet verkochte kavels in de huidige markt veiligheidshalve gezet op nul procent (0%). De reden hiervoor is dat de gemeente haar bouwkavels tegen de actuele marktwaarde taxeert op het moment van verkoop. Deze marktwaarde wordt bepaald door twee onafhankelijke taxateurs.

c. Prognose actieve grondexploitaties

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de complexen die tot en met 2025 in exploitatie zijn genomen. Deze complexen worden geactualiseerd met de najaarsnota 2025. Onderstaande cijfers zijn op basis van de huidige inzichten. De effecten op de exploitatie en de balans posities zullen worden verwerkt in de voorjaarsnota 2026. De impact van de grondexploitatie op de financiële positie van de gemeente is zeer gering en nader toegelicht in paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Tabel Par. G-1

Projectnaam	Kern	Boekwaarde 1-1-2025	Verwachte mutaties 2025	Verwachte boekwaarde 1-1-2026	Verwachte mutaties v.a. 2026	Verwacht resultaat bij afsluiting	Totaal winstneming (incl. 2025 en eerder)
E-veld	Terheijden	€ -93.146	€ 93.146	€ -	€ -		€ 158.370
Dorpshart	Made	€ -285.566	€ 149.824	€ -135.742	€ 1.506.148	€ 1.370.406	€ -
Van Hooijdonklaan	Lage Zwaluwe	€ -856.491	€ 473.473	€ -383.018	€ 258.915	€ -124.103	€ 199.748
Norbartstraat - Romboutsstraat	Made	€ 432.244	€ -347.952	€ 84.292	€ 328.832	€ 413.124	€ -
De Ligne	Made	€ -	€ 525.713	€ 525.713	€ -1.123.267	€ -597.554	€ 597.554
Tuinbouwweg	Made	€ 82.642	€ 201.972	€ 284.614	€ 92.774	€ 377.388	
Totaal vastgestelde grondexploitaties		**€ -720.317**	**€ 1.096.176**	**€ 375.859**	**€ 1.063.402**	**€ 1.439.261**	**€ 955.672**

Toelichting vastgestelde grondexploitaties

E-veld (Terheijden)
Dit project wordt afgesloten per 31-12-2025 met naar verwachting een positief saldo van € 158.370.

Dorpshart (Made)
In januari van 2021 heeft de gemeenteraad een grondexploitatie vastgesteld voor de ontwikkeling van het Dorpshart in Made. In 2023 zijn gronden voor woningbouw bouwrijp aan de ontwikkelaar verkocht. Deze ontwikkeling laat momenteel een tekort van € 1.370.407 zien. Door meer verwachte plankosten en materiaalkeuze is de getroffen verliesvoorziening in 2024 naar boven bijgesteld. Dit is in de jaarrekening 2024 toegelicht. Op dit moment vindt de bouw van het appartementencomplex op de locatie van de voormalige Mayboom plaats. Dit wordt eind 2026 afgerond. In 2026 wordt ook de tweede fase van de openbare ruimte aangelegd. Hiertoe behoort de ruimte tussen de Bernardus, de Kloosterstraat en Kerkstraat.

Van Hooijdonklaan (Lage Zwaluwe)
Voor de Van Hooijdonklaan (vm. Willibrordusschool) in Lage Zwaluwe is in mei 2023 het bestemmingsplan inclusief grondexploitatiecomplex vastgesteld. Het plan voorziet in de bouw van in totaal 45 woningen in de plannen D'n Olm en Willibrordushof. In december 2024 is de grond bouwrijp verkocht aan de ontwikkelaar. Het plan D'n Olm is inmiddels gebouwd. Het openbaar gebied moet nog worden overgedragen aan de gemeente. De woningen in het plan Willibrordus zullen tweede helft 2025 opgeleverd worden. In 2026 zal het openbaar gebied worden overgedragen waarna de plannen kunnen worden afgerond.

Norbartstraat – Romboutsstraat (Made)
In september 2023 is de grondexploitatie vastgesteld voor de ontwikkeling Norbartstraat – Romboutstraat in Made (IKC de Stuifhoek e.o.). In december 2023 is het bestemmingsplan voor deze gebiedsontwikkeling door de gemeenteraad vastgesteld. In 2024 is de bouw van de school met daarop 9 appartementen aanbesteed en is een deel van de school gesloopt om ruimte te maken voor een nieuwe school, een integraal kindcentrum (IKC). In februari 2025 is de bouw gestart van het nieuwe IKC en bedoelde appartementen. In het plangebied zullen nog 10 woningen worden gerealiseerd. Deze woningen worden naar verwachting in 2027 gebouwd. Dit nadat het IKC met daarop 9 appartementen gerealiseerd is en het voormalige schoolgebouw volledig gesloopt is en de gronden voor dit deel van de ontwikkeling zijn verkocht. Er wordt een verlies verwacht van € 413.000 Voor dit verlies is bij het openen van de grondexploitatie in 2023 een voorziening getroffen die voor het laatste met de jaarrekening 2024 is bijgesteld en opnieuw wordt berekend met de jaarrekening 2025. De verwachting is dat de grondexploitatie in 2029 kan worden afgesloten.

Tuinbouwweg (Made)
Voor de Tuinbouwweg in Made is in november van mei 2023 het bestemmingsplan inclusief grondexploitatie vastgesteld. Het plan omvat de uitbreiding van de woonwagenlocatie met zes standplaatsen. De verkoop van de grond aan de woningbouwcorporatie is in 2024 bekrachtigd. Het bouw- en woonrijp maken van de gronden is gestart. Het nadelig verwachte eindresultaat van dit project is momenteel begroot op € 377.000. De verliesvoorziening wordt eind 2025 bijgesteld o.b.v. de werkelijke cijfers van 2025.

Toelichting nog vast te stellen grondexploitaties

De Ligne (Stuivezandsestraat, Made)
In oktober 2025 ligt het raadsvoorster ter behandeling voor grondexploitatie vast te stellen met een verwacht positief resultaat van € 597.000 aan de Stuivezandsestraat voor de bouw van 21 duurzaam verplaatsbare woningen (in samenwerking met Woonvizier) en 11 woningbouwkavels. Naar verwachting zullen de eerste duurzaam verplaatsbare woningen eind 2025 gerealiseerd worden.

d. Winst- en verliesnemingen

In Tabel G-1 zijn de verwachte planresultaten per project opgenomen. Deze zijn gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties. De winstnemingen worden gestort in de Algemene (bedrijfs)reserve Grondbedrijf en de verliesnemingen zijn opgenomen in de Voorziening verliezen grondexploitatie. Deze zijn niet in de meerjarige begroting verwerkt, alleen in 2026. Winstnemingen worden gedaan conform de BBV voorschriften op basis van de zogenaamde POC (Percentage Of Completion) methode en de verliezen dienen direct - bij bekend worden (actualisatie) - te worden genomen.

e. Risico’s en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het grondbedrijf is de financiële buffer om de mogelijke risico’s vanuit de vastgestelde actieve grondexploitaties op te vangen en project start ups in eerste aanleg te kunnen bekostigen totdat de benodigde middelen beschikbaar zijn. De omvang van het weerstandvermogen is voldoende groot om het saldo van de risico’s en de kansen op de actieve grondexploitaties en 2 tot 3 projectstartups te kunnen bestrijden en financieren indien zij zich voordoen. Het weerstandvermogen per 31 december 2026 is als volgt berekend:

Tabel Par. G-2

Weerstandscapaciteit actieve grondbedrijfexploitaties	Bedrag
Algemene Reserve Grondbedrijf (per 31.12.2026)	€ 844.641
Berekende risico's vastgestelde grondexploitaties	€ 372.952
Berekende risico's grondexploitaties (in wording)	€ 146.790
Totaal berekende risico's	**€ 519.742**
Verwacht overschot Algemene Reserve Grondbedrijf (per 31.12.2026)	**€ 324.899**

Het overschot aan benodigd weerstandsvermogen per 31 december 2026 heeft een verwacht positief resultaat van € 324.899. Volgens vastgesteld beleid wordt bij de jaarrekening het daadwerkelijk resultaat boven het benodigde weerstandsvermogen afgeroomd naar de Algemene Reserve. Dit is niet verwerkt in de prognose van de balans in begroting 2026.

H. Wet Open Overheid (WOO)

De Wet open overheid (Woo) heeft als doel de transparantie van de overheid te vergroten en de actieve openbaarmaking van informatie te bevorderen. Gemeente Drimmelen is vanaf verslagjaar 2025 verplicht om in haar begroting en jaarstukken een aparte paragraaf op te nemen over de Woo. Deze paragraaf biedt inzicht in hoe de gemeente invulling geeft aan openbaarheid en informatiebeheer. De Woo heeft een actief gedeelte met categorieën die actief gepubliceerd dienen te worden en een passief gedeelte dat opgestart wordt met een Woo-verzoek. Stukken zijn te raadplegen via zoek.officielebekendmakingen.nl.

Wat gaan we doen in 2026

De Gemeente Drimmelen ligt op schema voor de implementatie van de WOO. Zoals bekend zijn per 1 november 2024 de eerste categorieën voor actieve publicatie van kracht. De uitdaging van de actieve plicht binnen de WOO zit in sturing op alle processen met plicht. In 2026 bouwen we voort op de organisatie en inzichten die zijn opgebouwd. De WOO-medewerker kan gebruik maken van de structurele samenwerking die Documentaire Informatievoorziening, Informatievoorziening, Communicatie en Dienstverlening hebben neergezet.

Stand van zaken

De Gemeente Drimmelen ligt op schema voor het actief publiceren conform de Woo. De eerste tranche is actief per 1 november 2024. Het is wachten op duidelijkheid vanuit het rijk voor de volgende tranches met categorieën die gepubliceerd dienen te worden. We verwachten in 2026 geen moeilijkheden met de actieve publicatie plicht.

In 2026 gaan we door met het stroomlijnen van de digitale afhandeling van de Woo-verzoeken. We verwachten geen toename in verzoeken in het passieve gedeelte. In 2024 zijn er 31 verzoeken binnengekomen, en in 2025 zijn dat er t/m augustus 10.

Financiële begroting

A. Overzicht baten en lasten en toelichting

A1. Meerjarenperspectief

De begroting 2026 is de eerste jaarschijf van de meerjarenraming 2026-2029. De gemeenteraad stelt door het vaststellen van de begroting 2026 alleen de budgetten vast van 2026. De presentatie van cijfers van de latere jaren heeft als doel inzicht te geven in de financiële positie.

Tabel Finbegr.A1-1

Begroting Gemeentebreed	Realisatie	Begroting - primair	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000,-)	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Prog. 1: Burger en Bestuur	-6.167 N	-6.390 N	-6.839 N	-6.821 N	-6.794 N	-6.627 N
Prog. 2: Openbare Ruimte	-10.797 N	-11.972 N	-12.318 N	-12.419 N	-12.544 N	-12.536 N
Prog. 3: Ruimte, Wonen, Duurzaamh en Eco.	-18.613 N	-11.921 N	-12.905 N	-12.425 N	-12.425 N	-11.925 N
Prog. 4: Sociaal Domein	-40.205 N	-38.287 N	-44.608 N	-43.770 N	-43.393 N	-43.347 N
Totaal lasten	**-75.782 N**	**-68.570 N**	**-76.671 N**	**-75.435 N**	**-75.155 N**	**-74.435 N**
Prog. 1: Burger en Bestuur	754 V	760 V	901 V	945 V	894 V	582 V
Prog. 2: Openbare Ruimte	3.984 V	4.400 V	3.996 V	4.220 V	3.991 V	3.880 V
Prog. 3: Ruimte, Wonen, Duurzaamh en Eco.	15.280 V	8.347 V	9.172 V	8.996 V	9.033 V	8.651 V
Prog. 4: Sociaal Domein	13.609 V	7.826 V	12.609 V	12.176 V	12.176 V	11.961 V
Totaal baten	**33.627 V**	**21.333 V**	**26.677 V**	**26.337 V**	**26.093 V**	**25.075 V**
Alg. Dekkingsmiddelen	54.071 **V**	55.876 **V**	59.510 **V**	59.923 **V**	58.888 **V**	59.821 **V**
Overhead	-10.493 **N**	-11.465 **N**	-11.428 **N**	-11.428 **N**	-11.428 **N**	-11.428 **N**
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves	**1.423 V**	**-2.826 N**	**-1.911 N**	**-603 N**	**-1.603 N**	**-968 N**
Saldo mutaties reserves	2.818 **V**	2.952 **V**	1.937 **V**	1.667 **V**	1.667 **V**	1.667 **V**
Begrotingssaldo	**4.241 V**	**126 V**	**27 V**	**1.065 V**	**65 V**	**700 V**

Correctie incidentele baten en lasten		-90 **N**	-475 **N**	-212 **N**	-135 **N**	-180 **N**
Structureel begrotingssaldo		**216 V**	**502 V**	**1.277 V**	**200 V**	**880 V**
Mutaties reserves op programma niveau						
Programma 1	70 V	46 V	47 V	47 V	47 V	47 V
Programma 2	603 V	792 V	788 V	788 V	788 V	788 V
Programma 3	299 V	-211 N	-51 N	-51 N	-51 N	-51 N
Programma 4	1.260 V	922 V	852 V	852 V	852 V	852 V
Overhead	586 V	0				
Algemene dekkingsmiddelen		1.403 V	301 V	31 V	31 V	31 V
Totale mutaties	**2.818 V**	**2.952 V**	**1.937 V**	**1.667 V**	**1.667 V**	**1.667 V**

A2. Financiële uitgangspunten

De (financiële) vertrekpunten van de voorliggende begroting 2026 zijn:
1. het Coalitieakkoord 2022-2026 Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen;
2. de Programmabegroting 2026;
3. de Voorjaarsnota 2025;
4. de Kadernota 2026;
5. de Raadsbesluiten tot en met september 2025.

Financieel beleidskader

In deze paragraaf leggen we de regels, uitgangspunten en principes uit die we gebruiken bij het opstellen van de begroting. Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) of gemeentelijk beleid dat in lijn is met de wet.

Het beleidskader bestaat uit de volgende onderdelen:

- Algemene uitgangspunten
- Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen
- Financiële positie
- Verbonden Partijen.

Algemene uitgangspunten

Structureel sluitende begroting

De meerjarenbegroting moet minstens structureel sluitend zijn. Als blijkt dat er bij de Kadernota begrotingstekorten ontstaan, geeft de gemeenteraad richtingen aan om deze tekorten te verminderen. Bij het opstellen van de begroting kan vervolgens besloten worden hoe deze oplossingen verder uitgewerkt worden.

Behoedzame en reële ramingen

Bij het maken van de begroting werken we met voorzichtige en realistische schattingen. We proberen ervoor te zorgen dat de jaarrekening zo min mogelijk afwijkt van de bijgestelde begroting.

Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Structurele uitgaven mogen niet worden gedekt door eenmalige inkomsten of meevallers. Uit de post Onvoorzien (ter waarde van € 5.000) worden geen structurele uitgaven betaald.

Financiële tegenvallers binnen programma's opvangen

Financiële tegenvallers door hogere kosten of lagere inkomsten moeten binnen het eigen programma worden opgevangen, bijvoorbeeld door besparingen of hogere inkomsten. Het college maakt een afweging over het gebruik van eventuele hogere inkomsten. De eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de betreffende portefeuillehouder(s).

Financiële meevallers

Onverwachte financiële voordelen in de exploitatie tijdens het jaar worden expliciet voorgelegd aan het college voor besluitvorming.

Integrale afweging

De gemeenteraad weegt de wensen voor nieuw beleid af tegen de beschikbare financiële ruimte tijdens de begroting, die in het najaar voor het begrotingsjaar wordt besproken. Het college werkprogramma vormt hierbij de basis. De Kadernota geeft inzicht in de financiële ruimte en de wensen voor nieuw beleid. Deze nota is daarom bepalend voor de inhoud van de Programmabegroting voor het volgende jaar. Afwijken hiervan kan alleen met toestemming van de raad. De definitieve besluiten worden genomen tijdens de begrotingsbehandeling in het najaar.

Oud voor nieuw beleid

Als het college of de raad extra budget aanvraagt op een ander moment dan tijdens de integrale afweging, moet aangegeven worden waar de dekking vandaan komt. Tenzij er al een duidelijke dekking is, moet in het raadsvoorstel vermeld worden welk bestaand beleid geschrapt of verminderd wordt. Daarnaast streeft het college ernaar om eenmaal in het jaar nieuwe beleid en daarmee nieuwe budgetten te begroten. Dit is tijdens de begroting, zodat een goede integrale afweging gemaakt kan worden.

Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen

Algemene uitkering

In deze begroting is rekening gehouden met de financiële gegevens uit de mei circulaire. De aantallen die door de overheid zijn gebruikt, zoals het aantal woningen en leerlingen, zijn overgenomen. De begroting maakt duidelijk welke specifieke middelen gereserveerd zijn voor bepaalde doeleinden. Het effect van de september circulaire is toegelicht in een separaat addendum.

Investeringen

De investeringsomvang is gebaseerd op de meerjarige investeringsprognose (zie bijlage 4).

Kapitaallasten
We berekenen de kapitaallasten van vaste activa op basis van de boekwaarde en de resterende looptijd. Voor 2026 is het rente-omslagpercentage, dat we gebruiken om de kosten te verdelen, vastgesteld op 1,2 %. De rente wordt berekend over de boekwaarde aan het begin van het jaar (zie ook de Paragraaf Financiering).
In het jaar van investering wordt de afschrijving berekend over de helft van het geïnvesteerde bedrag. Alle materiële activa worden lineair afgeschreven. Bij de afschrijvingen van eerder goedgekeurde kredieten gaan we ervan uit dat investeringen die nog niet zijn uitgevoerd, in het volgende begrotingsjaar worden gerealiseerd.

Lokale lasten/heffingen
De OZB-tarieven worden gewijzigd zodat de opbrengsten in lijn liggen met de algemene kostenstijging. Doordat de totale WOZ-waarde in de gemeente stijgt, dalen twee OZB-tarieven, hoewel het nominale belastingbedrag stijgt. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing geldt een systeem van volledige kostendekking, waarbij gebruik wordt gemaakt van egalisatievoorzieningen, zowel vooraf als achteraf. Andere heffingen worden aangepast op basis van de verwachte prijsontwikkeling.

Loonkostenontwikkeling
Het loonniveau is gebaseerd op de salaristabellen van mei. Ontwikkelingen in de cao en periodieke verhogingen vanaf juni worden meegenomen in de begroting van het komende jaar. Voor de indexering van de loonkosten wordt de informatie uit de meicirculaire gebruikt.

Te verstrekken subsidies
De subsidies worden geïndexeerd met hetzelfde percentage als de gemeentelijke kostenontwikkeling.

Indexering
Tot 2024 werd de gemeentelijke begroting jaarlijks bijgesteld voor de verwachte prijsontwikkelingen, gebaseerd op inflatiepercentages van het Centraal Planbureau (CPB). Omdat het Rijk is overgestapt op loon/prijscompensatie o.b.v. het BBP wordt vanaf 2025 deze methode ook voor de gemeentelijke begroting gehanteerd.

Voor de indexering van de subsidies van de professionele organisaties hanteren we de prijsindexcijfers van de Nederlandse Zorgautoriteit.

We rekenen met constante prijzen, dit wil zeggen dat alleen voor het eerste begrotingsjaar met prijsontwikkelingen rekening wordt gehouden.
De leges burgerzaken zijn voor een belangrijk deel bepaald door het Rijk. De overige tarieven stijgen conform de overige kosten. Van deze indices kan afgeweken indien hiervoor gegronde redenen zijn, zoals bijvoorbeeld contractuele afspraken.
Bovenstaande uitgangspunten leiden o.a. tot het volgende overzicht:

Tabel Finbgr.A2-1

Begrotingsrichtlijnen	Begroting 2026	Kadernota 2026	Begroting 2025
Uitgaven			
Salariskosten	2,70%	2,70%	3,30%
Goederen en diensten	2,70%	2,70%	2,30%
Subsidies professionele organisaties	5,01%	5,01%	5,60%
Inkomsten			
Huren en pachten	2,70%	2,70%	2,30%
OZB-opbrengsten	2,70%	2,70%	4,30%

Financiële positie

Reserves
Het beleid voor reserves en voorzieningen is vastgelegd in de financiële regels. De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het instellen van reserves. In de begroting worden verrekeningen met reserves per programma weergegeven. Het overzicht van het saldo voor en na bestemming laat zien hoe deze verrekeningen het saldo van het programma beïnvloeden. De verwachte stand van de reserves is gebaseerd op de laatste jaarrekening en houdt rekening met toevoegingen en onttrekkingen in de huidige begroting. Er wordt geen rente berekend over de reserves. Elk jaar wordt er kritisch gekeken naar de noodzaak, de hoogte en de besteding van de reserves.

Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit is de hoeveelheid middelen en mogelijkheden die de gemeente heeft of kan krijgen om onverwachte, grote kosten te betalen die niet zijn opgenomen in de begroting. Wanneer financiële tegenvallers blijvend zijn en geen risico meer vormen, moeten ze in de begroting worden opgenomen (zie ook Paragraaf A. Weerstandsvermogen). De regels over risicobeheersing en weerstandscapaciteit staan in de 'Nota risicomanagement en weerstandsvermogen'.

Onderhoudsvoorzieningen
Voor onderhoudsvoorzieningen is altijd een actueel meerjarig onderhoudsplan beschikbaar met een planningshorizon voor minimaal vier jaar / een bestuursperiode. De stortingen in en onttrekkingen uit de voorziening zijn verwerkt in de begroting. Ook over de voorzieningen wordt geen rente berekend.

Financiering
De Treasury-activiteiten van de gemeente zijn bedoeld om de publieke taken uit te voeren. Ze moeten voorzichtig worden uitgevoerd en mogen niet gericht zijn op het maken van winst door onnodig hoge renterisico's te nemen (zie ook het Treasury-statuut en paragraaf D. Financiering).

Grondbeleid
Het beleid kent meerdere uitgangspunten:
1. het realiseren van de ruimtelijke doelstellingen op het gebied van sociaal beleid, volkshuisvesting, economie, onderwijshuisvesting etc.;
2. het genereren van financiële middelen mede ter dekking van de aan plannen toe te rekenen kosten;
3. zoveel mogelijk risico's beperken op grond van overeenkomsten en het aanbrengen van prioriteiten bij niet rendabele projecten.

Verbonden partijen
Volgens spelregel 4 van de regionale kadernota moeten de gemeenten die deelnemen aan een verbonden partij elk jaar in november richtlijnen vaststellen. Deze richtlijnen geven aan hoe verbonden partijen hun beleid en financiën voor het komende begrotingsjaar moeten plannen.

Het college geeft in de paragraaf "Verbonden Partijen" algemene richtlijnen die gelden voor de Kaderbrief 2026 en de Begroting 2026 van iedere Gemeenschappelijke Regeling (GR). Daarnaast staan in bijlage 6. specifieke richtlijnen voor enkele GR'en.

A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van vastgestelde meerjarenbegroting

A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van vastgestelde meerjarenbegroting

Na de bespreking van de vastgestelde meerjarenbegroting door de raad is deze financieel verwerkt. Hierbij zijn ook de wijzigingen in onder andere de begrotingsrichtlijnen en kapitaallasten doorgevoerd. De uitkomst van het verwerken van alle gegevens in de begroting wijkt altijd af van de schattingen bij de eerder gepresenteerde meeerjarenbegroting. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste verschillen tussen de eerder gepresenteerde meerjarenbegroting 2026 en de Begroting 2026. In de begroting 2026 is uitgegaan van 2,7% aan prijsindex, voor de opvolgende jaren is uitgegaan van prijspeil 2026.

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen

Tabel Finbgr.A3-1

Bedragen x € 1.000	Prg.	2026	2027	2028	2029
Primaire (meerjaren)begroting 2026		-1.711 N	-1.261 N	-690 N	-1.156 N
Voorjaarsnota 2025 met impact voor 2026		-667 N	-597 N	-597 N	-597 N
mutaties Kadernota 2026		-835 N	-771 N	-634 N	-296 N
index 2,7%		-1.394 N	-1.585 N	-1.585 N	-1.585 N
actualisatie uitkering gemeentefonds		5.603 V	6.185 V	4.971 V	6.029 V
Vastgestelde meerjarenbegroting 2026 e.v.		**996 V**	**1.971 V**	**1.465 V**	**2.395 V**
Overige Financiële afwijkingen					
1. (Rijks)leges Burgerzaken	1	-30 N	32 V	0 V	0 V
2. vervallen hanging baskets	2	26 V	26 V	26 V	26 V
3. verminderde dekking uit rioolheffing	2	-705 N	-475 N	-700 N	-810 N
4. meer inkomsten SISA regelingen	3	25 V	0 V	0 V	0 V
5. verhoging verstrekking subsidie tbv recreatie en toerisme	3	-31 N	-31 N	-31 N	-31 N
6 lagere advieskosten	3	100 V	350 V	425 V	425 V
7. Bijstandsuitkeringen & Bijzondere bijstand	4	-130 N	-130 N	-130 N	-130 N
8. uitstel inkomensafhankelijke bijdrage WMO + volumestijging	4	-430 N	-430 N	-430 N	-430 N
9. regionale inkoop jeugdhulp	4	-300 N	0 V	0 V	0 V
10. prijsstijging Jeugdzorg	4	-165 N	-165 N	-165 N	-165 N
11. Opvang en beschermd wonen (WMO)	4	235 V	0 V	0 V	0 V
12. Financiering: kort- en langlopende rentelasten		155 V	-100 N	-406 N	-590 N
13. diverse kleine verschillen		11 V	17 V	10 V	10 V
14. onttrekking uit de algemene reserve		270 V	0 V	0 V	0 V
Totaal financiële afwijkingen		*-969 N*	*-906 N*	*-1.401 N*	-1.695 N
Saldo begroting		**27 V**	**1.065 V**	**64 V**	**700 V**
Correctie incidentele baten en lasten		*476 V*	*212 V*	*135 V*	*180 V*
Structureel begrotingssaldo		**502 V**	**1.277 V**	**199 V**	**880 V**

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen:

Programma 1:

1. (Rijks)leges deze fluctueren in de jaren als gevolg van fluctuatie van de momenten waarop reisdocumenten verlopen.

Programma 2

2. In 2026 en daaropvolgende jaren zijn er minder kosten aan de hanging baskets
3. Ten opzichte van de eerder opgestelde meerjarenbegroting is er door lagere kosten ook een verminderde dekking uit de voorziening en inkomsten rioolheffing. Deze heffing is kostendekkend en wordt voor een groot deel bepaald door de investeringen en jaarlijkse onderhoudskosten.

Programma 3:

4. Er is voor 2026 iets meer aan dekking door SISA regelingen ingerekend.
5. Er zijn meer middelen opgenomen om subsidie te verstrekken aan activiteiten m.b.t. recreatie en toerisme.

6 Er zijn minder structurele advieskosten opgenomen in de meerjarenbegroting. Daar waar nodig wordt dit in voorstellen specifiek opgenomen en verwerkt.

Programma 4:
7. We zien een stijging in het aantal verstrekte bijstandsuitkeringen en de bijzonder bijstand. Dit leidt tot hogere lasten welke met vertraging worden gecompenseerd door het Rijk.
8. In de meerjarenbegroting was de aanname gedaan dat er een inkomensafhankelijke bijdrage WMO zou worden ingevoerd. Dit is in ieder geval in 2026 nog niet het geval. Voorzichtigheidshalve hebben we deze 220.000 euro uit de begroting gehaald. De overige 210.000 euro betreft volume en prijsstijging.
9. Voor de regionale inkoop van jeugdhulp zijn incidenteel extra middelen (€ 300.000) benodigd voor personele inzet (inhuur) en inzet van specialistische kennis.
10. In de kadernota is uitgegaan van een prijsindex van 2,7% nadien is er een VNG advies gekomen om een hogere index aan te houden. Dit leidt tot 165.000 euro aan extra kosten.
11. De regionale voorziening Beschermd Wonen Wmo verwacht net als in voorgaande jaren meer middelen te ontvangen van het rijk dan benodigd zijn. Overschotten worden verdeeld over de deelnemende gemeenten naar rato van het aantal inwoners. Het verwachte begrotingsoverschot is in 2026 hoger dan voorgaande jaren, wat voor Drimmelen leidt tot € 235.000 hogere baten (voordelig).

Overhead en algemene dekkingsmiddelen
12. In de meerjarenbegroting was ervanuit gegaan dat we in 2026 al meer aan leningen nodig hadden dan nu bij actualisatie blijkt. Op de lange termijn zullen we geld moeten, wat leidt tot hogere kosten, om aan onze liquiditeitsbehoefte te voorzien. Dit kent ook een relatie met het gewenste en nog vast te stellen investerings-programma.
13. Her en der zijn er nog enkele kleine verschillen wat leidt tot een klein saldo.
14. Voor 2026 willen we voor dit moment 270.000 euro uit de algemene reserve halen. We gaan ervan uit dat de septembercirculaire er een positieve impact heeft en dat we dit als eerst verrekenen met deze onttrekking uit de algemene reserve.

A4. Overzicht incidentele baten en lasten

Algemeen

Voor een gezonde financiële positie moeten de structurele lasten worden gedekt door structurele baten.
De provincie beoordeelt de begroting en meerjarenbegroting hierop. De incidentele baten en lasten worden daarbij uit de begrotingssaldi gezuiverd. Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht in 2026 dient deze 'gezuiverde' begroting reëel in evenwicht te zijn. Mocht dit niet het geval zijn, dan moet uit de meerjarenraming blijken dat dit evenwicht uiterlijk in de laatste jaarschijf wordt bereikt. Daarbij dienen de ramingen volledig, realistisch en haalbaar te zijn.

Ten tweede dient de jaarrekening (15 juli) en de begroting (15 november) tijdig bij de provincie te zijn. In het algemeen geldt, dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele lasten raamt in de begroting. Structurele lasten zijn dus de regel, incidentele lasten zijn de uitzondering. Onttrekking uit reserves zijn echter in principe incidenteel, met uitzondering van de onttrekking uit de kapitaallasten reserve, deze is structureel. De aard van de post bepaalt dus of deze incidenteel is. Om deze reden worden de belangrijkste incidentele lasten daarom toegelicht in de begroting.

Om te beoordelen of de begroting structureel sluitend is, worden de begrotingssaldi gecorrigeerd met het saldo van incidentele baten en lasten.

Tabel Finbgr.A4-2

Gezuiverd saldo (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029
Saldo baten en lasten	-1.434 N	-390 N	-1.467 N	-787 N
Saldo mutaties reserves	1.936 V	1.667 V	1.667 V	1.667 V
Begrotingssaldo na bestemming	**502 V**	**1.277 V**	**200 V**	**880 V**
Waarvan incidentele baten en lasten	-475 N	-212 N	-135 N	-180 N
Begrotingssaldo	**27 V**	**1.065 V**	**65 V**	**700 V**

Toelichting incidentele baten en lasten

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Actief grondbeleid
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle lasten, baten en reservemutaties met betrekking tot grondexploitaties gezien als incidenteel.

3.2 Overige grondzaken
Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle lasten en baten met betrekking tot verkoop eigendommen / activa (incl. snippergroen / reststroken) gezien als incidenteel.

Programma 4. Sociaal domein

4.1 Regionale inkoop jeugdhulp
Voor de regionale inkoop van jeugdhulp zijn in 2026 incidenteel extra middelen (€ 300.000) benodigd voor personele inzet (inhuur) en inzet van specialistische kennis.

Conclusie

Op basis van bovenstaande tabel is de vastgestelde begroting na correctie incidentele baten en lasten voor 2026 structureel sluitend, waardoor de gemeente in aanmerking blijft komen voor repressief toezicht door de provincie.

A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Mutaties in reserves zijn in principe incidenteel. De reserve kapitaallasten is hierop een uitzondering. In de onderstaande tabel staan de verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Tabel Finbgr.A5-1

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Vermeerderingen reserve kapitaallasten (stortingen)	0 V	0 V	0 V	0 V
Verminderingen reserve kapitaallasten (onttrekkingen)	-1.692.122 N	-1.692.122 N	-1.692.122 N	-1.692.122 N
Totaal	**-1.692.122 N**	**-1.692.122 N**	**-1.692.122 N**	**-1.692.122 N**

B. Financiële positie

B1. Investeringen

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad het college tot het doen van uitgaven per programma tot de bedragen van het overzicht van baten en lasten voor het betreffende begrotingsjaar. In de programma's zijn echter ook de investeringsplannen voor het begrotingsjaar opgenomen, die voor meerdere jaren ná dat begrotingsjaar nog lasten met zich mee brengen. Met het vaststellen van de begroting worden ook de beleidsprogramma's en de daarvoor opgestelde investeringsplannen voor het komende begrotingsjaar geautoriseerd.

Investeringen 2026

Voor 2026 is een totaal bedrag aan investeringen geraamd van € 5,69 miljoen. De investering in riolering (€ 3.37 miljoen in 2026) zijn gedekt door de tarieven. In bijlage 4 en 5 zijn alle investeringen voor de jaren 2026 tot en met 2029 opgenomen (investeringsbedragen en gehanteerde afschrijvingstermijnen). De investeringen voor jaar 2026 zijn toegelicht. De investeringen van de gemeente worden aanbesteed op grond van de Europese en nationale wet- en regelgeving en het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid.

B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Het grootste verschil tussen reserves en voorzieningen is dat de gemeenteraad bij reserves meer vrijheid heeft om te beslissen waarvoor het geld wordt gebruikt. Daarom worden reserves gezien als eigen vermogen. Als de gemeenteraad geld reserveert voor een specifiek doel, dan heet dat een bestemmingsreserve. Voorzieningen zijn gekoppeld aan specifieke verplichtingen. Hoewel de raad het beslisrecht heeft om een voorziening in te stellen, heeft de raad geen vrijheid in de besteding van deze middelen.

Reserves

In onderstaand overzicht staat de verwachte stand en verloop van alle reserves.

Tabel Finbgr-B2.1

Verloop reserves	Categorie	Jaarrekening 31.12.2024	Begroting 2025 (incl. wijzigingen) Vermeerderingen	Begroting 2025 (incl. wijzigingen) Verminderingen	Beginstand 31.12.2025	Begroting 2026 Vermeerderingen	Begroting 2026 Verminderingen	Eindstand 31.12.2026
Algemene reserve	B. Reserves t.b.v. weerstandsvermogen	13.909.724		1.478.507	12.431.217	26.563	326.000	12.131.780
Totaal Algemene reserves		***13.909.724***	***-***	***1.478.507***	***12.431.217***	***26.563***	***326.000***	***12.131.780***
Reserve Kapitaallasten	A. Beklemde reserves (bestedingsverplichting)	29.162.383	370.000	1.729.594	27.802.789		1.692.122	26.110.667
Reserve Budgetoverhevelin g	C. Structurele reserves (beleid)	0			0			0
Reserve Toerisme en recreatie	C. Structurele reserves (beleid)	167.797			167.797			167.797
Reserve Duurzaamheid	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	34.856			34.856			34.856
Reserve Kunst	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	51.403			51.403			51.403
Reserve Bestuursakkoord	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	0			0			0
Reserve Landschappelijke Inpassing	A. Beklemde reserves (bestedingsverplichting)	331.049			331.049			331.049
Reserve Herstel kunstwerken havens	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	57.614			57.614			57.614
Reserve Groenaanleg	A. Beklemde reserves (bestedingsverplichting)	265.000			265.000			265.000
Totaal Bestemmingsreserves		***30.070.102***	***370.000***	***1.729.594***	***28.710.508***	***-***	***1.692.122***	***27.018.386***
Algemene Bedrijfsreserve grondbedrijf	B. Reserves t.b.v. weerstandsvermogen grondbedrijf	699.371			833.735	50.000	-	883.735
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	A. Beklemde reserves (bestedingsverplichting)	704.804	135.651	370.000	470.455	100.000	50.000	520.455
Totaal reserves grondexploitatie		***1.404.175***	***135.651***	***370.000***	***1.304.190***	***150.000***	***50.000***	***1.404.190***
Totaal reserves		***45.384.001***	***505.651***	***3.578.101***	***42.445.915***	***176.563***	***2.068.122***	***40.554.356***

Beschikbaar weerstandsvermogen

Toelichting reserves

Algemene reserve

Aan de algemene reserve is geen concrete bestemming gegeven, maar dient voor :

- het waarborgen van de continuïteit;
- het opvangen van echt onvoorziene uitgaven, zoals schadeclaims, garanties geldleningen etc.;
- het afdekken van incidentele tekorten van enig jaar (om schommelingen in de exploitatie op te vangen);
- eenmalige uitgaven en als dekking voor investeringen (geen vervangingsinvesteringen);
- het opvangen van potentiële risico's. De algemene reserve maakt deel uit van het weerstandvermogen.

Reserve Kapitaallasten

Gevormd ter dekking van de kapitaallasten van specifiek door de raad besloten investeringen.
De omvang is gelijk aan de boekwaarde van de investeringen en de omvang van gevoteerde kredieten waarvan de kapitaallasten onttrokken mogen worden uit de reserve kapitaallasten.

Reserve Toerisme en recreatie

De reserve dient voor het uitvoeren van de projecten zoals opgenomen in het beleidsplan Toerisme en recreatie (uitvoeringsprogramma).
De niet-bestede gelden van de netto-opbrengst van de toeristenbelasting (lopend jaar) wordt toegevoegd aan de reserve (jaarrekening) en onttrekking geschiedt op basis van werkelijk gemaakte kosten voor de uitvoeringsprojecten.

Reserve Duurzaamheid

Niet bestede SLOK (Stimuleringsregeling Lokale Klimaat-initiatieven) gelden worden ingezet om de communicatiekosten van het nieuwe Programma Duurzaamheid te bekostigen.

Reserve Kunst

Deze reserve is bestemd voor het onderhoud van kunstwerken in openbare ruimte in de gemeente Drimmelen.

Reserve Landschappelijke inpassing

Het versterken van de aanwezige natuur-, landschappelijke, ruimtelijke en functionele waarden en kwaliteiten. Bijdragen aan projecten waarmee een kwaliteitsverbetering van de omgeving kan worden gerealiseerd. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wil de provincie dat de initiatiefnemer zorgt voor een kwaliteitsverbetering van het landschap om daarmee het verlies aan omgevingskwaliteit te beperken. Dit uitgangspunt geldt voor ontwikkelingen buiten bestaand stedelijk gebied én buiten de ecologische hoofdstructuur en maakt de principes van ontwikkelingsplanologie toepasbaar. Concreet betekent dit dat passende functies zich kunnen ontwikkelen als er ook een prestatie voor het landschap tegenover staat. In principe wordt uitgegaan van de realisering van een fysieke prestatie op de projectlocatie en/of de directe projectomgeving. Indien dat niet mogelijk is, dient door de initiatiefnemer het vereiste resterende bedrag te worden gestort. Rekening houdend met de impact op de omgeving worden drie categorieën van ruimtelijke ontwikkelingen (met de bijbehorende kwaliteitsverbetering) onderscheiden en een bijdrage bepaald aan deze reserve o.b.v. regelgeving van de provincie Noord-Brabant.

Reserve Herstel civiele kunstwerken havens
Bij inspecties in 2016 is gebleken dat de civiele kunstwerken in drie havens van de gemeente Drimmelen dringend aan onderhoud toe zijn.

Reserve Groenaanleg
Het bieden van de mogelijkheid om gekoppeld aan de uitgifte van grond voor rode (stedelijke) functies per m2 een bedrag in deze reserve te storten en dit bedrag in te zetten voor kwaliteitsverbetering in het buitengebied (inclusief kernrandzones). Bijdrage van belanghebbenden die een woningbouwproject in de gemeente Drimmelen willen realiseren of door verkoop van gronden middels een opslag op deze te ontwikkelen grond of te verkopen grond:
€ 5 per m2 uit te geven of te ontwikkelen grond voor Woningbouw / bedrijventerrein op uitbreidingslocaties;
€ 2 per m2 uit te geven grond of te ontwikkelen grond op inbreidingslocaties.
Ten behoeve van kwaliteitsverbetering elders in het buitengebied in de vorm van landschapsontwikkeling en groenaanleg. Dit moet worden bewerkstelligd door het versterken van de groen/blauwe identiteit en het realiseren van een duurzaam en vitaal platteland, voortkomend uit het gebiedsplan Wijde Biesbosch.

Reserve Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf
De Algemene Bedrijfsreserve Grondbedrijf dient als buffer voor de activiteiten van het grondbedrijf en is zodoende een vereveningsreserve voor de actieve grondexploitaties. De risico's welke uit het grondbedrijf voortvloeien, moeten door deze reserve worden opgevangen. De reserve wordt gemaximeerd op de omvang van de risico's van de actieve grondexploitaties plus de vastgestelde reserve van € 450.000. In de begroting wordt jaarlijks € 150.000 gealloceerd voor het opstarten van projecten waartoe besloten is. De voeding in deze reserve bestaat uit de stortingen van de verplichte winstnemingen in de grondexploitaties voortvloeiende uit de voorgeschreven POC-methode. Onttrekkingen bestaan uit de stortingen in de voorziening verlies grondexploitaties.

Reserve Bovenwijkse voorzieningen
In het programma Kostenverhaal en financiële bijdragen 2024 zijn regels opgenomen voor de bijdrage voor de fysieke leefomgeving waar de Bovenwijkse voorzieningen onder vallen. Het Programma voldoet aan de vereisten uit hoofdstuk 13 van de Omgevingswet. Deze wet geeft de ruimte om kosten van bovenwijkse voorzienigen t.l.v. nieuwbouwontwikkelingen te brengen.
Het gaat om gevolgen voor de fysieke leefomgeving door het ontwikkelen van ruimtelijke plannen voor o.a. wonen, bedrijven, maatschappelijke ruimtes, etc. Deze gevolgen worden uitgedrukt in geld en naar toerekenbaarheid, profijt en proportionaliteit ten laste van de te ontwikkelen planinitiatieven gebracht. kosten die de gemeente maakt als gevolg van een ruimtelijk initiatief worden verhaald op de veroorzaker i.c. de initiatiefnemer en gestort in de reserve.

Voeding
Per type woning wordt een bijdrage gevraagd, afhankelijk van de aard van de woning.
- Voor goedkope koop en sociale huur is de bijdrage € 1.300,- per woning;
- Voor middelduur en betaalbare woningen, (huur en koop), bedraagt de bijdrage € 2.600 per woning;
- Voor dure woningen (huur en koop), bedraagt de bijdrage € 5.200,- per woning.

Bij niet woningen gelden tarieven per vierkante meter bruto vloeroppervak (BVO)
- Voor Bedrijven, kantoor, Retail/detailhandel € 13,00 per m2;
- Voor Recreatie € 6,50 per m2;
- Voor al het overige geldt maatwerk.

Kostenvragers voor deze reserve zijn vastgelegd in bijlage 5 van het programma kostenverhaal en financiële bijdragen 2024.

Reserve sociale huurwoningen
De financiële bijdrage voor sociale huurwoningen is een bijdrage die wordt gevraagd en vastgelegd is in het programma kostenverhaal 2024 om zorg te dragen dat de norm voor sociale huurwoningen in de gemeente wordt gerealiseerd. Deze norm bedraagt 30% sociale huurwoningen in de gemeente. Per nieuwbouwproject is het nodig dat de norm van 30% sociale huurwoningen gerealiseerd wordt. Het college (gemandateerd)maakt de afweging hoe binnen een project wordt omgegaan met de bijdrage bij een project t/m 25 woningen.

Voeding
Type compensatie / bijdrage per woning
Goedkope koop: € 5.000,-;
Middelduur/betaalbaar (huur en koop): € 30.000,-;
Duur (huur en koop): € 60.000,-.

Kostenvragers
Regels hieromtrent zijn vastgelegd in het Raadsvoorstel behorende bij de vaststelling van het programma kostenverhaal 2024.

De belangrijkste mutaties in 2026 zijn:

Reserve kapitaallasten

In het verleden zijn er bedragen in de reserve Kapitaallasten gestort voor bepaalde investeringen. Tijdens de afschrijvingsperiode worden de kapitaallasten uit deze reserve gehaald. Tegenover deze reserve staat een gelijk bedrag aan boekwaarde van de investeringen. Deze reserve wordt structureel van aard gezien (zie tabel Finbgr.A5-1).

Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf

Zie voor een inhoudelijke toelichting paragraaf G. Grondbeleid.

Reserve bovenwijkse voorzieningen

De vermeerdering in de reserve betreft de bijdrage die projectontwikkelaars via de actieve en faciliterende grondexploitaties aan de gemeente afdragen middels een anterieure overeenkomst. De bijdragen en de besteding van de reserve zijn vastgelegd in de Nota Kostenverhaal (zie bijlage 1 - programma 3).

Voorzieningen

Aan de creditzijde van de balans staan ook de voorzieningen.

Tabel Finbgr-B2.2

Verloop voorzieningen	Jaarrekening	Begroting 2025 (incl. voorjaarsnota)		Beginstand	Begroting 2026		Eindstand
	31.12.2024	Vermeerderingen	Verminderingen	31.12.2025	Vermeerderingen	Verminderingen	31.12.2026
Voorziening wet APPA	3.492.301	49.151		3.541.452	49.151	-	3.590.603
Voorz.uitker.verplichtingen pers/vm pers	65.117	10.800		75.917	10.800	-	86.717
Voorziening Spaarverlof	82.119	44.858		126.977	44.858	-	171.835
Voorziening verliezen grondexploitatie	2.012.638	-		1.412.846	-		1.412.846
waarvan in mindering gebracht op vlottende activa	*-389.986*	-		-438.241	-		-438.241
Totaal voorz. verplichtingen, verliezen en risico's	***5.262.189***	***104.809***	***-***	***4.718.952***	***104.809***	***-***	***4.823.761***
Voorziening onderhoud gebouwen PLANON	1.985.146	646.949	657.339	1.974.756	660.740	678.580	1.956.916
Voorziening onderhoud wegen	655.122	1.341.713	1.896.261	100.574	1.341.713	1.303.900	138.387
Totaal voorzieningen voor onderhoud	***2.640.268***	***1.988.662***	***2.553.600***	***2.075.330***	***2.002.453***	***1.982.480***	***2.095.303***
Voorziening riolering	904.130	-	338.845	565.285	-	114.940	450.345
Voorziening afvalstoffenheffing	498.507	-	116.907	381.600	-	157.140	224.460
Voorziening BIZ	-1.484	22.410	22.410	-1.484	25.000	23.516	0
Totaal voorz. voor door derden beklemde middelen	***1.401.153***	***22.410***	***478.162***	***945.401***	***25.000***	***295.596***	***674.805***
Totaal voorzieningen	***9.303.610***	***2.115.881***	***3.031.762***	***7.739.683***	***2.132.262***	***2.278.076***	***7.593.869***

Toelichting voorzieningen

Voorziening wet APPA
Voor de pensioenverplichtingen van zittende en voormalige wethouders, die de pensioenverplichting nog niet hebben bereikt, is een voorziening gevormd. Het doel is om een toereikende voorziening aan te leggen voor de pensioenrechten van wethouders, zoals vereist door de Wet APPA sinds 2001. Hiermee wordt beoogd de financiële consequenties van de waardeoverdracht van pensioenen van wethouders te waarborgen.

Voorziening uitkeringsverplichtingen personeel/voormalig personeel
De voorziening voor uitkeringsverplichtingen aan oud-personeel is bedoeld om de kosten van uitkeringen en andere afspraken met voormalige medewerkers te dekken. Deze voorziening wordt in het jaar van het besluit gevormd om toekomstige lasten te verminderen. Als een medewerker wordt ontslagen, zijn we volgens de regels verplicht om een voorziening te treffen voor de kosten die daarmee gepaard gaan. Dit zijn meestal de salariskosten voor de periode die wettelijk is afgesproken.

Voorziening Spaarverlof
Per 1-1-2023 hebben medewerkers recht op verlofsparen, zoals afgesproken in de cao Gemeenten. Dat betekent dat medewerkers hun verlof mogen sparen voor bijvoorbeeld pensioenvervroeging. Het is een wettelijke verplichting om voor verlofsparen een voorziening in te stellen.

Voorziening verliezen grondexploitatie
Deze voorziening is ten behoeve van de te verwachte verliezen actieve grondexploitaties.
Voor een inhoudelijke toelichting zie paragraaf G. Grondbeleid.

Voorziening onderhoud gebouwen (Planon)
Deze voorziening is via het gebouwbeheerssysteem, planon, erop gericht het onderhoud van de gemeentelijke eigendommen te waarborgen op een bepaalde conditiescore. De gemeentelijke eigendommen zijn in 2014 geïnspecteerd conform systematiek NEN 2767 met vaststelling van de bijbehorende conditiescores. Deze onderhoudsvoorziening is toegelicht in de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen.

Voorziening onderhoud wegen
Deze onderhoudsvoorziening is toegelicht in de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen.

Voorziening Riolering
Deze voorziening is ingesteld als egalisatievoorziening. Bij de jaarrekening wordt het resultaat van werkelijke lasten en baten verrekend met de voorziening in het kader van 100% kostendekkendheid. Bij vaststelling van de tarieven worden deze voorzieningen ingezet (zie ook paragraaf B. Lokale heffingen).

Voorziening Afvalstoffenheffing
Deze voorziening is ingesteld als egalisatievoorziening. Bij de jaarrekening wordt het resultaat van werkelijke lasten en baten verrekend met de voorziening in het kader van 100% kostendekkendheid. Bij vaststelling van de tarieven worden deze voorzieningen ingezet (zie ook paragraaf B. Lokale heffingen).

Voorziening BIZ
De gemeente int de bijdragen van de ondernemers ten behoeve van het BIZ en dient deze door te betalen (onder gestelde voorwaarden) aan de vereniging (zie ook paragraaf B. Lokale heffingen).

B3. Financiering

Omschrijving

Voor de investeringsplannen en exploitatie van 2026 tot en met 2029 wordt een financiering van ongeveer € 35 miljoen verwacht. De voornaamste investeringen zijn voor projecten gerelateerd aan (vervangen) van riolering. De financiering zal vooral langlopend worden aangetrokken. Voor zover sprake is van kortdurende liquiditeitstekorten, wordt getracht deze met kasgeldleningen te financieren. Voor verdere uitleg en onderbouwing verwijzen u naar de Paragraaf D. Financiering.

B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn de toekomstige uitkeringen aan huidige en voormalige bestuurders, en aan personeel dat momenteel of in het verleden voor de gemeente heeft gewerkt. Volgens het Burgerlijk Wetboek 2, titel 9, moeten bedrijven financiële voorzieningen treffen voor deze verplichtingen. Omdat gemeenten een speciale rol hebben, is hier een uitzondering op gemaakt in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Deze uitzondering houdt in dat:
- Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen op een vergelijkbare manier als gewone kosten in de begroting worden opgenomen en in de jaarrekening worden verantwoord.
- Er elk jaar een uitleg over deze verplichtingen moet worden opgenomen in de toelichting op de begroting en jaarrekening (artikel 20.2 BBV).
- Gemeenten hierdoor geen extra financiële voorzieningen hoeven te treffen (artikel 44.3 BBV).

Hieronder volgt de verplichte uitleg volgens artikel 20.2 van het BBV over de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen die relevant zijn voor het begrotingsjaar.

B4.1 Wachtgelden, WW-uitkeringen en andere uitkeringen voormalige gemeenteambtenaren

Op basis van de regels en afspraken voor gemeentelijk personeel zijn er twee groepen te onderscheiden voor voormalig gemeentelijk personeel.

Werkloosheidswet
Voormalig gemeentelijk personeel valt onder de Werkloosheidswet. Gemeenten dragen zelf de kosten bij werkloosheid. Dit betekent dat de financiële gevolgen afhangen van de specifieke situatie. De geschatte kosten voor deze uitkering worden in een speciale voorziening gestort. Jaarlijks worden de kosten voor uitkeringen hieruit betaald. Deze uitkeringen worden volledig door de gemeente zelf betaald.
Sinds 2020 vallen gemeenten onder het arbeidsrecht, waardoor het makkelijker is om tijdelijke arbeidsovereenkomsten niet te verlengen. Dit betekent echter wel dat er een groter risico is op tijdelijke WW-verplichtingen.

B4.2 Uitkeringen pensioenen voormalige bestuurders

Voor voormalige leden van colleges van Burgemeester en Wethouders zijn er een paar belangrijke regelingen en financiële verplichtingen.

Uitkeringen voor voormalige bestuurders
Deze uitkeringen worden toegekend op basis van de Wet Appa. Hoeveel en hoe lang iemand uitkeringen ontvangt, hangt af van de opgebouwde diensttijd, het salaris en eventuele neveninkomsten.

Waardeoverdracht van pensioenrechten
Sinds enkele jaren kunnen wethouders binnen zes maanden na hun vertrek hun opgebouwde pensioenrechten overdragen, volgens de Wet Appa. Hoeveel pensioenrechten iemand heeft opgebouwd, hangt af van de duur van het wethouderschap en, onder bepaalde voorwaarden, ook de uitkeringstijd. De waarde van de pensioenrechten wordt elk jaar gecontroleerd. Eind 2024 was de totale waarde van de opgebouwde pensioenrechten van de huidige en voormalige wethouders ongeveer 3.5 miljoen. De waarde van deze rechten is opgenomen in een voorziening.

B5. Geprognosticeerde balans

In de geprognosticeerde begin- en eindbalans wordt een beeld geschetst van de uitwerking op de balans positie in de periode 2026 t/m 2029 op basis van de huidige uitgangspunten. Voor 2025 is voor het saldo uitgegaan van de voorjaarsnota. Dit saldo wordt geactualiseerd bij de najaarsnota 2025. Voor een verduidelijking van de bestanddelen van het eigen vermogen, zie B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen.

Tabel Finbgr-B5

ACTIVA	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028	Ultimo 2029
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	5.156.100	4.870.767	4.585.434	4.300.102	4.014.769	3.729.436
Materiële vaste activa	79.292.483	88.318.976	88.508.508	89.281.355	90.063.411	86.796.424
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	207.438	207.438	207.438	207.438	207.438	207.438
Financiële vaste activa: Leningen	3.870.000	4.582.542	4.301.084	4.019.626	3.738.168	3.456.710
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	4.478.731	4.338.833	4.198.935	4.059.037	3.919.139	3.779.241
Totaal vaste activa	***93.004.752***	***102.318.556***	***101.801.399***	***101.867.558***	***101.942.926***	***97.969.250***
Vlottende activa						
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	-1.100.303	-1.785.060	-1.785.060	-1.785.060	-1.785.060	-1.785.060
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	1.459	5.645	5.645	5.645	5.645	5.645
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	11.578.734	11.578.734	11.578.734	11.578.734	11.578.734	11.578.734
Liquide middelen	5.870	5.870	5.870	5.870	5.870	5.870
Overlopende activa	5.846.611	5.846.611	5.846.611	5.846.611	5.846.611	5.846.611
Totaal vlottende activa	***16.332.371***	***15.651.800***	***15.651.800***	***15.651.800***	***15.651.800***	***15.651.800***
Totaal activa	***109.337.123***	***117.970.356***	***117.453.199***	***117.519.358***	***117.594.726***	***113.621.050***

PASSIVA	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028	Ultimo 2029
Vaste passiva						
Eigen vermogen	41.142.699	43.821.422	40.527.793	38.912.234	38.420.008	36.892.375
Onverdeeld resultaat	4.241.302	-1.375.507	26.563	1.064.896	64.489	699.745
Voorzieningen	9.303.610	7.741.166	7.469.620	7.100.848	7.028.917	7.149.313
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	29.690.109	44.677.752	52.165.396	56.153.040	60.640.683	65.628.326
Totaal vaste passiva	**84.377.720**	**94.864.833**	**100.189.372**	**103.231.018**	**106.154.097**	**110.369.760**
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	14.186.391	14.186.391	14.186.391	14.186.391	14.186.391	14.186.391
Overlopende passiva	10.733.011	10.733.011	10.733.011	10.733.011	10.733.011	10.733.011
Totaal vlottende passiva	**24.919.402**	**24.919.402**	**24.919.402**	**24.919.402**	**24.919.402**	**24.919.402**
Totaal - generaal	***109.297.122***	***119.784.235***	***125.108.774***	***128.150.420***	***131.073.499***	***135.289.162***

B6. EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de overheid. Het laat zien of er in een jaar meer geld is uitgegeven dan er binnen is gekomen, of dat er juist geld is overgehouden. Dit saldo helpt om te begrijpen hoe de financiële situatie van de gemeente zich ontwikkelt.

Het EMU-saldo van de lokale overheid telt mee voor het totale EMU-saldo van de overheid. Het is verplicht om dit saldo weer te geven, zodat er een duidelijk overzicht is van de financiële situatie. De cijfers worden ook aan het CBS gegeven. Het is belangrijk om het EMU-saldo goed in de gaten te houden volgens de Wet houdbare overheidsfinanciën (HOF).

Volgens de BBV-regels moet de begroting informatie bevatten over de ontwikkeling van het EMU-saldo van het vorige jaar, het huidige jaar en de drie daaropvolgende jaren.

Tabel Finbgr-B6

EMU-saldo	Ultimo 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
a. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	1.424.000	-3.005.562	-1.910.032	-601.699	-1.602.106	-966.850
b. Mutatie (im)materiële vaste activa	7.084.267	8.741.160	-95.801	487.514	496.724	-3.552.320
c. Mutatie voorzieningen	498.526	-1.562.444	-271.546	-368.772	-71.931	120.396
d. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie) obv begroting 2025	-675.208	684.757	0	0	0	0
e. Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	116.932	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo (a-b+c-d-e)	**-4.603.465**	**-13.993.923**	**-2.085.777**	**-1.457.985**	**-2.170.761**	**2.705.866**

De EMU-systematiek werkt anders dan het systeem van baten en lasten dat gemeenten gebruiken. In het baten- en lastenstelsel worden investeringen niet meegeteld; alleen de kapitaallasten van deze investeringen worden beschouwd. In het EMU-systeem daarentegen worden investeringen en uitgaven die uit reserves worden gedekt volledig meegenomen in het EMU-saldo. Dit betekent dat een gemeente met een evenwichtige begroting toch een negatief EMU-saldo kan hebben.

Voor 2025 verwacht de gemeente Drimmelen een negatief EMU-saldo van € 13.993.923. Dit betekent dat de inkomsten in EMU-termen circa € 14 miljoen minder zijn dan de uitgaven.

De referentiewaarde voor EMU voor de gemeente Drimmelen bedraagt op basis van de september circulaire 2025 € 3,954 miljoen. Dit betekent dat de referentiewaarde alleen in 2024 en 2025 wordt overschreden. Op dit moment zijn er geen sancties voor het overschrijden van de referentiewaarden. De EMU-referentiewaarde is geen strikte norm, maar een indicatie van het aandeel van de gemeente in het gezamenlijke tekort.

Bijlagen

1. Overzicht actuele beleidsstukken

Programma 1. Burger en Bestuur

Veiligheid

01. Integraal veiligheidsbeleid 2023 - 2026 (raad 02-2023)
02. Geluid bij buitenevenementen Gemeente Drimmelen (APV Gemeente Drimmelen 01-01-2024)
03. VTH Beleidsplan, Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht en Handhavingstaken Gemeente Drimmelen 2020 – 2024
04. Regionaal Crisis Plan 2023 - 2027 (B&W 02-2023)
05. Evaluatie focusblad 2024
06. Beleidsvisie Externe veiligheid (raad 10-2022)
07. Beleidsregels evenementenvergunningen (20-08-2019)
08. APV 2025 (raad 06-2025)
09. Beleidsregels artikel 13b Opiumwet gemeente Drimmelen 2025 (raad 04-2025)
10. Beleidsregels aanpak woonoverlast 2021
11. Bibob-beleid gemeente Drimmelen 2023 (08-02-2024)

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners:

01.Dienstverleningsconcept, gemeente Drimmelen (raad 11-2023)
02. Ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening (raad december 2020)
03. Regeling burgerlijke stand van de gemeente Drimmelen 2010 (08-12-2009)
04. Regeling briefadres gemeente Drimmelen

Levendige dorpen:

01. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Programma 2. Openbare ruimte

Natuur en Groen:

01. Beleidsplan speelruimte 2015-2024 ‘Spelen is Bewegen’
02. Beleidsplan Hondenbeleid vernieuwing
03. Integraal Groenbeleidsplan 2017-2026 ‘Groen leeft en verbindt’

Verkeer en inrichting openbare ruimte:

01. Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen 2021-2030
02. Beleidsplan Verkeer en Vervoer (2018)
03. Beleidsplan Openbare Verlichting, Drimmelen doelmatig en duurzaam verlicht 2021-2030
04. Beleidsrichtlijn ‘Bewegwijzering van objecten’ (2015)
05. Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens van 8 juni 2009
06. Beleidsplan straat meubilair (2013)
07. Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur
08. Handboek toegankelijkheid gemeente Drimmelen (10-9-2019)
09. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (4-07-2019)

Water:

01. Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 waarin opgenomen het verbreed GRP

Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie

Woningbouw en ruimte:

01. Beleid logies / huisvesting arbeidsmigranten (herzien 2020) (25-06-2020)
02. Beleidsnota Reststroken gemeentegrond 2016 (30-06-2016)
03. Verordening Duurzaam Wonen (2020)
04. Nota Grondbeleid 2023
05. Nota Kostenverhaal 2019-2023 (30-10-2018)
06. Notitie Ruimte voor ruimte 2019, gemeente Drimmelen (12-12-2019)
07. Programma Wonen (10-03-2022)
08. Omgevingsvisie (18-11-2021)
09. Nota Archeologie inclusief geactualiseerde beleidskaart en bijbehorende vrijstellingsgrenzen (08-06-2023)
10. Besluit beleidsregels artikel 2.12, eerste lid, onder a, sub 2, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (25-11-2014)
11. Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht- en Handhavingstaken, Gemeente Drimmelen 2020-2024 (13-02-2020)
12. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (04-07-2019)
13. Welstandsnota 2023 (02-03-2023)
14. Erfgoedverordening gemeente Drimmelen 2022 (07-07-2022)
15. Beleid ontwikkeling landgoederen (08-03-2018)
16. Integraal beleid gemeente Drimmelen voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (19-04-2018)
17. Verordening Blijverslening gemeente Drimmelen 2017
18. Brandbeveiligingsverordening gemeente Drimmelen 2012
19. Huisvestigingsverordening voor standplaatsen en woonwagens, gemeente Drimmelen 2012
20. Subsidieverordening Restauratie Gemeentelijke Monumenten 2010
21. Verordening gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit Drimmelen 2022
22. Procedureverordening voor advisering tegemoetkoming in planschade gemeente Drimmelen 2008
23. Exploitatieverordening 1997
24. Inspraakverordening Drimmelen 2004
25 .Verordening raadscommissie Ruimtelijke Plannen Drimmelen 2024

Duurzaamheid:

01. Programma Duurzaamheid 'De Duurzame Big Five van Drimmelen' en Bijlagen bij Programma Duurzaamheid Gemeente Drimmelen (25-03-2021)
02. Visie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit (03-10-2013)
03. Beleidsplan Inzameling huishoudelijke afvalstoffen gemeente Drimmelen (24-03-2016)
04. Beleidskader grootschalige zonnevelden (28-02-2019)
05. Beleidskader zonnepanelen voor eigen gebruik (28-02-2019)
06. Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2016 (04-12-2015)
07. Verordening afvalstoffenheffing 2020 (26-12-2019)
08. Regionale Energiestrategie West-Brabant 2030 (28-05-2020)
09. Actualisatie Bodemkwaliteitskaart (31-05-2018)
10. Transitievisie Warmte (10-03-2022)
11. Subsidieregeling groene daken (10-03-2022)
12. Drimmelens Energie Akkoord 2018
13. Subsidieregeling aanbrengen Ledverlichting buitensportvelden gemeente Drimmelen 2019-2023
14. Uitvoeringsbesluit Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2024
15. Verordening precariobelasting Drimmelen 2024

Economie, recreatie en toerisme:

01. Toekomstplan haven Terheijden 2017-2033 (06-07-2017)
02. Havenverordening Drimmelen 2018 (28-06-2018)
03. Beleidsvisie vrijetijdseconomie gemeente Drimmelen (3 juni 2021)
04. Visie bedrijventerreinen Amerstreek (18-04-2013)
05. Nota Horecabeleid (19-12-2013)
06. Verordening winkeltijden Drimmelen 2017 (06-04-2017)
07. Economische Nota Drimmelen deel A-Visie , deel B Bouwstenen (03-06-2021)
08. Detailhandelsvisie gemeente Drimmelen (24-03-2016)
09. Verordening bedrijveninvesteringszone Centrum Made 2023-2027
10. Verordening speelautomaten(hallen) Drimmelen 2018 (28-06-2018)
11. Reclamenota 2014 (29-01-2015)

Woningbouw en ruimte:

12. Reglement draagvlakmeting Bedrijveninvesteringszone (BIZ) Centrum Made 2023
13. Aanwijzingsbesluit Kampeerplaatsen in de Biesbosch gemeente Drimmelen 2023
14. Subsidieregels Toerisme & Recreatie 2022
15. Nadere Regels Passagiersschepen in de Biesbosch gemeente Drimmelen 2021
16. Besluit aanwijzing wateren voor het uitvoeren van rondvaarten en vaststelling maximum aantal passagiersschepen in de Biesbosch 2021
17. Marktverordening Drimmelen 2005
18. Legesverordening Biesbosch Drimmelen 2023
19. Biesboschverordening 2024

Programma 4. Sociaal domein

Algemeen:

01. Algemene subsidieverordening Drimmelen, 2021
02. Subsidiebeleid vrijwilligersorganisaties, 2012, en Algemene subsidieverordening Drimmelen, 2017
03. Visienota Samen aan zet, 2017
04. Beleidsplan sociaal domein 2019-2023, 2019

Onderwijs, jeugd en gezondheid:

01. Regionaal beleidskader jeugdhulp 2020-2023 West-Brabant Oost, 2020
02. Beleidsplan jeugd en jongeren 2018-2021, 2017
03. Beleid voor Vroegschoolse Educatie VVE-beleid 2020-2022, 2020
04. Beleidsplan Lokaal gezondheidsbeleid Kerngezond Drimmelen 2019-2022, 2018
05. Nieuw subsidiebeleid peuterspeelzalen Drimmelen, 2017
06. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023, 2020
07. Verordening Jeugdhulp Drimmelen 2022, 2022
08. Verordening leerlingenvervoer 2022
09. Verordening onderwijshuisvesting 2015
10. Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2017
11. Derde wijziging Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2019
12. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, 2019
13. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, 2024
14. Gemeenschappelijke Regeling RAV Brabant Midden-West-Noord, 2024
15. Gemeenschappelijke Regeling GGD West-Brabant, 2024

Participatie en schuldenproblematiek:

01. Beleidsnota Participatiewet 2015, 2014
02. Uitvoeringsbesluit re-integratie Sociale Zekerheid 2015
04. Verordening individuele inkomenstoeslag Participatiewet 2015
05. Verordening re-integratie Participatiewet 2015
06. Verordening handhaving sociale zekerheid 2015
07. Verordening tegenprestatie sociale zekerheid 2015
08. Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive Participatiewet 2015
09. Verordening afstemming sociale zekerheid 2015
10. Verordening cliëntparticipatie sociale zekerheid
11. Implementatieplan toekomst WAVA / !GO Mensenwerk is de basis.
12. Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening 2021
13. Beleids- en uitvoeringsplan minima en schuldhulpverlening 2019-2022
14. Beleidskader veranderopgave inburgering Dongemond, 2021

Sociale structuur, sport en zorg:

01. Beleidsnota Sport Drimmelen 2021-2025
02. Toekomstvisie zwembaden 2017
03. Kadernota Maatschappelijke accommodaties 2019-2026
04. Uitvoering onderhoudsplan kunstwerken 2021-2024
05. Beleidskader regionale maatwerkvoorziening beschermd wonen, 2021
06. Uitvoeringsplan verbetering toegankelijkheid “Kom Binnen” 2017
07. Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 Drimmelen, 2024
08. Notitie Opvang en bescherming in de regio Breda vanaf 2020, 2017
09. Wijzigingen Hulp bij het Huishouden per 2019, 2018

Algemene beleidsdocumenten

Algemeen:

01. Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet 2023
02. Verordening ex artikel 213 Gemeentewet 2023
03. Verordening ex artikel 213a Gemeentewet 2023
04. Controleprotocol en normenkader 2023
05. Kaderplan interne beheersing 2024-2027
06. Kadernota 2025
07. Nota verbonden partijen 2024
08. Inkoop en aanbestedingsbeleid (03-06-2021)
09. Treasurystatuut 2024
10. Informatiebeveiligingsbeleid 2020-2023
11. Legesverordening Drimmelen 2024
12. Mandaatregeling gemeente Drimmelen 2023

2. Baten en lasten per taakveld

In deze bijlage zijn baten en lasten uit de begroting 2026 gesplitst in taakveld en programma.

Nr.	Taakvelden *(bedragen x € 1.000,-)*	Programma *(voor bijlage 3. Taakvelden per programma)*	Begroting 2026 Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	1. Burger en Bestuur	2.483 N	-8 V	2.475 N
0.10	Mutaties reserves	6. Algemene dekkingsmiddelen	154 N	-2.091 V	-1.937 V
0.2	Burgerzaken	1. Burger en Bestuur	1.169 N	-720 V	448 N
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	3. Ruimte, Wonen en Economie	90 N	-145 V	-55 V
0.4	Overhead	5. Overhead	11.473 N	-45 V	11.428 N
0.5	Treasury	6. Algemene dekkingsmiddelen	-50 V	-214 V	-264 V
0.61	OZB woningen	6. Algemene dekkingsmiddelen	576 N	-4.521 V	-3.945 V
0.62	OZB niet-woningen	6. Algemene dekkingsmiddelen	0 N	-1.803 V	-1.803 V
0.64	Belastingen overig	6. Algemene dekkingsmiddelen	0 N	-57 V	-57 V
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	6. Algemene dekkingsmiddelen	0 N	-53.780 V	-53.780 V
0.8	Overige baten en lasten	6. Algemene dekkingsmiddelen	326 N	0 N	326 N
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	6. Algemene dekkingsmiddelen	13 N	0 N	13 N
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1. Burger en Bestuur	2.177 N	0 N	2.177 N
1.2	Openbare orde en veiligheid	1. Burger en Bestuur	849 N	-43 V	805 N
2.1	Verkeer en Vervoer	2. Openbare ruimte	6.223 N	-271 V	5.952 N
2.2	Parkeren	2. Openbare ruimte	38 N	-2 V	36 N
2.3	Recreatieve havens	3. Ruimte, Wonen en Economie	100 N	-47 V	53 N
2.4	Economische havens en waterwegen	2. Openbare ruimte	9 N	0 N	9 N
2.5	Openbaar vervoer	2. Openbare ruimte	34 N	0 N	34 N
2.5	Openbaar vervoer	3. Ruimte, Wonen en Economie	66 N	-5 V	61 N
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3. Ruimte, Wonen en Economie	235 N	-25 V	210 N
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	2. Openbare ruimte	43 N	0 N	43 N
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	3. Ruimte, Wonen en Economie	403 N	-93 V	311 N
3.4	Economische promotie	3. Ruimte, Wonen en Economie	467 N	-329 V	138 N
4.2	Onderwijshuisvesting	4. Sociaal domein	1.692 N	-244 V	1.448 N
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	4. Sociaal domein	1.728 N	-385 V	1.344 N
5.1	Sportbeleid en activering	4. Sociaal domein	362 N	-170 V	192 N
5.2	Sportaccommodaties	4. Sociaal domein	1.964 N	-516 V	1.448 N
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	4. Sociaal domein	77 N	0 N	77 N
5.4	Musea	4. Sociaal domein	4 N	0 N	4 N
5.5	Cultureel erfgoed	3. Ruimte, Wonen en Economie	48 N	0 N	48 N
5.6	Media	4. Sociaal domein	708 N	-27 V	681 N
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2. Openbare ruimte	3.130 N	-5 V	3.125 N
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3. Ruimte, Wonen en Economie	163 N	-4 V	159 N
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	4. Sociaal domein	146 N	0 N	146 N
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4. Sociaal domein	6.946 N	-5.161 V	1.785 N
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	4. Sociaal domein	1.089 N	0 N	1.089 N
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	4. Sociaal domein	3.315 N	-36 V	3.279 N
6.3	Inkomensregelingen	4. Sociaal domein	6.876 N	-5.130 V	1.746 N
6.4	WSW en beschut werk	4. Sociaal domein	1.997 N	0 N	1.997 N
6.5	Arbeidsparticipatie	4. Sociaal domein	718 N	0 N	718 N
6.60	Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	4. Sociaal domein	1.424 N	-84 V	1.340 N
6.711	Huishoudelijke hulp (Wmo)	4. Sociaal domein	3.635 N	-243 V	3.392 N
6.712	Begeleiding (Wmo)	4. Sociaal domein	1.854 N	0 N	1.854 N
6.713	Dagbesteding (Wmo)	4. Sociaal domein	114 N	0 N	114 N
6.714	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	4. Sociaal domein	139 N	0 N	139 N

6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	4. Sociaal domein	4.654 N	0 N	4.654 N
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	4. Sociaal domein	1.187 N	0 N	1.187 N
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	4. Sociaal domein	695 N	0 N	695 N
6.791	PGB Wmo	4. Sociaal domein	50 N	0 N	50 N
6.792	PGB Jeugd	4. Sociaal domein	414 N	0 N	414 N
6.811	Beschermd wonen (Wmo)	4. Sociaal domein	55 N	-493 V	-438 V
6.821	Jeugdbescherming	4. Sociaal domein	362 N	0 N	362 N
6.822	Jeugdreclassering	4. Sociaal domein	29 N	0 N	29 N
6.91	Coördinatie en beleid Wmo	4. Sociaal domein	198 N	0 N	198 N
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	4. Sociaal domein	245 N	0 N	245 N
7.1	Volksgezondheid	4. Sociaal domein	1.932 N	-120 V	1.812 N
7.2	Riolering	2. Openbare ruimte	2.781 N	-3.718 V	-938 V
7.3	Afval	2. Openbare ruimte	33 N	0 N	33 N
7.3	Afval	3. Ruimte, Wonen en Economie	3.442 N	-4.768 V	-1.326 V
7.4	Milieubeheer	2. Openbare ruimte	28 N	0 N	28 N
7.4	Milieubeheer	3. Ruimte, Wonen en Economie	2.718 N	-985 V	1.733 N
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	1. Burger en Bestuur	161 N	-130 V	31 N
8.1	Ruimte en leefomgeving	3. Ruimte, Wonen en Economie	1.219 N	-639 V	580 N
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	3. Ruimte, Wonen en Economie	952 N	-952 V	0 N
8.3	Wonen en bouwen	3. Ruimte, Wonen en Economie	3.001 N	-1.180 V	1.821 N
kp_ovg	Kostenplaatsen	Interne producten	0 N	0 N	0 N
	Saldo taakvelden		**89.162**	**-89.189**	**-27**

3. Taakvelden per programma

Taakvelden *(bedragen x € 1.000,-)*	Nr.	Programma *(voor bijlage 3. Taakvelden per programma)*	Begroting 2026 Lasten	Baten	Saldo
1. Burger en Bestuur	0.1	Bestuur	2.483 N	-8 V	2.475 N
	0.2	Burgerzaken	1.169 N	-720 V	448 N
	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.177 N	0 N	2.177 N
	1.2	Openbare orde en veiligheid	849 N	-43 V	805 N
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	161 N	-130 V	31 N
Totaal 1. Burger en Bestuur			**6.838 N**	**-901 V**	**5.937 N**
2. Openbare ruimte	2.1	Verkeer en Vervoer	6.223 N	-271 V	5.952 N
	2.2	Parkeren	38 N	-2 V	36 N
	2.4	Economische havens en waterwegen	9 N	0 N	9 N
	2.5	Openbaar vervoer	34 N	0 N	34 N
	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	43 N	0 N	43 N
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.130 N	-5 V	3.125 N
	7.2	Riolering	2.781 N	-3.718 V	-938 V
	7.3	Afval	33 N	0 N	33 N
	7.4	Milieubeheer	28 N	0 N	28 N
Totaal 2. Openbare ruimte			**12.318 N**	**-3.996 V**	**8.322 N**
3. Ruimte, Wonen en Economie	0	Geen taakveld	90 N	-145 V	-55 V
	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	100 N	-47 V	53 N
	2.3	Recreatieve havens	66 N	-5 V	61 N
	2.5	Openbaar vervoer	235 N	-25 V	210 N
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	403 N	-93 V	311 N
	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	467 N	-329 V	138 N
	3.4	Economische promotie	48 N	0 N	48 N
	5.5	Cultureel erfgoed	163 N	-4 V	159 N
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.442 N	-4.768 V	-1.326 V
	7.3	Afval	2.718 N	-985 V	1.733 N
	7.4	Milieubeheer	1.219 N	-639 V	580 N
	8.1	Ruimte en leefomgeving	952 N	-952 V	0 N
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	3.001 N	-1.180 V	1.821 N
	8.3	***Wonen en bouwen***	**12.905 N**	**-9.172 V**	**3.733 N**
0	4.2	Onderwijshuisvesting	1.692 N	-244 V	1.448 N
	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.728 N	-385 V	1.344 N
	5.1	Sportbeleid en activering	362 N	-170 V	192 N
	5.2	Sportaccommodaties	1.964 N	-516 V	1.448 N
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	77 N	0 N	77 N
	5.4	Musea	4 N	0 N	4 N
	5.6	Media	708 N	-27 V	681 N
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	146 N	0 N	146 N
	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	6.946 N	-5.161 V	1.785 N
	6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	1.089 N	0 N	1.089 N
	6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	3.315 N	-36 V	3.279 N
	6.3	Inkomensregelingen	6.876 N	-5.130 V	1.746 N
	6.4	WSW en beschut werk	1.997 N	0 N	1.997 N
	6.5	Arbeidsparticipatie	718 N	0 N	718 N
	6.60	Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	1.424 N	-84 V	1.340 N
	6.711	Huishoudelijke hulp (Wmo)	3.635 N	-243 V	3.392 N
	6.712	Begeleiding (Wmo)	1.854 N	0 N	1.854 N
	6.713	Dagbesteding (Wmo)	114 N	0 N	114 N
	6.714	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	139 N	0 N	139 N

Taakvelden	Nr.	Programma	Begroting 2026		
	6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	4.654 N	0 N	4.654 N
	6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	1.187 N	0 N	1.187 N
	6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	695 N	0 N	695 N
	6.791	PGB Wmo	50 N	0 N	50 N
	6.792	PGB Jeugd	414 N	0 N	414 N
	6.811	Beschermd wonen (Wmo)	55 N	-493 V	-438 V
	6.821	Jeugdbescherming	362 N	0 N	362 N
	6.822	Jeugdreclassering	29 N	0 N	29 N
	6.91	Coördinatie en beleid Wmo	198 N	0 N	198 N
	6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	245 N	0 N	245 N
	7.1	Volksgezondheid	1.932 N	-120 V	1.812 N
Totaal 4. Sociaal domein			**44.608 N**	**-12.609 V**	**31.999 N**
Overhead	0.4	Overhead	11.473 N	-45 V	11.428 N
Totaal 5. Overhead			**11.473 N**	**-45 V**	**11.428 N**
0	0.10	Mutaties reserves	154 N	-2.091 V	-1.937 V
	0.5	Treasury	-50 V	-214 V	-264 V
	0.61	OZB woningen	576 N	-4.521 V	-3.945 V
	0.62	OZB niet-woningen	0 N	-1.803 V	-1.803 V
	0.64	Belastingen overig	0 N	-57 V	-57 V
	0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0 N	-53.780 V	-53.780 V
	0.8	Overige baten en lasten	326 N	0 N	326 N
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	13 N	0 N	13 N
Totaal 6. Algemene dekkingsmiddelen			**1.019 N**	**-62.466 V**	**-61.447 V**
Totaal Interne producten			**0 N**	**0 N**	**0 N**
Totaal Interne producten			0 N	0 N	0 N
			89.162	**-89.189**	**-27**

4. Investeringsprognose

In de onderstaande tabel staan de geplande investeringen voor de jaren 2026 tot en met 2029. Veelal betreft het investeringen die reeds in voorgaande investeringsprognoses zijn opgenomen of het toevoegen van een nieuwe jaarschijf aan lopende investeringen (zoals renovatie openbaar groen of verkeersreconstructies enzovoort). Deze bedragen zijn geïndexeerd met 2,7% zoals vastgesteld in de kadernota. Hieronder lichten we relevante nieuwe of gewijzigde investeringen 2026 toe.

	Vervangingsinvesteringen								
Nr.	Omschrijving	Prg nr.	Thema nr.	Status/ toelichting	Oorspronkelijke raming (2025)	Investeringsbedrag 2026	2027	2028	2029
1	Renovatie openbaar groen 2026	2	1	Ongewijzigd	150.680	€ 154.748			
	Renovatie openbaar groen 2027			Ongewijzigd	150.680		€ 154.748		
	Renovatie openbaar groen 2028			Ongewijzigd	150.680			€ 154.748	
	Renovatie openbaar groen 2029			Nieuwe jaarschijf	150.680				€ 154.748
2	Vervanging openbare verlichting 2026	2	2	Ongewijzigd	150.752	€ 154.822			
	Vervanging openbare verlichting 2027			Ongewijzigd	150.752		€ 154.822		
	Vervanging openbare verlichting 2028			Ongewijzigd	150.752			€ 154.822	
	Vervanging openbare verlichting 2029			Nieuwe jaarschijf	150.752				€ 154.822
3	Wegen / rehabilitatie 2026	2	2	Ongewijzigd	234.977	€ 241.322			
	Wegen / rehabilitatie 2027			Ongewijzigd	234.977		€ 241.322		
	Wegen / rehabiliatie 2028			Ongewijzigd	234.977			€ 241.322	
	Wegen / rehabiliatie 2029			Nieuwe jaarschijf	234.977				€ 241.322
4	Gladheidbestrijding: rolbezems (2 stuks)	2	2	Ongewijzigd	12.788		€ 13.133		
5	Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 2 (incl. ambitieniveau)	2	3	Verhoogd	1.126.873	€ 1.957.299			
	Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 3 (incl. ambitieniveau)			Verhoogd	1.126.873		€ 1.957.299		
6	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	2	3	Ongewijzigd	769.951	€ 790.739			
7	Vervanging riolering Kruissttraat Lage Zwaluwe	2	3	Ongewijzigd	503.316	€ 516.906			
8	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	2	3	Ongewijzigd	102.300	€ 105.062			
	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)			Ongewijzigd	1.678.962		€ 1.724.294		
	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)			Ongewijzigd	450.998		€ 463.175		
9	Maatregelen kern Made (Den Deel)	2	3	Ongewijzigd	189.738			€ 194.861	
10	Vervanging riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	2	3	Ongewijzigd	143.220			€ 147.087	
11	Vervanging riolering Adelstraat	2	3	Ongewijzigd	85.588			€ 87.899	
12	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	4		Ongewijzigd	35.805		€ 36.772		
13	Hakselaar	B		Ongewijzigd	36.075	€ 37.049			
14	Snipperkar	B		Ongewijzigd	20.614	€ 21.171			
15	Tractor	B		Ongewijzigd	66.495	€ 68.290			
16	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	B		Ongewijzigd	240.405		€ 246.896		
17	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	B		Ongewijzigd	240.405		€ 246.896		
18	Bus enkelcabine (2 stuks)	B		Ongewijzigd	127.875		€ 131.328		
19	Aanhangkar	B		Ongewijzigd	5.115			€ 5.253	
20	Shovel milieustraat	B		Ongewijzigd	51.150			€ 52.531	

	Vervangingsinvesteringen							
21	Shovel werf	B	Ongewijzigd	71.610			€ 73.543	
22	Boa voertuig	B	Ongewijzigd	53.196			€ 54.632	
23	Pickups (3 stuks)	B	Ongewijzigd	138.105			€ 141.834	
24	Vrachtwagens met laadkraan klein (2 stuks)	B	Ongewijzigd	163.680			€ 168.099	
25	Containers (2 stuks)	B	Ongewijzigd	22.506			€ 23.114	
26	Tractor	B	Ongewijzigd	56.265				€ 57.784
27	Tablets raad	O	Ongewijzigd	29.633	€ 30.433			
28	Scanner	O	Ongewijzigd	12.884	€ 13.232			
29	Presentatiefacilliteiten	O	Ongewijzigd	112.347		€ 115.381		
30	Vervanging technische infrastructuur	O	Ongewijzigd	182.436			€ 187.362	
31	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	4	Voorjaarsnota 2025	204.600	€ 513.500			
32	Vervanging binnenzonwering	O	Kadernota 2026	200.000	€ 205.400			
33	Vervanging kunstgrasveld Hockey Made	4	Kadernota 2026	p.m.	p.m.			
34	Maatregelen riolering 2029	2	3 Nieuw	3.000.000				€ 3.081.000
34	Mechanische riolering 2029	2	3 Nieuw	90.000				€ 92.430
34	Herinrichting brandput	2	3 Nieuw	250.000				€ 256.750
	Totaal vervangingsinvesteringen				**€ 4.809.973**	**€ 5.486.064**	**€ 1.687.107**	**€ 4.038.856**

	Nieuwe investeringen								
Nr.	**Omschrijving**	**Prg nr.**	**Thema nr.**	**Status/ toelichting**	**Oorspronkelijke raming (2025)**	**Investeringsbedrag 2026**	**2027**	**2028**	**2029**
35	Vergroten burgertevredenheid 2026	2	2	Ongewijzigd	116.542	€ 119.689			
	Vergroten burgertevredenheid 2027			Ongewijzigd	116.542		€ 119.689		
36	Verkeersreconstructies 2026 (extra budget € 100.000 CA)	2	2	Ongewijzigd	151.507	€ 155.597			
37	Verkeersreconstructies 2027	2	2	Ongewijzigd	49.207		€ 50.535		
	Verkeersreconstructies 2028			Ongewijzigd	49.207			€ 50.535	
	Verkeersreconstructies 2029			Nieuwe jaarschijf	49.208				€ 50.536
38	Laadpalen 2026 (CA)	3	2	Ongewijzigd	51.150	€ 52.531			
39	Frisse Scholen jaarschijf 2026 (CA)	4	1	Ongewijzigd	127.875	€ 131.328			
40	EVZ Terheijden-Zonzeel			Nieuw	425.000	€ 425.000			
41	Aankoop gronden waterretentie (14.000m2)	2	3	Nieuw	300.000				€ 308.100
	Totaal nieuwe investeringen					**€ 884.145**	**€ 170.224**	**€ 50.535**	**€ 358.636**

Totaal Investeringsprognose	**€ 5.694.118**	**€ 5.656.288**	**€ 1.737.643**	**€ 4.397.492**	
					€ 17.485.541

In de bovenstaande tabel staan de geplande investeringen voor de jaren 2026 tot en met 2029. Veelal betreft het investeringen die reeds in voorgaande investeringsprognoses zijn opgenomen of het toevoegen van een nieuwe jaarschijf aan lopende investeringen (zoals renovatie openbaar groen of verkeersreconstructies enzovoort). Deze bedragen zijn geïndexeerd met 2.7% zoals vastgesteld in de kadernota. Hieronder lichten we relevante nieuwe of gewijzigde investeringen 2026 toe.

Toelichting nieuwe of gewijzigde investeringen jaar 2026

Vervangingsinvesteringen

5. Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 2 (incl. ambitieniveau)
Uit het functioneel ontwerp blijkt dat de capaciteit van de riolering in de ze wijk vergroot moet worden. We leggen conform beleid een gescheiden stelsel aan. Op basis van nieuwe inzichten wordt de investering met € 800.000 verhoogd naar (€ 1.957.299). Dit geldt ook voor fase 3 die gepland staat voor 2027.

Voor het materieel van openbare werken is de wens geuit om voor circa € 66.000 aan vervangingsinvesteringen te doen in 2026. Dit wordt nog nader uitgewerkt en zal worden opgenomen in de voorjaarsnota 2026.

Nieuwe investeringen

40. EVZ Terheijden-Zonzeel
In 2019 is samen met waterschap Brabantse Delta afgesproken om de Ecologische Verbindingszone (EVZ) Terheijden-Zonzeel te realiseren. Omdat het verwerven van alle benodigde gronde moeizaam verloopt, is besloten het oorspronkelijke tracé te verleggen, het project gefaseerd uit te voeren en de beschikbare gronden in te richten. Op basis van de beschikbare gronden realiseren we 2,1 kilometer EVZ, verdeeld over vier deeltrajecten. De verwachting is dat deze gronden uiterlijk 31 december 2027 volledig zijn ingericht. De totale lengte van het tracé bedraagt 4 kilometer.
Op grond van de financiële verordening van de gemeente Drimmelen en omdat de gemeente voor 60% mede-eigenaar wordt van de gronden die worden verworven voor de inrichting van de EVZ, dient de financiële verwerking plaats te vinden middels een investering. Ter dekking van de kosten (kapitaallasten) zal, conform eerdere besluiten, de reserve Groenaanleg worden aangewend.

Voor het materieel van openbare werken is de wens geuit om voor circa €180.000 aan nieuwe investeringen te doen in 2026. Dit wordt nog nader uitgewerkt en zal worden opgenomen in de voorjaarsnota 2026.

5. Afschrijvingstermijnen investeringen

Conform artikel 14 (lid 1L.) van de financiële verordening van de Gemeente Drimmelen worden de richtlijnen voor afschrijvingstermijnen opgenomen in de begroting.

Afschrijvingstermijnen investeringen		
Nr.	**Soort investering / activa**	**Afschrijvingstermijn**
1.	***Immateriële vaste activa***	
1.1	Het saldo van agio en disagio	5
1.2	Kosten van onderzoek en ontwikkeling	5
2.	***Materiële vaste activa***	
2.1	Gronden, terreinen, recreatiegrond, bouwgrondexploitatie, erfpachtgronden	geen afschrijving
2.2	Woonruimten	
2.2.1	*Nieuwbouw*	*40*
2.2.2	*Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding*	*25*
2.2.3	*Tijdelijke woonruimten*	*gelijk aan gebruiksduur*
2.3	Bedrijfsgebouwen en scholen	
2.3.1	*Nieuwbouw*	*40*
2.3.2	*Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding*	*25*
2.3.3	*Tijdelijke gebouwen / noodlokalen*	*gelijk aan gebruiksduur*
2.3.4	*Soc cult dorpshart investering kerk*	*30*
2.4	Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken	
2.4.1	*Wegen, fiets- en voetpaden: aanleg / reconstructie*	*20*
2.4.2	*Plantsoenen/parken/trapveldjes/speelbossen: aanleg / reconstructie*	*10*
2.4.3	*Losloopplaatsen honden: aanleg / reconstructie*	*10*
2.4.4	*Sportterreinen: aanleg / vervanging*	*20*
2.4.5	*Sportterreinen: reconstructie*	*15*
2.4.6	*Riolering: vervanging vrij verval riolering*	*40, 50, 60*
2.4.7	*Riolering: gemalen bouwkundige aanpassingen*	*45*
2.4.8	*Riolering: persleidingen*	*45*
2.4.9	*Riolering: druksysteem hele systeem*	*45*
2.4.10	*Riolering: gemalen mechanisch / elektrisch*	*15*
2.4.11	*Riolering: druksysteem mechanisch / elektrisch*	*15*
2.4.12	*Riolering: telemetrie*	*10*
2.4.13	*Riolering: bergbezinkbassin*	*40*
2.4.14	*Riolering: terugslagkleppen*	*25*
2.4.15	*Riolering: drainage*	*20*
2.4.16	*Baggeren: havens*	*10*
2.4.17	*Baggeren: stedelijk water*	*30*
2.4.18	*Bruggen: aanleg / vervanging*	*40*
2.4.19	*Bruggen: reconstructie*	*25*
2.4.20	*Columbarium / urnenmuur*	*10*
2.4.21	*Vervanging openbare verlichting*	*25*
2.4.22	*Damwand (secundaire waterkering)*	*75*
2.4.23	*Renovatie grasvelden / drainage*	*30*
2.4.24	*Renovatie kunstgrasvelden*	*15*
2.4.25	*Vervanging beregeningsinstallaties*	*15*
2.5	Vervoersmiddelen	
2.5.1	*Motorvaartuigen*	*20*
2.5.2	*Voetveer*	*15*
2.5.3	*Waterwagen*	*12*
2.5.4	*Tractor, heftruck, snipperkar, hakselaar, rioolontstopper*	*10*
2.5.5	*Veegmachine / -aanhangwagen*	*8*
2.5.6	*Zwerfvuilwagen*	*8*
2.5.7	*Faecaliënzuiger*	*8*
2.5.8	*Dranghekkenwagen*	*8*
2.5.9	*Personenauto, bestelauto, bussen (incl. laadkraan e.d.)*	*7*
2.5.10	*Vrachtauto (inclusief haakarm / laadkraan e.d.)*	*7*
2.5.11	*Shovel milieustraat*	*7*
2.5.12	*Aanhangwagen*	*7*
2.6	Machines, apparaten en installaties	

Afschrijvingstermijnen investeringen		
2.6.1	*Technische installaties*	*15*
2.6.2	*Stenenklem / pallethaak*	*15*
2.6.3	*Gladheidbestrijding: hoogkiepbak*	*15*
2.6.4	*Gladheidbestrijding: aanhangstrooier*	*12*
2.6.5	*Gladheidbestrijding: zoutmenginstallatie*	*10*
2.6.6	*Gladheidbestrijding: sneeuwploeg, rolbezem, strooier*	*8*
2.6.7	*Veegborstels*	*10*
2.6.8	*Hogedruk reiniger gemeentewerf*	*10*
2.6.9	*Verkeersregelinstallaties*	*10*
2.6.10	*Veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen*	*10*
2.6.11	*Telefooninstallatie*	*10*
2.6.12	*Inrichtingskosten / meubilair*	*10*
2.6.13	*Automatiseringsapparatuur*	*5*
2.6.14	*Containers*	*20*
2.7	Overige materiële vaste activa	
2.7.1	*Archiefinstallaties*	*25*
2.7.2	*Uurwerk kerktorens*	*15*
2.7.3	*Minicontainers (gft-/restafvalbakken)*	*15*
2.7.4	*Stroomkasten (kermissen e.d.)*	*10*
2.7.5	*Verzamelcontainers (ondergrondse opslag afval)*	*8*
2.7.6	*Tablets*	*4*

In begroting 2026 wordt een nieuwe categorie opgenomen: "ecologische verbindingszone". Hiervoor wordt een afschrijvingstermijn opgenomen van 30 jaar. Indien sprake is van bijdragen aan derden, is de afschrijvingstermijn maximaal gelijk aan de afschrijvingstermijn die de derde hanteert. Voor zover sprake is van afwijkingen in de afschrijvingstermijn ten behoeve van onderwijshuisvesting wordt hier aandacht aan geschonken bij het vernieuwd opstellen van integraal huisvestingsplan Onderwijs in 2026.

6. Richtlijnen begroting GR'en

Algemene financiële richtlijnen

Gemeenten stellen in hun begroting richtlijnen vast voor de nieuwe begroting van de gemeenschappelijke regelingen waaraan zij deelnemen. Voor de begroting 2026 van de gemeenschappelijke regelingen hanteert Drimmelen de onderstaande algemeen geldende financiële richtlijnen.

1. We verwachten van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling dat zij, uiterlijk 15 april 2025, maar bij voorkeur vóór 1 april 2025, een structureel sluitende meerjarenbegroting, waarin vier jaar vooruit wordt gekeken, aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting voor het komende jaar neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.

2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het algemeen bestuur is besloten.

3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen.

4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente circulaire voor zowel de loon- als de prijsindex. Hiervoor gebruiken we de meest recente ramingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan van het Centraal Plan Bureau. Voor de loonontwikkeling wordt hierbij ‘de index van de loonvoet sector overheid’ gevolgd en voor de prijsontwikkeling ‘de index van de netto materiele consumptie’. De verbonden partij geeft bij de kaderbrief en de begroting een specificatie weer van de verhouding lonen/prijzen in haar exploitatiebegroting. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.

5. Een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij tot instelling van een algemene reserve is goed gemotiveerd, onderbouwd en voorzien van bijbehorende spelregels. Op dit besluit van het algemeen bestuur wordt een zienswijzemogelijkheid geboden aan de deelnemende gemeenten bij de concept-begroting(wijziging). De algemene reserve wordt aangevuld tot de maximale hoogte zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor het bepalen van de omvang van de (beperkte) algemene reserve kan het algemeen bestuur een advies vragen aan de accountant, maar de algemene reserve bedraagt niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting (uitgangspunt is en blijft dat de weerstandscapaciteit bij de deelnemers wordt aangehouden).

6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het algemeen bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het algemeen bestuur.

7. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico’s met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Naast de algemene richtlijnen hanteert Drimmelen specifieke financiële of beleidsmatige richtlijnen die per gemeenschappelijke regeling aanvullend gelden. Die specifieke richtlijnen volgen hierna. Voor zowel de algemene als de specifieke richtlijnen geldt dat Drimmelen aansluit bij hetgeen hiervoor in regioverband is voorbereid.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regio West-Brabant (RWB)

In de begroting 2027 wordt in heldere taal aangegeven:

1. Welke doelen uit de strategische agenda en actieprogramma 2024 – 2028 in 2027 worden gerealiseerd;
2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Of, en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's, Rewin en/of de Baroniesamenwerking en hoe dit wordt vormgegeven.
4. De RWB werkt aan een organisatie 'nieuwe stijl'. Dit leidt mogelijk tot een herziening van de inrichting en het takenpakket van de RWB. De gevolgen hiervan op zowel de financiële als beleidsmatige kant van de RWB begroting worden helder onderbouwd in de begroting opgenomen. Wanneer taken overgaan naar andere organisaties of komen te vervallen, vervallen uiteraard ook de middelen bij de RWB.

Specifieke financiële richtlijn Regio West-Brabant (RWB)

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Specifieke richtlijnen OMWB

Financiële richtlijnen

1. We verwachten van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting, waarin vier jaar vooruit wordt gekeken, aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting voor het komende jaar neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.

2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het algemeen bestuur is besloten.

3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen.

4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente circulaire voor zowel de loon- als de prijsindex. Hiervoor gebruiken we de meest recente ramingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan van het Centraal Plan Bureau. Voor de loonontwikkeling wordt hierbij 'de index van de loonvoet sector overheid' gevolgd en voor de prijsontwikkeling 'de index van de netto materiele consumptie". De verbonden partij geeft bij de kaderbrief en de begroting een specificatie weer van de verhouding lonen/prijzen in haar exploitatiebegroting. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.

5. Een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij tot instelling van een algemene reserve is goed gemotiveerd, onderbouwd en voorzien van bijbehorende spelregels. Op dit besluit van het algemeen bestuur wordt een zienswijzemogelijkheid geboden aan de deelnemende gemeenten bij de conceptbegroting (wijziging). De algemene reserve wordt aangevuld tot de maximale hoogte zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor het bepalen van de omvang van de (beperkte) algemene reserve kan het algemeen bestuur een advies vragen aan de accountant, maar de algemene reserve bedraagt niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting (uitgangspunt is en blijft dat de weerstandscapaciteit bij de deelnemers wordt aangehouden).

6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het algemeen bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het algemeen bestuur.

7. In de paragraaf 'weerstandsvermogen en risicobeheersing' beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Beleidsmatige richtlijnen

1. De OMWB geeft in de begroting 2027 een meerjarenprognose van de aard en omvang van de te verwachten werkzaamheden in relatie tot alle voorziene (beleidsmatige) ontwikkelingen, hoe de omgevingsdienst hierop denkt in te spelen én geeft hierbij een duiding van de bijbehorende financiële gevolgen.

2. De noodzaak tot herziening van de MWB-norm en het komen tot een nieuwe financieringsopzet worden door de deelnemers en de OMWB onderschreven. Het proces, zowel reeds doorlopen als nog te doorlopen, wordt in de kaderbrief 2027 beschreven, waarbij tevens wordt ingegaan op de (potentiële) gevolgen voor de (meerjaren)begroting 2027 en verder.

3. In de kaderbrief 2027 geeft de OMWB concreet aan op welke wijze de resultaten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden verwerkt in de (meerjaren)begroting 2027. Tevens vragen wij aandacht om te duiden welke ruimte er, zowel op het vlak van financiën alsmede personeel, wordt gemaakt om hiermee aan de slag te gaan en welke ontwikkelingen de OMWB hierin de afgelopen periode heeft gerealiseerd.

Specifieke beleidsrichtlijnen voor de Veiligheidsregio

De VRMWB heeft een beleidsplan 2023-2027 en voert dit uit. In het AB van de VRMWB is besloten om de looptijd van het beleidsplan met twee jaar te verlengen tot 2029.

Op dit moment spelen er een drietal ontwikkelingen:

- Het foutief toepassen van de indexering en herstel hiervan door Begrotingswijziging 2025-2 en begrotingswijziging 2026-1

- Onderzoeken Masterplan brandweerzorg en risicobeheersingstaken zodat de brandweerzorg efficiënt en effectief georganiseerd kan worden en de risicobeheersing toekomstbestendig gemaakt kan worden tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.
- Nog geen duidelijkheid over de 10% korting op de BDuR-gelden. Deze korting is al wel opgenomen in de begroting, hier tegenover staat nog een taakstelling.

Deze (financiële) uitdagingen maken dat we onvoldoende duidelijkheid hebben over het huidige begrotingsjaar en er ook nog ontwikkelingen en onduidelijkheden zijn met gevolgen voor het komende begrotingsjaren. De gevolgen hiervan op zowel de financiële als beleidsmatige kant van de VRMWB begroting moeten helder onderbouwd in de sluitende begroting opgenomen worden. Wanneer taken of beleid komt te vervallen, vervallen uiteraard ook de middelen bij de VRMWB.

Specifieke beleidsrichtlijnen GGD

1. Wij verwachten dat de GGD West-Brabant (samen met de GGD Hart voor Brabant) in samenspraak met de deelnemende gemeenten een vervolg van het meerjarenbeleidsplan 2023-2026 opstelt en presenteert, welke in lijn is met de gezamenlijke toekomstvisie ‘Wij maken samen gezond gewoon’ en de ingezette bestuurlijke bezuinigingsopdracht van 4%. Tevens dient dit plan in het lopende proces van verkenning tot verdergaande samenwerking, Samen Sterker, meegenomen te worden.

2. De GGD geeft in de kadernota en Beleidsbegroting 2027 duidelijk weer met welke concrete plannen invulling gegeven gaat worden aan het nieuwe, nog op te stellen beleidsplan 2026-2030.

3. Gezien de afnemende financiële middelen vanaf 2026 verwachten gemeenten ook in 2027 beleidsmatige keuzes te moeten maken. Om deze keuzes gedegen voor te kunnen bereiden is meer gedetailleerd inzicht nodig in het aanbod en in de geleverde producten en kosten. Wij verwachten van de GGD dat zij deze informatie met voorrang in samenspraak met het ambtenarenoverleg, of een delegatie daarvan, levert en dit benodigde inzicht/transparantie meeneemt in de verdere uitwerking van Samen Sterker. In het traject Samen Sterker dient een vergelijk in het productenaanbod tussen beide GGD’en op een eenduidige en eenvoudige wijze te maken zijn.

4. Van de GGD verwachten de gemeenten dat met de verdere uitwerking van Samen Sterker naast de bestuurders ook de ambtenaren en gemeenteraden tijdig betrokken worden, op een dusdanig moment zodat zij de mogelijkheid hebben om de uitkomst van het traject wezenlijk kunnen beïnvloeden. Afstemming met het Algemeen Bestuur van de GGD Hart voor Brabant spreekt voor zich. Aan beide besturen dienen dezelfde voorstellen/besluiten te worden voorgelegd. Men dient o.a. oog te hebben voor de gewenste lokale nabijheid van de GGD, de kosten van dit proces en de zeggenschap van de deelnemende gemeenten in de samenwerking.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regionale Ambulancevoorziening (RAV)

Beleidsmatige richtlijnen begroting 2027

1. De RAV waarborgt onder de Wet ambulancezorgvoorzieningen de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.

2. De nieuwe urgentie-indeling ambulancezorg is naar verwachting in 2027 volledig geïmplementeerd. De nieuwe indeling kent zeven in plaats van drie urgentieniveaus. De RAV verwerkt de nieuwe urgentie-indeling in haar begroting waarbij inzage in de responstijden op A0 en A1 (voorheen A1 en A2 ritten) behouden blijft. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A0 ritten met niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).

3. In haar begroting geeft de RAV aan wat het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en de landelijke Beleidsagenda Toekomstbestendige Acute Zorg van VWS betekenen voor de ambulancezorg in haar werkgebied. De beleidsagenda kent drie kernpunten: Kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, Zorgcoördinatie en Samenwerking in de regio.

4. In het werkgebied van de RAV liggen meerdere gemeenten die grenzen aan België. Grensoverschrijdende samenwerking is in de ambulancezorg van belang voor het bieden van snelle en effectieve hulp. De RAV geeft in haar begroting aan hoe deze samenwerking er uitziet en welke mogelijkheden zij ziet om de grensoverschrijdende samenwerking verder te optimaliseren.

Specifieke beleidsrichtlijnen WAVA/MidZuid

Beleidsmatige richtlijnen WAVA/Midzuid

1. De wet- en regelgeving op het gebied van het bieden van werk aan mensen met een arbeidsbeperking is continu in beweging. We verwachten dat MidZuid anticipeert op de aanpassingen in de Participatiewet, de veranderingen in de regelgeving rondom het beschut werk en de veranderingen van de arbeidsmarktinfrastructuur. Deze veranderingen zien we graag op een adequate en efficiënte manier terug in de begroting 2027.

2. MidZuid zet in op ontwikkeling zodat inwoners die vallen onder de Participatiewet zoveel mogelijk bij reguliere werkgevers geplaatst worden. Hierbij dient zoveel mogelijk uitgegaan te worden van een arbeidsovereenkomst bij de reguliere werkgever. Bij inzet van een detacheringsconstructie is het uitgangspunt dat dit een tijdelijk karakter heeft.

3. MidZuid houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige SW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken. Dit kan ook betekenen dat bepaalde activiteiten worden verminderd, afgestoten of gewijzigd voor een optimaal maatschappelijk en financieel resultaat.

4. De uitwerkingen van de strategische toekomstvisie worden opgenomen in de begroting 2027. Het streven hierbij is een meer stabiele en voorspelbare situatie in de financiële lasten voor MidZuid en de deelnemende gemeenten. Ook de consequenties voor de huisvesting worden hierbij meegenomen. Tot de besluitvorming worden investeringen in het gebouw beperkt tot noodzakelijk wettelijk onderhoud, behalve als het algemeen bestuur anders besluit.

Specifieke financiële richtlijn WAVA/Midzuid

Specifieke financiële richtlijn WAVA/Midzuid

1. We verwachten van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling dat het een sluitende begroting aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar.

2. In de begroting voor het komende jaar neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.

3. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het algemeen bestuur is besloten.

4. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen. Voorgaande geldt ook voor voorzieningen.

5. Een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij tot instelling van een algemene reserve is goed gemotiveerd, onderbouwd en voorzien van bijbehorende spelregels. Op dit besluit van het algemeen bestuur wordt een zienswijzemogelijkheid geboden aan de deelnemende gemeenten bij de conceptbegroting(wijziging). De algemene reserve wordt aangevuld tot de maximale hoogte zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor het bepalen van de omvang van de (beperkte) algemene reserve kan het algemeen bestuur een advies vragen aan de accountant, maar de algemene reserve bedraagt niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting (uitgangspunt is en blijft dat de weerstandscapaciteit bij de deelnemers wordt aangehouden). Voorgaande geldt ook voor voorzieningen.

6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het algemeen bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het algemeen bestuur.

7. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling/MidZuid de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Specifieke beleidsrichtlijnen CJG Drimmelen Geertruidenberg

Specifieke beleidsrichtlijnen CJG Drimmelen Geertruidenberg

1. Voor de herinrichting van het jeugdlandschap werken we op basis van Regio WBO visie en strategie, de Hervormingsagenda Jeugd en Toekomstscenario Jeugd en Gezin toe naar een Stevig Lokaal Team, waar het CJG onderdeel van uitmaakt. Tot 1 januari 2027 doen we aan de hand van een Proof of Concepts (POC) ervaringen op wat nodig is om preventiever, effectiever en efficiëntere hulp aan te bieden. Dit vergt andere afspraken en stelt andere eisen aan de samenwerking met het CJG.

2. De tijdelijke extra formatie van 1 fte voor een CJG-professional bij het onderwijs wordt in 2025 geëvalueerd. Deze uitkomsten in combinatie met de regionale ontwikkelingen rondom het SLT vormt de input of/hoe de inzet wordt gecontinueerd.

3. Ook zal de extra 0,5 fte voor het overbruggen van wachtlijsten (zie onder risico's) worden gecontinueerd.

4. Daarnaast blijft het CJG zich in zetten voor: data-gestuurd werken, veiligheid en preventie.

Specifieke financiële richtlijn CJG Drimmelen Geertruidenberg

Specifieke financiële richtlijn CJG Drimmelen Geertruidenberg

1. Het uitgangspunt is dat een eventuele kostenstijging voor bedrijfsvoering of overhead alleen veroorzaakt wordt door indexering of door nieuw beleid, waar het bestuur van de regeling expliciet vooraf mee instemt.

2. Er wordt kritisch gekeken naar de uitvoering van het beleid en mogelijke bezuinigingsopties onder andere door het prioriteren van uitvoering.

7. Afkortingenlijst

Afkortingenlijst

Excel-tabel

Afkorting	Betekenis
AB	Algemeen Bestuur
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
Arbo	Arbeidsomstandigheden
ASVV	Aanbevelingen voor Stedelijke Verkeer Voorzieningen
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit begroten en verantwoorden
B&W	Burgemeester en wethouders
BIZ	Bedrijven Investeringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Bijzonder Opsporingsambtenaar
BRP	Basisregistratie personen
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	Besloten Vennootschap
BVL	Brabants verkeersveiligheidslabel
CACO	Calamiteitencoördinator
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CO2	Koolstofdioxide
CROW	Kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid.
DB	Dagelijks Bestuur
DEA	Drimmelense Energie Agenda
D en O	Dienstverlening en ondersteuning
Diftar	Gedifferentieerde tarieven waarbij per huishouden geregistreerd wordt hoeveel afval aangeboden wordt.
DO	Definitief ontwerp
EBI	Eerste Bijzondere Inspectie
EMU	Europese Monetaire Unie
EVZ	Ecologische verbindingszone
FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
FTE	Fulltime equivalent
GB	Grondbedrijf
GFT	Groente-, fruit- en tuinafval
GG	Grondgebied (afdeling)
GGA	Gebieds Gerichte aanpak
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheids Zorg
GHG	Gemiddelde hoogste grondwaterstand
GHOR	Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GROGZ	Gemeenschappelijke regeling Openbare Gezondheidszorg
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
HbH	Hulp bij het huishouden
HIC	High Impact Crime
IBA	Individuele Behandeling Afvalwater (zuiveringsinstallatie)
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IEGG	In exploitatie genomen gronden
IHP	Integraal Huisvestings Plan onderwijs
IMK	Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf
IKC	Integrale Kind Centra
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
ISA	Instituut voor Sportaccommodaties
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
KCV	Kleinschalig Collectief Vervoer

Afkorting	Betekenis
KRW	Kaderrichtlijn Water
LBK	Luchtbehandelingskast
MA	Maatschappelijke Aangelegenheden (afdeling)
MARB	Gemeenschappelijke regeling Milieu & Afval Regio Breda
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MKB	Midden- en Klein bedrijf
MOP	Meerjaren onderhoudsprogramma
MVO	Maatschappelijk verantwoord ondernemen
NEN	Nederlandse Normalisatie Instituut
NOC/NSF	Nederlandsch Olympisch Comité / Nederlandse Sport Federatie
NV	Naamloze Vennootschap
OGZ	Openbare GezondheidsZorg
OMWB	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
OZB	Onroerendzaakbelasting
PIOFHA-JC	Personeel, inkoop, organisatie, financiën, huisvesting, automatisering, juridische zaken en communicatie
P-wet	Participatiewet
PZN	Personen- en Zorgvervoer Nederland
RAV	Regionale Ambulance Voorziening
RBL	Regionaal Bureau Leren
RGT	Revitalisering Generiek Toezicht
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
RO	Ruimtelijke ontwikkeling
RUPS	Regionaal Uitstapprogramma voor Prostituees
RWB	Regio West-Brabant
SER	Sociaal Economische Raad
SES	Sociaal Economische Samenwerking
SiSa	Single information Single audit
SLW	Stichting LangstraatSpoorlijn West SVHW Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling
SW	Sociale werkvoorziening
SWO	Stichting Welzijn en Ondersteuning Drimmelen
TCO	Total cost of ownership
TH	Toezicht en handhaving
THUP	Toezicht & Handhaving Uitvoering Programma
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VAB	Vrijkomende Agrarische Bebouwing
VGRP	Verbreed Gemeentelijke RioleringsPlan
VIP	Vrijwilligers Informatie Punt
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO	Voorlopig ontwerp
VO	Voortgezet onderwijs
VRI	Verkeersregelinstallaties
VTH	Vergunningverlening-, toezicht- en handhaving
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
VVN	Veilig Verkeer Nederland
VWS	Volksgezondheid Welzijn en Sport
Wajong	Wet arbeidsondersteuning Jonggehandicapten
WAVA	Werkvoorzieningschap Aanvullend werk Voor Allen
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning
WNT	Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
Wro	Wet Ruimtelijke Ordening
WSJG	Waarstaatjegemeente
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WWZ	Wonen Welzijn Zorg Drimmelen